

ಸಂಸಾರ ಪರಂಪರಾ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಪಂ. ಹಿರೇಮಲ
ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ

సంసారరంగాలు

లలితగీతికా సంపుటి

డా॥తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య

యువభారతి

సాహితీ సాంస్కృతిక సంస్థ

తెలక్ కోడ్, హైదరాబాద్ - 500 001

GANGA TARANGALU : Lyrics in Telugu
by - **Dr. Tirumala Srinivasa Charya, M.A., Ph.D.,**
Head, Department of Telugu, Sardar Patel College,
Secunderabad A.P.

© YUVA BHARATHI - HYDERABAD - 500 001

యువభారతి రచితృవాలు

ప్రచురణ : 187

ప్రథమ ముద్రణ : జనవరి, 1992

ప్రతులు : 500

ముఖ చిత్రాలంకృతి : శ్రీ శీలా వీరాజు

ప్రతులు :

యువభారతి కావ్యలయం
ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్ భవనము
తిలక్ రోడ్, హైదరాబాద్-500 001

వెల రూ. 30.00

ముఖచిత్ర ముద్రణ :

బాలాజీ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్,

చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్ - 20

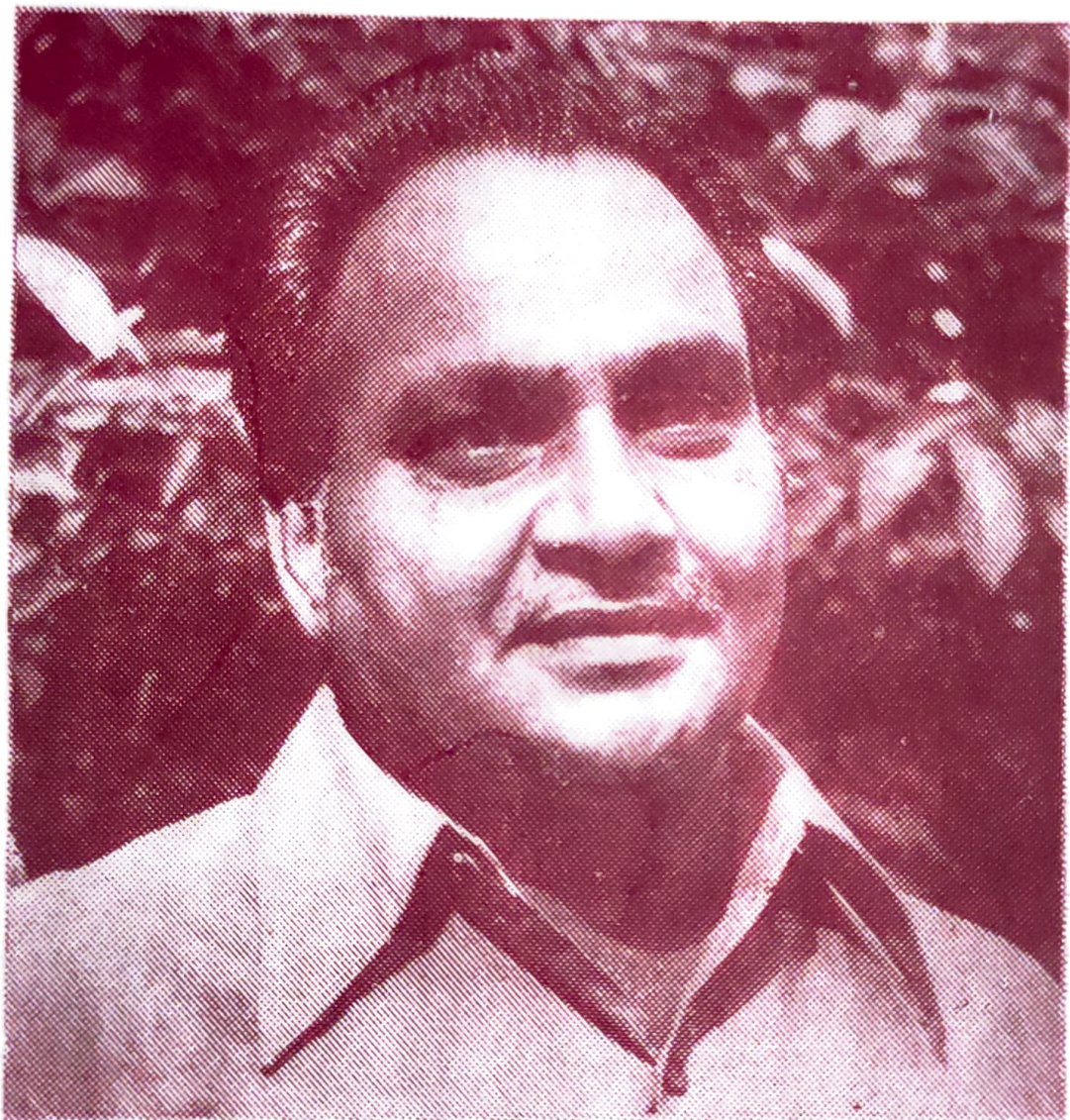
ముద్రణ :

పద్మావతి ఆర్ట్ ప్రింటర్స్,

న్యూ బాకారం, గాంధీనగర్, హైదరాబాద్ - 500 880

ఫోన్ : 611418

కావ్య స్వీకర్త

కళాతపస్వి

డా॥ కాశీనాథుని విశ్వనాథ్ గారు

‘కళాతపస్వి’

డా॥ కాశీనాథుని విశ్వనాథ్ గారికి

కావ్యోపహారం

ప్రతిక్షణం మథనపడే పరమకళాతపస్వి!
మధురసుధలు వర్షించే మహోదా త్తమనస్వి!
ఓ నిస్తులప్రతిభా! కాశీనాథుని విశ్వనాథ!
ఓ మానవతాసనాథ! ఉజ్జ్వల చిత్రప్రణేత!

చిత్రభారతీపదముల సిరిమువ్వలు పలికించిన
రాగరమ్యమైన శంకరాభరణం వినిపించిన
క్రమ నృత్యసాగరసంగమభంగిమ చూపించిన
మరువలేని తరిగిపోని సిరివెన్నెల నందించిన
సహృదయహృదయాలవైన స్వాతిముత్యములు కురిసిన
సూత్రధారిగా మనోజ్ఞ శ్రుతిలయలను పండించిన
నుందర శివసత్య ప్రణయ శుభలేఖలు పంపించిన
స్వాతికిరణశోభలతో స్వాంతాలను వెలిగించిన
సౌందర్యంలో పవిత్ర సౌశీల్యమును చాటిన
విశాలభారత సంస్కృతి వీణాతంత్రులు మీటిన
ఋషివి నీవు, నిత్యస్వయంకృషివి నీవు, విశ్వనాథ!
ధర్మదృష్టి వీడని ఆదర్శ దర్శకాగ్రేసర!

ప్రకృతిని మానవ ప్రకృతిని పరీక్షించి ప్రకటించే
దర్శనధర్మములో ప్రదర్శన వైభవములో

దివ్యరాగ కథాగేయ నవ్యాలంకృతి పాత్రల
 నవరసాల పోషణలో నవనవనందేశంలో
 జాతిచేతనను చాటే నీతినంఘనిర్మితిలో
 మానవతాజ్యోతి మనోమందిరాల నిల్పుటలో
 విశ్వశ్రేయః పరిమళవీచికలను పంచుటలో
 విశ్వనాథః నీకు కవికి విశిష్ట సాదృశ్యముంది
 సృజనకొరకు తపియించే శీలంలో సామ్యముంది
 శ్రవ్యమైన దృశ్యమైన భవ్యమైన బంధముంది
 అంతరంగముల కలిపే అక్షర సౌగంధ్యముంది
 కవిని నేను; చలన చిత్రకళా విశ్వసప్త వీవు
 భావనలో నీకు నాకు బహుధా ఏకత్వముంది
 సాధనలో వేదనలో సామ్యముంది నీకు నాకు
 రంగాలే వేరు; అంతరంగాలొక్కటే మనకు
 చిత్రజగతి నీదు కళాశిఖరాలను చూసినాను
 రమ్య సన్నివేశాల్లో రసగంగలు చూసినాను

నందనవన సుందర మృదుమందారం-నీ చిత్రం
 పురహరమృదుపద పులకిత పుణ్యకాశి-నీ చిత్రం
 హిమగిరింద్ర శిఖరంలా రమణీయం-నీ చిత్రం
 మానవ సరసిని కదలే మంజుహంసి-నీ చిత్రం
 గౌతమ బుద్ధుని కరుణాకటాక్షమ్మ-నీ చిత్రం
 నీ చిత్రం దర్శించిన నా చిత్తం హిమగిరియై
 ఆనందం పొంగులెత్తు అమరతరంగిణిలాగా
 అక్షర సంతోషనిధులు అందించిన విశ్వనాథః
 ఏమిత్తును నేను నీకు ఈ అక్షర గీతితప్ప

నీవొక దేవళమైతే నిశ్చలమగు దీపికగా
 నీవొక నందనమైతే నిత్యపుల్ల మల్లికగా
 నీవొక చిత్రమైతే స్నిగ్ధవర్ణరేఖికగా
 నీవొక జలనిధివైతే నినుచేరే వాహినిగా
 నీవొక కృష్ణుడవైతే నిను పలచిన రాధికగా
 నీవు మహేశుడవైతే పావన సురదీర్ఘికగా
 నా గుండియ నుదయించిన ఈ 'గంగాతరంగాలు'
 గంగాధరః విశ్వనాథః కానుకగా అందుకొమ్ము.

—డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య.

స్వీకృతి

“గంగా తరంగాలు” పుస్తకం కానుకగా ఇచ్చి, నా అభిప్రాయాన్ని తెలుపమన్నారు - అక్షరరూపంలో డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యగారు. కవిత్వం గురించే చెప్పే అర్హత నాకు లేదని వారికి అసలు నిజం చెప్పాను. దానికి వారేదో సమాధానం చెప్పారు. సాహిత్యంమీద నాకెలాటి ప్రజ్ఞ లేదని మనస్సు విప్పి మరీ మరీ చెప్పాను. దానికి వారు మరో సమాధానం చెప్పారు. ఎవరూ, ఈ రెండు మాటలు నాచేత వ్రాయించగల ధైర్యాన్ని ఇవ్వటానికేమో!

ఒక భావుకత ఉన్న కవికి, నాలాటి ఒక సగటు వ్యక్తికి ఉన్న భేదం ఏమిటో ఇప్పుడు నాకు తెలిసింది. ఉన్నది ఉన్నట్టు చెప్పేవాడు మామూలు మనిషైతే (నాలాటి), లేనిది ఉందనే విచిత్రమైన భ్రమ కలిగించేవాడు “కవి” అని! అందుకనే అలాటివారు చక్కని కవితలు అల్లగలరు. నిశ్శబ్దంలో కోయిలపాట వినిపించగలరు. శూన్యంలో ఇంద్రధనుస్సులు చిత్రించగలరు.

అలాంటిదే డాక్టరుగారి సృష్టి - “గంగాతరంగాలు”

డాక్టరు సి. నారాయణరెడ్డిగారు, డా॥ కరుణశ్రీగారు వ్రాసి యిచ్చిన అభిప్రాయాలను డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యగారు చూపించారు. మంచి ముత్యాల లాంటి (భావాలు) “అక్షరాల” ముందు, నేను ఏం వ్రాసినా, వ్రాయాలనుకున్నా వయోజన విద్యా పథకం కింద ఇప్పుడిప్పుడే నేర్చుకుంటున్నవాడు దిద్దుకునే అక్షరాల లాగా ఉంటాయి. అందుకే మర్యాదగా ఇంతటితో ఆపేస్తున్నాను.

చివరి మాటగా—

“నాదము నీవే వేదము నీవే
రాగము నీవే భావము నీవే
శ్రవ్యము నీవే కావ్యము నీవే
నయన మనోహర నాట్యము నీవే” అని కవిగా రన్నట్టే.

“గంగాతరంగా”లో అన్నీ డాక్టరు తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యగారే! ఇంతకుమించి వ్రాసి నా అజ్ఞానాన్ని ప్రదర్శించుకోలేను. అది గుప్తంగా నాలోనే ఉండనీయండి.

—కె. విశ్వనాథ్

యువభారతి రజతోత్సవ సాహితీ

యువభారతి ఇరవై ఏడేళ్ళుగా సాహిత్యానికి, సమాజానికి సేవ చేస్తున్నది. ఉత్తమ సాహిత్యంలోని విలువలను సృజించటానికి, ఆస్వాదించడానికి అనువైన సాహితీ వాతావరణాన్ని సంఘంలో కల్పించటానికి 'యువభారతి' కంకణం కట్టుకొన్నది. మంచి పుస్తకాలను సద్విమర్శను సరళమైన రచనతో పఠితలకు అందించాలని ఆశిస్తున్నది. తెలుగువారి హృదయాలలో ఒక చెరిగిపోని మమకారాన్ని ఈ ఇరవై అయిదేళ్ళ సాహిత్యోద్యమంతో కల్పించుకొన్నది. ఈ చరిత్రకు మధుర చిహ్నంగా రజతోత్సవాలను నిర్వహించటానికి యత్నాలు సాగిస్తున్నది.

రజతోత్సవ కార్యక్రమాలను 1990 నుండి 1991 చివరి వరకు నిర్వహించాలని సంకల్పించింది. యువభారతి కృషిని ఆశీర్వదిస్తూ ఎందరో పెద్దలు ఈ వెండి పండుగ జరపటానికి నిండు మనస్సులతో ముందుకు వచ్చారు. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి మాన్యశ్రీ ఎన్. జనార్దన్ రెడ్డి గారు ముఖ్య పోషకులుగా, ఆచార్య సి. నారాయణ రెడ్డిగారు, డా॥ దేవులపల్లి రామానుజరావుగారు, డా॥ బోయి భీమన్న గారు మొదలైన పెద్దలు పోషకులుగా, 'వాస్తు శిల్పి' శ్రీ బి. ఎన్. రెడ్డి గారు అధ్యక్షులుగా, 'సహజ కవి' శ్రీ ఎం. ఎస్. రెడ్డి (మల్లెమాల) గారు కార్యనిర్వాహక అధ్యక్షులుగా, మొత్తం ఇరవై అయిదుమంది సభ్యులతో యువభారతి రజతోత్సవ సంఘం ఏర్పడింది. డిసెంబరులో రజతోత్సవాలను సముచితంగా జరపాలని యత్నాలు జరుగుతున్నవి. యువభారతి చరిత్రలో ఇది ఒక ఉజ్వల ధ్యాయం కావాలని ఆశిస్తున్నాం.

యువభారతికి డాక్టర్ శ్రీనివాసాచార్యులు గారు అత్యంత సన్నిహితులు. ప్రస్తుతం ఉపాధ్యక్షులలో ఒకరు. కవితా స్పందనగల వారి కలం, మానవతా స్పందనగల వారి గళం యువభారతీయులలో ఒక సాహితీ చైతన్యాన్ని కలిగించే ఊపిరి పుట్టెలు. వారి స్నేహ ప్రవృత్తి గీతం వందిది; వారి సూక్తి చమత్కృతి రుబాయి వందిది; వారి రమణీయాభివ్యక్తి వారి వచన కవిత వందిది. కవితా సౌగంధ్యం గుబాళించే ఆచార్యుల వారి ఈ గేయసంపుటిని రజతోత్సవ ప్రచురణగా

'సెర్ప్ ఫ్రెన్సింగ్ స్కిమ్'లో వెలువరించడానికి అవకాశం లభించినందుకు యువభారతి హర్షిస్తున్నది; ఈ ప్రచురణకు అనుమతించిన ఆదార్యులవారికి కృతజ్ఞతలు అందజేస్తున్నది.

ఈ కావ్యాన్ని కానుకగా స్వీకరించడానికి ఆదరంతో అంగీకరించిన ప్రముఖ చలనచిత్ర దర్శకులూ కళాతపస్వి డా॥ కె. విశ్వనాథ్ గారికి యువభారతి హార్షిక ధన్యవాదాలు సమర్పిస్తున్నది.

ప్రేదరాబాదు

21-10-91

జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం

అధ్యక్షులు

యువభారతి

అచార్య సి. నారాయణరెడ్డి,

ఉపాధ్యక్షులు,
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం,
హైదరాబాదు.

ప్రవహించే అద్దాలు

నిత్య వికాసినిగా నిలిచే ప్రతిభ, వస్తు తత్వాన్ని విశ్లేషించే పరిశోధన పాటవం, చెప్పదలచుకున్న అంశాన్ని నియతపద బంధురంగా చెప్పే నేర్పు- ఈ మూడు శక్తులు అలవడిన సాహితీమూర్తి డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య.

అటు పద్యాలనూ, ఇటు గేయాలనూ సమప్రజ్ఞతో నడిపిన కవిగా, అటు పరిశోధన కోశాలనూ, ఇటు సమీక్షణ వ్యాసాలనూ సంతరించిన విమర్శకుడుగా డా॥ శ్రీనివాసాచార్య ఇంతవరకే లబ్ధిచూశాడు. ఆయన గేయ రచనా పటిమను ప్రతిబింబించే ఈ 'గంగా తరంగాలు' గలగలా ప్రవహించే అద్దాలు.

వృత్త రచనలా అంత కష్టమైంది కాకున్నా మాత్రాదృష్టం రచన సులభమైంది కాదు. ఒక నిర్దిష్ట గతిలో గేయాన్ని నడుపుతున్నప్పుడు చివరిదాకా ఆ కదనును కాపాడుతూ పదాలు గుప్పించడం లయ లాశజ్ఞత ఉంటే తప్ప సాధ్యం కాదు.

డా॥ శ్రీనివాసాచార్య గేయహృదయాభిజ్ఞుడు. లయలాశజ్ఞుడు. పాట లోని పల్లవి చరణాల పట్టు గుట్టలను కైవసం చేసుకున్నవాడు. వృత్తానికి పల్లవి బెడద లేదు. ఎలాగైనా ఎత్తుకోవచ్చు. అయితే నిర్వహణ, ముగింపు పకడ్బందీగా వుండాలి. పాటకు పల్లవి తల లాంటిది. ఆసలు పల్లవి అనేది పల్లవం వికృతి: చిగురు తొడగడమన్న మాట. చిగురు తర్వాతే ఆకులూ, రెమ్మలూ, కొమ్మలూ. పాట మొక్కకు పల్లవి చిగురు కదా! అందువల్ల ఈ పల్లవావస్థలోనే పదకర్త పస తెలుస్తుంది. ఇందుకు శ్రీనివాసాచార్య గేయాన్నే ఉదాహరించి చూపుతాను.

“పంచభూతములు నీలో ఉన్నై చూసుకో
వంచన మాని మంచికి బాటలు వేసుకో”

ఈ పాటలోని వస్తువు పంచభూతాలు. అయిదు చరణాల్లో ఆ పంచ భూతాలను కవితాత్మకంగా మనిషికి అన్వయించి చూపాడు. పల్లవిలోని రెండు పంక్తుల్లో ఉద్దిష్ట విషయాత్మను పొదిగాడు. మరో పాటలో ఈ కవి బాల్యం గురించి చెబుతున్నాడు. ఆ పల్లవి ఇది-

“చిన్నతనం మాట వింటే
చిందులు వేస్తుంది మనసు - ఆ
వెన్నెల బతుకును తలచుకుంటే
పన్నెండేళ్ళే నా వయసు.”

ఈ పల్లవిలో నన్ను తీయగా కుదిపేసిన ప్రయోగం “పన్నెండేళ్ళే నా వయసు” అనేది. ఎంత బాగా అన్నాడు! పన్నెండేళ్ళనే మాట వెనక పసితనం నుంచి కిశోరదశకు వెళ్ళే ఓ చక్కని కుర్రపరుగుంది.

దా॥ శ్రీనివాసాచార్య కొత్త ప్రయోగాలు చేయాలనే తపన ఉన్నవాడు. కొత్త భావాలను చెప్పి తీరాలనే పట్టుదల ఉన్నవాడు. కవితా రంగంలో కొన్ని నలిగిన పదాలూ, వదబంధాలూ ఉంటాయి. గాంధీ - బ్రాంధీ, అందం-డెందం, ధనం - గుణం, మమత - సమత వగైరాలు. సినిమా పాటల్లో ఇవి ఒకదా న్నొకటి తరుముకుంటూ పోతుంటాయి. వీటినుంచి తప్పించుకుపోవడానికి అత్యంత గాఢ ప్రతిభ కావాలి. శ్రీనివాసాచార్యకు అది పుష్కలంగా వుంది. కులం గురించి చెబుతూ తపిమని ఒక కొత్త ప్రయోగం చేశాడు.

‘కులం కులం అంటేనే మనం కాకులం’

ఈ ఒక్క పంక్తి దాని పాటను వది చరణాలపాటు నడిపించడానికి. నేనెప్పుడో కులం - వ్యాకులం అన్నట్టు గుర్తు. శ్రీనివాసాచార్య అన్న ‘కాకులం’లో పదం, అర్థం మరీ చిక్కగా అల్లుకున్నాయి.

నే నెరిగిన దా॥ శ్రీనివాసాచార్య పాడుతూ పాట రాస్తాడు. అందువల్ల అది పాఠకుణ్ణి పాడేటట్టు చేస్తుంది. 'గంగాతరంగాలు'లోని పాటల్లో సులిత బావుకత, సుందరపద చిక్కణత లేని పాట లేదనే చెప్పాలి. ఒక మాదిరి సంగీత దర్శకుడైనా ఈ పాటలకు సుఖంగా బాణీలు కట్టొచ్చు. పాడేవాళ్ళ నాల్కలకు అద్భుతగిలే 'గొట్టు' మాటలు లేకపోవడం; అనుపదం లేనెపట్టు పలుకులే ఉండడం ఈ గేయసంపుటి లోని సురుచిరగుణాలు.

లోగడ నా పర్యవేక్షణలో తెలుగులోని గేయ నాటకాలను గూర్చి పరిశోధన చేసిన దా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య రచించిన ఈ సుమధుర గేయ సంపుటికి పీఠిక రాస్తున్నందుకు ఎంతో సంతోషంగా వుంది. శ్రీనివాసాచార్య సృజనశీలితకు నా ఆభినందన.

హైదరాబాదు

16-9-91

అభినందన మల్లెమూల

కలకండులు కర్ర కర్ర
కాటవల్లే పాలినట్లు.....
విరబొసిన పెన్నెలలో
వేణువు రవళింబినట్లు
నులిపెచ్చని కమ్మదనం
నిలుపెట్టే గుబొళించు
అలతి అలతి మోటలతో
లలిత రెయనుమలను కూర్చి
రస గంగాతరంగాల
లోన్య విలసాలు సాదిరి
దరకాలం గుర్తుండే
సిరితరుగని కానుకగా
యవభారతి కందజేసి
కవి కలముకు పేలపెంచిన
శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస!
దేకానునా అభినందన!

హరికవి మల్లెమూల

హరి

మహాకవి, పద్యశ్రీ

కళాప్రపూర్ణ డా॥ బోయి భీమన్న

‘సారణి’

“మనస్సు వికసిస్తే మనిషి
మహర్షి అవుతాడు
మనస్సు ప్రవహిస్తే మనిషి
మార్గదర్శి అవుతాడు”

ఇదేదో ఉపనిషత్తులా ఉంది గదూ! అవును. ఇది ఆధునిక ఉపనిషత్తు.
దీనికి ఋషి డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యులుగారు.

మనస్సు అనేది మనుషులందరకూ ఉండేదే. అనేక లక్షల జీవరాశుల్లో
మనిషి ఒక జీవి. ప్రవృత్తిలో ప్రవర్తనలో మనిషికి ఇతర జీవులకూ తేడా
అంతగా ఉండదు. పులిస్వభావం పులిది. లేడిస్వభావం లేడిది. మనిషి స్వభావం
మనిషిది. జీవికి జీవికి మధ్య ఏదో ఒక తేడా ఉన్నట్లే మనిషికి ఇతర జీవులకూ
మధ్య మనస్సు అనే తేడా ఉంది. ఈ మనస్సు మనుషులందరకూ ఉంది. ఈ
మనస్సనేది ఎదిగి వికసించినప్పుడు ఆ మనిషి మహర్షి అవుతాడు అంటున్నారు
ఆచార్యుగారు.

మనస్సు వికసిస్తే మహర్షి అవుతాడు నిజమే. అయితే అట్టి మహర్షి వల్ల
లోకానికి ప్రయోజనం ఏమిటి? ఒక పువ్వు వికసిస్తుంది; రాలిపోతుంది. అది
దాని స్వభావం. కాగా ఆ వికసించిన పువ్వు పరిమళాలు వెదజల్లినప్పుడు, మధు
వులు పంచినప్పుడు దాని ప్రయోజనం లోకానికి అందుతుంది. వికసించిన
మనస్సు ప్రవహించినప్పుడే ఆ మనిషి మార్గదర్శకుడు అవుతాడనడం ఎంత
గొప్ప సత్యం!

ఈ విధమైన ప్రకృతినాల్కాలను అహోదకరంగా చెప్పడం కవిత్వం.
హృదయ స్పందనతో శ్రుతి కలిపి లయబద్ధంగా ప్రవహింపజెయ్యడం గేయ

కవిత్వం, అట్టి అనేక గేయాల పారిజాతసుమహారం మిత్రులు శ్రీనివాసాచార్యగారి ఈ గేయ గంగాతరంగాల సంపుటి.

సృష్టి లయబద్ధ మనేది మనందరి అనుభవంలోనూ ఉన్న వాస్తవమే. సృష్టిలోని ప్రత్యంశం ప్రత్యక్షమూ లయబద్ధంగా సాగుతున్నట్టిదే. ప్రతి జీవీ లయబద్ధంగా జీవిస్తున్నట్టివే. మనిషి విషయంలోనూ అంతే. హృదయ స్పందనం క్రమబద్ధంగా సాగినంతకాలమే జీవితం. అట్టి స్పందన వీలయినంత దీర్ఘకాలం కొనసాగించాలనుకున్నప్పుడు, దానికి మన ప్రవర్తన ద్వారా సహకరించవలసి వుంటుంది. అంటే మన ఆలోచనలలో, మన నిత్యకృత్యాలలో, మన సహజీవన సంబంధాలలో ఒక క్రమాన్ని అనుసరించవలసి వున్నదన్నమాట. అంటే మనసు వికసించడానికి, అది బహుధా ప్రవహించడానికి మనిషి తన జీవితాన్ని ఒక గేయంగా మలచుకోవలసి వుంది. లయబద్ధంగా నడుపుకోవలసి వుంది. ఈ సరళి ఈ సంపుటి నిండా తొణికిసలాడుతూ వుంది. ఈ సంపుటిలోని గేయాలన్నిటిని ఒకసారి చూసిన తరువాత నేను పొందిన అనుభూతి ఇది.

“కన్నీ రెక్కడ వుందో
కవిత అక్కడుంది
సృష్టి ఎక్కడుందో కవితా
దృష్టి అక్కడుంది”

కన్నీరంటేనే రసం. నవరసాల లోని ప్రతి రసం స్థాయి కన్నీటి రూప మైనట్టిదే. మనిషి ఆ యా సందర్భాలలో పొందే అవేశాలను కన్నీటిరూపంలోకి మార్చుకున్నప్పుడే అతడు వాస్తవంగా జీవిస్తున్న వాడవుతున్నాడు. బాహ్య ప్రకృతి ప్రభావానికి మనిషి అనుక్షణమూ లోనవుతూనే ఉంటాడు. అట్టి ప్రభావం కన్నీటిస్థాయిని అందుకున్నప్పుడు అది కవిత అవుతుందని అంటున్నారు ఆచార్య గారు. కవిత్వానికి ఇది సరియైన నిర్వచనం.

“సృష్టి ఎక్కడుందో కవితా
దృష్టి అక్కడుంది”

అంటున్నారు. అంటే ప్రకృతి రూపంలో దర్శన మిస్తున్న పదార్థాన్ని 'ఫీలింగు'గా మార్చుకోవడమే కవిత్వమంటున్నారన్న మాట! ఆచార్యగారు కవిత్వాని కిచ్చిన ఈ నిర్వచనం దృష్టితో పరిశీలిస్తే, ఈనాడు అసంఖ్యాకంగా వస్తున్న రచనలలో అసలు కవిత్వమనేది వాటిలో ఉన్నదా అనే సందేహం కలగక మానదు.

రసవంతమైన రచనే కవిత్వమనుకున్నప్పుడు కవిత్వానికి పారమ్యరూపం గేయం. గేయం అనేది పరిపూర్ణంగా వికసించిన మనస్సు యొక్క అభివ్యక్తి. పైకో, లోలోపలో ఎప్పుడూ పాడుకుంటూ పాడుకుంటూ వుండే ఏ మనిషైనా నిత్యానందమయుడే అవుతాడు. మహర్షి అవుతాడు. మార్గదర్శకుడే అవుతాడు.

ఈ గేయసంపుటిలో మూడు విభాగాలూ 108 గేయాలూ ఉన్నాయి. ప్రతి గేయం లయబద్ధంగా రాగయుక్తంగా తన్మయతతో పాడుకోవడానికి అనువుగా వ్రాయబడినట్టిది. ప్రతి గేయమూ పల్లవితో ప్రారంభమై మూడు నాలుగు చరణాలలో ఒక చిన్న మధుపాత్రగా భాసిస్తుంది. ఆ మధువులో అన్ని రుచులూ రసాలూ ఉన్నాయి.

“అధరాలన్నీ పాడనీ
మధురమైన పాట
హృదయాలన్నీ ఎదగనీ
హిమగిరులై ఈ పూట”

అనే సుందరభావనా రోదసి నుంచి.

“పచ్చగా పెరగాలి ప్రతి హృదయం
ముచ్చటగా విరియాలి ప్రతి ఉదయం
ఇంతకన్న రమ్యతను కోరేదేమి?
ఇంతకన్న గమ్యాన్ని చేరేదేమి?”

అనే సర్వజన శ్రేయోభిలాషనుంచి ప్రస్తుత సాంఘిక రాజకీయ కల్లోం పరిస్థితి వరకు.

“ధనము లేనివాళ్ళంతా బానిసలా
గుణములేని వాళ్ళంతా పాలకులా”

అని ప్రశ్నిస్తూ, చివరకు-

“నరజన్మ ఉత్తమమని పలికె దేవుడు
నరలోకము నరకమని చూపె జీవుడు”

అనే విమర్శవరకు మానవ లోకానికి సంబంధించిన వెలుగునీడలన్నిటిని స్పృశిస్తూ నడిచిన ఈ గేయసంపుటి ఒక అద్భుతమైన కవితాసృష్టి. కవిత్వం వచనంలా చదువుకోడానికి కాదనీ, ఒక అనుభూతితో పాడుకోవలసినట్టిదనీ నిరూపించిన కళాపర్యాలు ఈ అన్నిగేయాలు.

ఈ సంపుటిలో అన్నీ పాటలే గదా. దీనికి గంగాతరంగాలు అని పేరు పెట్టడంలో రహస్యమేమిటి అని ఆలోచించి చూస్తే, విద్యత్కవులైన డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యగారు పేరు పెట్టడంలో కూడా ఎంతటి తత్వజ్ఞతను ప్రదర్శించారో అవగతమవుతుంది. ఆత్మ నిత్యం ప్రవాహ శీలమైనట్టిది. దానికి భారతీయ సంప్రదాయం ప్రకారం ప్రతీక గంగ. అది మూడు లోకాలనూ కలుపుతూ ప్రవహించే ప్రాణతరంగిణి. ఈ గేయాలలో సృష్టి సమస్తాన్ని నిబంధించానని సృష్ట పరచడానికే ఈ చక్కని పేరును ఉంచినట్టు కనిపిస్తుంది. ఈ గేయాలు విశ్వ ప్రాణగంగాతరంగిణి నుంచి ప్రవహిస్తూ ప్రజాహృదయక్షేత్రాలను సారవంతం చేసే సారణులు.

డా॥ కరుణశ్రీ

రవీంద్రనగరం,

గుంటూరు.

అంతరంగ తరంగాలు

“గంగా తరంగాలు” ఎంత అందమైన పేరు! కావ్యం వ్రాయటం అంతా ఒక ఎత్తు, అయితే ఆ కావ్యానికి పేరు పెట్టటం మరొక ఎత్తు. అందుకే కావ్యం వ్రాయటంలోనే కాదు, కావ్యానికి పేరు పెట్టటంలో కూడా ఔచిత్యం చూపించాలంటాడు ఆచార్య షేమేంద్రుడు. దీనినే ‘నామఔచిత్యం’ అని ఆయన పేర్కొన్నాడు.

తరంగాలు అగవు. ఉవ్వెత్తున ఉప్పొంగి చకచకా ముందుకు సాగి పోతాయి. స్తబ్ధ తరంగాల లక్షణం కాదు. చలనం లేదా గమనం తరంగానికి సహజ స్వభావం.

ఇవి డాక్టర్ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యుల వారి అంతరంగతరంగాలు. అందులోనూ గేయకవితాతరంగాలు. తరంగాలలో వలెనే గేయాలలోనూ సంగీతం వినిపిస్తుంది. అది కూడా మళ్ళీ మళ్ళీ ఆలకించాలని అనిపించే మధుర సంగీతం. “తెలుగులో గేయ నాటికలు” అన్న అంశమీద అకుంతిత పరిశ్రమ చేసి, పి.హెచ్.డి. పట్టం అందుకున్న ఆచార్యులవారు గేయకవితంలో తన తలపులను రంగరించి వెలువరించటం అత్యంత సముచితంగా ఉన్నది.

ఈ గ్రంథంలో నూట ఎనిమిది తరంగాలు ఉన్నాయి. అవి “హరి చరణాల”లో ఉదయించాయి. “హరుని శిరస్సు”న నడియించాయి. “శైల రాజం”పై రవళించాయి. “సాగరులకు” దివి నందించాయి. “పరుల కోసమే” పయనించాయి. “అర్చుల హితాన్నే” ఆశించాయి. ఆ తరంగాలు—

“ఉషస్సు కోసం
తపస్సు చేసే
కృషిభాసురులకు
రససాదకులకు”

స్వాగతం పలుకుతాయి. అంతేకాదు. “కరుణాసుధ పొంగించిన గౌతముడి”
“అహింసనే పండించిన గాంధీజీ”¹ జేజేలు పలుకుతాయి.

“జెండాలో రంగుల్లా
ఉండాలి మన మందరం
కమలంలో రేకుల్లా
కలవాలి మన మందరం”

అంటూ అందమైన సమైక్యతా సందేశాన్ని అందిస్తాయి.

“ఊహల కందని వ్యూహం నెరపిన
ఉక్కు మనిషివి నీవేలే”

అని సర్గార్ పదేల్కు నీరాజనా లిస్తాయి.

“హిమాలయంలా ఎదిగింది
హిమాలయంలో ఒదిగింది”

అని ఇందిరమ్మను అభినందిస్తాయి.

“ఆంధ్రరాష్ట్ర విధాతా!
అందుకో హృదయాంజలి”

అని అమరజీవి శ్రీరామునికి జోహారు చేస్తాయి.

“కళకళలాడే హృదయాలే
కావా లీదేశానికి
విద్యులలోనే విద్యుత్తుందని
వివరించా లీజాతికి”

అని వయోజన విద్యకోసం తహతహ లాడతాయి.

“మనకూ మన దేశానికి సంబంధం

మట్టికి చెట్టుకున్న అనుబంధం”

అని దేశభక్తిని ప్రబోధిస్తాయి. అంతేనా-

“అంబరాని దవుతుందా అగ్రకులం?

అంబురాళికి ఉందా అల్పకులం?”

అని గంభీరకంఠంతో మనలను ప్రశ్నించి-

“అంబరాన మెరిసేను సూర్యేందువులు

అంబుధిలో నవ్వేను నవరత్నాలు”

అని అవే అద్భుతమైన సమాధానమూ చెబుతాయి.

“పవలు రేలు ప్రవహించే

నదుల కేది మతం?

నేల నీట వికసించే

పూలకేది మతం?”

అని అడుగుతూ తిరిగి తమకు తామే-

“మతమంటే ఏమిటి? జనహితం

ఆ హితమునకే పలుకుదాం స్వాగతం”

అని మళ్ళీ బదులు పలుకుతాయి.

“అణిముక్కాన్నీ” “అగ్నిగోళాన్నీ” సృజించే “కావ్యర్షి”ని మనకు పరిచయం చేస్తాయి.

“ఎన్నెన్ని ఇచ్చాడు ఆ దేవుడు - మరి

ఏమేమి చేస్తున్నా డిజీవుడు”

అని జాలిగా నిట్టూరుస్తాయి.

“కాంతీ కాంతీ అంటూనే

కారు చీకటిని నడిచేవు

శాంతి శాంతి అంటూనే

జ్వాలలు రేపేవు”

అని మానవుణ్ణి మృదువుగా మందలిస్తాయి.

“పద్మాలున్న సరసిలోనే
పంకం ఉన్నదిలే;
పరిమళాలు కావాలా? మరి
బురదనీరు కావాలా?”

అనీ —

“సారాకొట్టు వీధిలోనే
క్షీరాగారం ఉంది
సారా కావాలా? నీకు
క్షీరం కావాలా?”

అనీ ప్రతి మానవుణ్ణి మొగమాటం లేకుండా సూటిగా ప్రశ్నించి —

✓ “అన్నీ ఉన్నాయి - నీకు
ఎన్నుకునే కన్నుండాలి”

అని ఉజ్వలంగా ఉపదేశిస్తాయి.

ఆ గంగా తరంగాలు మనిషిని శుభ్రం చేస్తే ఈ “గంగా తరంగాలు” మనస్సును శుభ్రం చేస్తాయని అనటంలో అతిశయోక్తి అణుమాత్రమూ లేదు. ఆ గంగతరంగాలు ప్రవహించినట్లే ఈ “గంగా తరంగాలు” కూడా స్వచ్ఛంగా స్వేచ్ఛగా ప్రవహిస్తూ పాఠక వధికుల రసవిపాసను తీరుస్తున్నాయి. ఈ కవిలా గంగ నందించినందుకు తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యుల వారికి ఆ తిరుమల శ్రీనివాస స్వామి ఆయురారోగ్యభాగ్యాలను అనుగ్రహించాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను.

“శ్రీకరములైన శీతలశీకరముల
సుందర సువర్ణసుమధుర స్పందనముల
మంగళ మొసంగు జనతాంతరంగములకు
రంగ దుత్తుంగ ‘గంగాతరంగ’ పంక్తి!”

అచార్య జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం

డిన్ ఆఫ్ హ్యూమానిటీస్.

హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం,

హైదరాబాదు.

అక్షరాలను లాలించే ఆర్థ గీతాలు

ఈ మధ్య కవిత్వం పాటవైపు వేగంగా పరుగెత్తుతోంది. పాట పాటగా ప్రజలలో ఎప్పుడూ బ్రతుకుతూనే ఉంటుంది. ఒకవిధంగా అది ప్రజలసొత్తు. ప్రజల ప్రాణశక్తి పాటలో పల్లవిస్తుంది. దాన్ని కవి బహు రూపాలలో, బహు ప్రయోజనాలకోసం ప్రయోగంగా నిర్వహించి తన ప్రత్యేకతను ప్రదర్శించు కొంటాడు. పాటను కవి పదం చెయ్యవచ్చు, గీతంగా ఆలపించవచ్చు, అటకోసం మలచవచ్చు, ప్రచారంకోసం పదును పెట్టవచ్చు, వినోదంకోసం వింతవింత హాసాలను వెలార్చ చేయవచ్చు. ఒక్కొక్కసారి ఒక యుగచైతన్యాన్ని పాటలోనే ప్రవహింప చేయవచ్చు. సాహిత్యాన్ని జనంవైపు మళ్ళించే కవితావాహికగా పాటను నేటితరం బాగా గుర్తించింది; అందువల్లనే బహుళంగా ప్రయోగిస్తున్నది. డాక్టర్ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యులుగారు ఆ చైతన్యాన్ని తరగలు కట్టించారు ఈ సంపుటిలో.

ఈ పాటలు అనేక సందర్భాలలో వ్రాసినవి. అందువల్లనే వస్తు వైవిధ్యం ఎంతో కనపడుతోంది. ప్రబోధ గీతాలు, ప్రణయ గీతాలు, పరమార్థ గీతాలు. ఇలా ఎన్నో రకాలు ఉన్నాయి. వస్తు స్వభావాన్ని బట్టి ఈ సంపుటిలోని పాటలు ఉద్యమ గీతాలకంటే భిన్నమైనవిగా చెప్పాలి. ఉద్యమ గీతం ఉత్సాహాన్ని, ఉద్యేగాన్ని పతితలలో కలిగించి, ఉద్యమం వైపు మనసులను, మనుషులను నడిపించే లక్ష్యంతో సాగుతుంది. ఉద్యమేతరగీతం ఆహ్లాదాన్ని, ఆనందాన్ని, ఆలోచనను, ఆసక్తిని, అనురక్తిని శ్రోతలలో కలిగించి, ఒక ఆనంద చైతన్యాన్ని సృష్టిస్తుంది. డాక్టర్ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యులవారి పాటలు ఉద్యమేతరగీతాలుగా రాణిస్తున్నాయి. పాడుకోవటానికి, పాడి వినిపించటానికి, సంగీత లహరులను

అచార్య జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం

డిన్ ఆఫ్ హ్యూమానిటీస్.

హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం,

హైదరాబాదు.

అక్షరాలను లాలించే ఆర్థ గీతాలు

ఈ మధ్య కవిత్వం పాటవైపు వేగంగా పరుగెత్తుతోంది. పాట పాటగా ప్రజలలో ఎప్పుడూ బ్రతుకుతూనే ఉంటుంది. ఒకవిధంగా అది ప్రజలసొత్తు. ప్రజల ప్రాణశక్తి పాటలో వల్లవిస్తుంది. దాన్ని కవి బహు రూపాలలో, బహు ప్రయోజనాలకోసం ప్రయోగంగా నిర్వహించి తన ప్రత్యేకతను ప్రదర్శించు కొంటాడు. పాటను కవి పదం చెయ్యవచ్చు, గీతంగా అలపించవచ్చు, అటకోసం మలచవచ్చు, ప్రచారంకోసం పదును పెట్టవచ్చు, వినోదంకోసం వింతవింత హాయిలను వెలార్చ చేయవచ్చు. ఒక్కొక్కసారి ఒక యుగ చైతన్యాన్ని పాటలోనే ప్రవహింప చేయవచ్చు. సాహిత్యాన్ని జనంవైపు మళ్ళించే కవితావాహికగా పాటను నేటితరం బాగా గుర్తించింది; అందువల్లనే బహుళంగా ప్రయోగిస్తున్నది. డాక్టర్ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యులుగారు ఆ చైతన్యాన్ని తరగలు కట్టించారు ఈ సంపుటిలో.

ఈ పాటలు అనేక సందర్భాలలో వ్రాసినవి. అందువల్లనే వస్తు వైవిధ్యం ఎంతో కనపడుతోంది. ప్రబోధ గీతాలు, ప్రణయ గీతాలు, పరమార్థ గీతాలు. ఇలా ఎన్నో రకాలు ఉన్నాయి. వస్తు స్వభావాన్ని బట్టి ఈ సంపుటిలోని పాటలు ఉద్యమ గీతాలకంటే భిన్నమైనవిగా చెప్పాలి. ఉద్యమ గీతం ఉత్సాహాన్ని, ఉద్యేగాన్ని పతితలలో కలిగించి, ఉద్యమం వైపు మనసులను, మనుషులను నడిపించే లక్ష్యంతో సాగుతుంది. ఉద్యమేతరగీతం ఆహ్లాదాన్ని, ఆనందాన్ని, ఆలోచననూ, ఆసక్తిని, అనురక్తిని శ్రోతలలో కలిగించి, ఒక ఆనంద చైతన్యాన్ని సృష్టిస్తుంది. డాక్టర్ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యులవారి పాటలు ఉద్యమేతరగీతాలుగా రాణిస్తున్నాయి. పాడుకోవటానికి, పాడి వినిపించటానికి, సంగీత లహరులను

పొంగించటానికి, సాహిత్య మాధుర్యమును సంపదించటానికి ఈ పాటలు బలమైన సాత్విక సాధనాలుగా పనికివస్తాయి ఆ శక్తి యుక్తులన్నీ తెలిసిన ఆదార్యుల వారు స్వరసంహితలుగా ఈ గేయాలను మంచి రచించారు. ఇవి రేడియో, టీవి, సంగీత విభావరులలో వినటానికి ఎంత మధురంగా ఉంటాయో, కవిలాభిండికలుగా చదువుకోవటానికి అంత మనోజ్ఞంగా ఉంటాయి. ఇప్పటి తరం సాహిత్యాన్ని సొంతంగా చదివి మననం చేసుకొన్న దానికంటే ప్రచారమాధ్యమం ద్వారా ప్రయాస లేకుండా ఆస్వాదించటానికి ఆసక్తిని ప్రకటిస్తున్నది. శ్రీనివాసాదార్యులు గారు రుబాయిలు వ్రాసినా, పాటలు రచించినా ప్రజాచిరుచికి అనుగుణంగా కవితను సృదింపజేస్తున్న ప్రవృత్తిని, ప్రయోగశీలాన్ని ప్రకటిస్తున్న వైఖరి స్పష్టం చేస్తున్నారు.

‘గంధరంగాలు’ అనే పేరు రెండు మూడు రకాలుగా బాగుంది. ప్రవాహ సుందరగా, లలితపదబంధురంగా, సమాసాలను నడిపించటంలో గంగాతరంగ స్ఫూర్తి ఉంది. ‘తరంగాల్లాగా’ పాడుకోవటానికి వీలైన సంగీతస్వర చైతన్యం సహజంగా ప్రతి పాటలోనూ అమూల్యగ్రం జాలువారుతూ ఉండటం వలన నామసార్థక్యం కుదిరింది. సూక్తులవంటి చరణాలను నిర్మించటంలో డాక్టర్ శ్రీనివాసాదార్యులవారు సిద్ధహస్తులు. అటువంటి సూక్తిమౌక్తికాలను ఒక సమన్వయంతో కూడిన భావాల జాలుగా స్ఫురింపజేసే పాటలు వ్రాసే శిల్పం పేరుకు తగ్గ తీరును కవితకు కల్పించటం ఈ సంపుటిలో మరొక విశేషం. తరంగాలలో రూపసామ్యం ఉన్నా గతి వైవిధ్యం ఎలా ఎంటుందో ఈ గంగా తరంగాలలో కూడా ఆ వైలక్షణ్యం స్పష్టంగా ప్రకటితమౌతూ ఉంది.

మిత్రులు డాక్టర్ శ్రీనివాసాదార్యులు సహజంగా కవితాత్మకలవారు. అందంగా, ఆర్థ్యంగా పంకాలని మథనపడతారు. ఊహాసౌధాలలో కంటే వాస్తవ జగత్తులోనే విహరిస్తూ చుట్టూ ఉన్న ప్రకృతిలోనే ఒక మధురమైన అనుభవాన్ని దర్శించి ఆవిష్కరిస్తారు. ఆయన అక్షరాలకు పదునుపెట్టే శిల్పి. ఈ పాటలు చదివిన తరువాత నా మనసుకూడా.

“సాగించు నీ కృషిని సోదరా,
సాధించు శేముషిని సోదరా!”

అనే పాటతో గళం కలిపి పాడాలని, అదే ఆచార్యులవారికి అభినందనలుగా అందించాలని ఉబలాట పడుతున్నది; కవితకు ఉజ్జ్వల భవిష్యత్తు కలగాలని ఆకాంక్షిస్తున్నది. ఈ సంపుటి అక్షరాలను లాలించే అర్ఘ్యగీతమాలిక!

ప్రేమరాజు

21-10-91

శ్రీ పాలగుమ్మి విశ్వనాథం

సుప్రసిద్ధ సంగీత దర్శకులు

ప్రొఫెసర్

అభిప్రాయం

డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యుల వారు, నాకు చిరకాల మిత్రులు. స్వంత గొంతు, స్వతంత్ర బాణీ సంపాదించుకున్న కవి ఆయన. సాహిత్య ప్రపంచంలో ఆయన రచనలెన్నో పెద్దల మన్ననల నందుకొన్నవి. అనేక కవి సమ్మేళనాల్లో శ్రీనివాసాచార్యుల వారి కవితలు రసికులను ఆకట్టుకున్నాయి.

ఆయన రచించిన గంగాతరంగాలపై నా అభిప్రాయాన్ని వ్రాయమని అడగగానే, నాకు కొంత అశ్చర్యం కలిగింది. ఎందుకంటే, నేను ప్రధానంగా సంగీత లోకానికి సంబంధించిన వాడిని కాబట్టి. రసవంతమైన కవితలని కాస్తో కూస్తో ఆస్వాదించడం తెలుసుగాని, ఒక కవి రచనల్ని విశ్లేషించి, వాటిలోని చమత్కారాలను, అందచందాలను ఎత్తి చూపడం, వాటికి తూకం కట్టడం నాకు అలవాటులేవి పని.

కాని, 'గంగాతరంగాలు' - లలిత గేయ సంకలనం - అని తెలియగానే, నాకు ధైర్యం వచ్చింది, ఏదైనా చెప్పగలనని. మరి పాటకూ - నాకూ ఈనాటి సంబంధమా! సుమారు అర్థ శతాబ్దంపైగా, పాట - నేనూ కలిసి బ్రతుకుతూ వచ్చాం.

ఈ గంగాతరంగాల ఊయంపై కాస్సేపు ఊగుతూ, కాస్సేపు తేలిపోతూ, ఒక్కొక్కప్పుడు పైకెగిసిపోతూ, ఈ గేయ సంపుటిని సొంతం చేసుకున్నాను.

మొదటినుంచి చివరిదాకా, ఏకబిగిని ఒకేసారి చదివెయ్యలేదు (దిన పత్రిక చదివినట్టు). రసపుష్టిగల రచనలు అడుగడుక్కి అపు చేస్తాయి. ముందుకీ వెళ్ళకుండా వెనక్కి పిలిచి, తిరిగి తిరిగి చదివించుకుంటాయి.

“మ స్తకాలలో చీకటి నిండెను
పు స్తకాలు తెరవండి
అక్షరాలలో నిండిన వెలుగులు
అంతస్సులలో నింపండి”

ఇలాంటి పంతులు సరాసరి లోపలికి వెళ్ళిపోతాయి. అక్కడ రేకులు విచ్చుకుంటాయి. ఏదో జెప్పలేని దిగులుతో ఎద నిండుతుంది. ఏదో నాద స్పర్శకు ఆ మాటలు చలించిపోతాయి. ఇనుప రేణువులు ఆయస్కాతంవైపు పరిగెత్తినట్టు ఆ భావాన్ని స్ఫురించే రాగంవైపు పరుగెడతాయి ఆ మాటలు. కొత్త రూపంతో ప్రేమివచ్చి గాయనీ గాయకుల కంఠాల్లో కూర్చుంటాయి. అది పాట అవుతుంది.

సంగీత సాహిత్యాలు, ఒకదాన్ని ఒకటి పెనవేసుకుపోయి, మనకు మరి దగ్గరగా వచ్చి, గుండె తలుపులు తట్టి తెరపించుకుని, చటుకుని లోనికి కూర్చునేది ‘పాట’. నాద స్పర్శతో మామూలు మాటలు, కొత్త శక్తి పుంజుకుని, రెక్కలు తొడుక్కుని రాగవీధిలో విహరిస్తాయి. సంగీత సాహిత్యాలు ఒకదాని కౌగిట్లో మరొకటి ఒదిగిపోతేనే అది ‘పాట’ అవుతుంది. అందుకే ‘పాట’కు ఉన్న ఆకర్షణ, మరి ఏ ఇతర కళారూపానికి లేదేమో అనిపిస్తుంది.

పాట వ్రాయడం అందరివల్లా అయేపని కాదు. పాట వ్రాయడానికి, పాండిత్యం కంటే, పసిహృదయం పెంచుకో గలగాలి. మనస్సులో పెల్లుబికిన, భావోద్దేశాల, ఉద్వేగాల బరువును ఆ మాటలు మోయగలగాలి - ఆ మాటలు సుఖంగా ఉచ్చరించడానికి వీలుగా ఉండాలి. చెప్పే విషయం ఏదైనా, చెప్పే తీరులో కొత్తదనం ఉన్నట్లు అనిపించాలి. ఆ ‘పదమైత్రి’వల్ల అంతర్లీనంగా సంగీత స్రవంతి ఆవిర్భవించి, ఆ మాటలు నాదసముద్రంలో పూలపడవల్లా తేలుతూ పోవాలి. ఇలాంటి లక్షణాలు ఉంటే ‘పాట’ సామర్థ్యనినత సంతరించు కుంటుంది.

ఈ లక్షణాలన్నీ శ్రీనివాసాచార్యుల గారి గంగాతరంగాలలో దండిగా కనిపిస్తాయి. వ్యక్తిగా ఆయనలోని నిజాయితీ, స్వచ్ఛత ఆయన పాటలో ప్రతిబింబిస్తాయి.

“నీ తరంగముల నిలిచినచాలు
అంది తీరు నాకం
నీ జలకణములు తాగినచాలు
దొరకు విష్ణులోకం”

అంటూ భక్త్యావేశం పెట్టుబికిన మొదటి దీర్ఘగేయం పవిత్ర గంగా నదీపై.

“యువ చేతనతో
నవభావనతో
శివ సుందరమా
కళాలయంలో

ఉషస్సు కోసం
తపస్సు చేసే
కృషి భాసురులకు
రస సాధకులకు”

సుమ స్వాగతం పలుకుతారు ఒక గేయంలో.

“హృదయంలోన సుధలను దాచి
అభ్యుదయం అందించే వారికి”

కుసుమాంజలి మణిస్తారు మరో గేయంలో.

“ఆకసాన అంతెత్తున నీ వాడాలి
అవనివైన సంతసాన మేం పాడాలి”

అంటూ మన జాతీయ పతాకానికి వినమ్రులై ప్రణామాలు అర్పిస్తారు మరో చోట.

ఇంకో గేయంలో-

“ఆకులన్ని విడిపోతే రెమ్మ నిలుచునా ?
రేకులన్ని రాలితే పూవు నిలుచునా ?

కొమ్మలన్ని తెగిపోతే తరువు నిలుచునా ?

పిల్లలంత విడిపోతే తల్లి బ్రతుకునా ?”

అంటూ బర్రవుగా నిట్టూర్చారు.

“అన్య దేశముల నున్న - నా

అన్నలు తమ్ములు రావాలి

తమ శక్తులను ఏకం చేసి

తల్లి భారతిని కొలవాలి”

అంటూ మాతృదేశ ఉన్నతి కోసం కలలు కంటారు మరో గేయంలో.

మనల్ని ఆలోచింప చేసేవి, హృదయానికి హత్తుకు పోయేవి, ఎన్నెన్నో
భావపరంపరలు అడుగడుగునా గోచరిస్తుంటాయి ఈ గేయ సంపుటిలో.
ఎంతో వస్తు వైవిధ్యంతో ఎన్నెన్నో గేయాలు మనల్ని పలకరిస్తాయి. ప్రబోధాలు,
పారమార్థికాలతోపాటు, నేటి సమాజం తీరుతెన్నులపై, కలుషితమైపోతున్న
సాంఘిక వ్యవస్థపై విమర్శలు, విసురులూ, చణుకులు, చమత్కారాలూ, ఎన్నెన్నో
ఈ గేయాలలో!

శ్రీనివాసాచార్యుల వారు ఏమి చెప్పినా, దానివెనక ఎంతో చిత్తశుద్ధి
కన్పిస్తుంది. అదే ఈ గేయాలకు బలం. అందువల్లనే ఈ గేయాలను మనసారా
పాడుకోవాలనిపిస్తుంది.

1.9.1991

1-2-288/14, దోమలగూడా

హైదరాబాద్ 500029

ఫోన్ : 68829

కె. వి. రమణ, ఐ.ఏ.ఎస్.

డై రెక్టర్,

సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖ,

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం,

హైదరాబాదు - 500 004.

శుభాకాంక్షలు

డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యగారు విద్యత్కవులూ పండితులూ. చక్కని వక్తలూ వ్యాఖ్యాతలూ. సహృదయ విమర్శకులూ వినయ సంపన్నులూ. విశేషించి వారు నాకు చిన్నాన్న గారు.

“ముళ్ళు దాడి చేస్తున్నా
పువ్వులే ఇవ్వాలని
సుడిగుండాలు ఎదలో ఉన్నా
సుధలా కదలాలని.....”

‘గంగా తరంగాలు’లోని ఈ పంక్తులు మానవతా వాదాన్ని మహోజ్వలంగా ఆవిష్కరిస్తున్నాయి. ప్రబోధ పరిమళాలను పంచిపెడుతున్నాయి.

నిజానికి ‘గంగా తరంగాలు’ శ్రీ శ్రీనివాసాచార్యుల అంతరంగానికి ప్రతీక. చిన్నప్పట్నుంచీ వారి వ్యక్తిత్వం, వైయక్తిక జీవితం దగ్గర్నుంచి వివిధ కోణాల్లో చూసినవాణ్ణి కనుక - ‘గంగా తరంగాలు’ కావ్యంలో వారి అనంత భావోద్వేగపూరితమైన అంతరంగం కనబడుతుందని అనడం అనుచితం కాదేమో! ఇదివరకు వారు వ్రాసిన ‘కిరణాలు-కెరటాలు’ చదివాను. ‘కిరణాలు-కెరటా’ల్లో వారు ఎన్నుకున్న శిల్పం వేరు. ఈ ‘గంగా తరంగాలు’లో వారు తమ అంతరంగాన్ని ఆవిష్కరించిన తీరు వేరు. జీవితంలోని బాహ్య-యౌవన-వార్ధక్యాలకు సంకేతాలా అన్నట్లు ప్రబోధం, ప్రణయం, పరమార్థం అనే

మూడు రంగాల్లో గంగా తరంగాల్ని హృదయసీమల్లో నిలిచేట్లుగా మలచిన వారి ప్రయత్నం అభినందనీయం; హర్షణీయం.

“జెండాలో రంగుల్లా,
కమలంలో రేకుల్లా
జలనిధిలో తరంగాల్లా
నీలినింగిలో తారల్లా”

కలిసి నిలవాలి మనమందరమన్న నూత్తి ఏనాటికైనా ఆదర్శంగా నిలిచే వారి సమైక్యదృష్టికి నిదర్శనం.

‘చెట్టు ఎంత ఎత్తు ఎదిగినా
తన పుట్టిన మట్టిని విడువనట్లే
మబ్బుగా మారిన నీరు
తన మాతృభూమిని మరువనట్లే’

వారి ఆశీఃపరంపరతో ఎదగాలనుకుంటున్న నాకు, వారికి ఈ నాలుగు మాటలు ‘శుభాకాంక్షలు’గా వ్రాసే అవకాశం కల్గడం. ఎన్నాళ్ళకోగాని తలవని తలంపుగా తట్టిలేపిన సౌభాగ్యం.

వారు వ్రాసిన ఈ పుస్తకంలోని ఎన్నో-ఎన్నెన్నో విషయాలను ప్రస్తావిస్తూ వ్రాద్దామనుకుంటున్నా, ఈ ఆత్మశుభి-ఆత్మీయతాభావం పెచ్చరిల్లి ఆత్మస్తుతిగా మారేక్షణం ఆసన్నం కాకముందే అతిశయంలేని ఆత్మాశ్రయాన్ని అక్షరాకృతిలో ఆశంపిస్తున్నాను.

గంగాతరంగంలా-వారి జీవితం స్వచ్ఛమై, సత్యమై నిలవాలనీ, మానవతా వాదానికి వారి హృదయం ఆదర్శం కావాలనీ ఆకాంక్షిస్తున్నాను. వారికి నా నమస్సుమనస్సులు.

హైదరాబాదు,
ఆక్టోబరు 14, 1991.

ఆచార్య ఎస్వీ రామారావు

తెలుగు కాళాధ్యక్షులు,

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం.

తరంగ శీకరాలు

భారతీయహృదంతరాలకు ప్రతిబింబాలు గంగా తరంగాలు. జ్ఞాన జలాలన్నీ తనలో లీనం జేసుకొన్న రసరూప తరంగాలు. ఎదలో ఎన్ని సుడి గుండాలు వున్నా సుధలు వెదజల్లే కరుణాంతరంగాలు. ఆ తరంగ శీకరాలే తిరుమల శ్రీనివాసాచార్యుల భావగీత రూపాలై ప్రబోధం, ప్రణయం, పర మార్థం అని ముప్పాయలుగా ప్రసరించాయి.

ప్రబోధ గీతాలే (89) ఈ కృతిలో అధికభాగం ఆక్రమించాయి. సమా జాత్యుదయాన్ని కాంక్షించే కవిహృదయమే ఇందుకు కారణం. విభిన్న సన్ని వేశాలలో స్పందించిన కవితల పొలంలో పండిన తలపులే ఈ పాటలుగా వెలు వడ్డాయి. వీనిలో—

మనసును మానవతా మందిరముగ
మలిచిన కవితా మహితాత్ములకూ,
స్వతంత్ర తాప్తికి ప్రాణాలిచ్చిన
సమర యోధులకూ

అంజలి మడించిన సందర్భాలూ ఉన్నాయి. ప్రాణవాయువే కరువై, బ్రతుకే బరువైన నారావరణ కాలాష్యానికి - మల్లెలు మసిచేసిన మతద్వేషాగ్ని కీలకు క్రుంగిపోయిన విషాద మట్టాలూ, కాంతుల విరిజల్లును, వెదజల్లే పర్వ దినాలలో పొంగిపోయిన ఆనందానుభూతులూ ఉన్నాయి.

తిమిరానికి ఉరి, దీపానికి ఊపిరి అయిన ఈ కవికి ఇరుల వలయాలు తరిమి వెలుగుల సంకలనాలు వెలువరించాలన్న తపన గాఢంగా ఉంది. అందుకే ప్రతి గుండెలో అక్షరజ్యోతిని వెలిగిద్దామని ఆరాటపడతాడు. వయోజన విద్య, కుటుంబ సంక్షేమం, మద్యపాన - వరకట్నాల నిషేధం అవరణలోకి రావాలని ప్రబోధిస్తాడు. ఇల్లతోబాటు ఇరాతలాన్నీ చక్కబరుచుకోమంటాడు.

“అంచవోలె మంచిని గమనించాలి
మల్లియలా ప్రతిమనిషి బతకాలి”

‘గంగాతరంగాం’లో అంతస్పూత్రంగా గోచరించేవి మానవతావాదం, జాతీయదృక్పథం, దేశాభిమానం. గగనంలాంటి విశాల ఆశయాలుగల ఈ కవి-

అని ఆకాంక్షిస్తాడు. కిరణాలు - కెరటాలు, రుబాయీలు, ఉదయరాగం, జీవనస్వరాలు మున్నగు కవిత్వా సంపుటలతో, నారాయణరెడ్డి సాహితీమూర్తి, తెలుగులో గేయనాటికలు వంటి విశిష్ట విమర్శ రచనలతో రసజ్ఞ పాఠకులను అలరించిన శ్రీనివాసాచార్యుల గీతాలు యువభారతి సంకలనంగా రూపుదిద్దుకోవడం హర్షదాయకం.

“మంచితనానికి తొడగాలి మణి కిరీటం
వంచనకూ బోధించాలి ఒక గుణపాఠం”

సికింద్రాబాదు,
19-12-91.

డా॥ కె. వి. గోపాలం

అసిస్టెంట్ సేషన్ డైరెక్టరు

ఆకాశవాణి, హైదరాబాదు.

మిత్ర వాక్యం

శ్రీనివాసాచార్యులుగారు చాలా మెత్తని మనసుగల మనిషి. ఆయనగారి మాటలు మరింత మెత్తన. అందుకనే ఆయన కవిత్వంలో కూడా మెత్తదనం నిండుగా కనబడుతుంది. మాటలు సుతిమెత్తగా ఆతిమెత్తగా ఒక దానివెంట వాటంతటవే పడతాయి పాటలవుతాయి.

నిజానికి భక్తి కవిత్వం, దేశభక్తి కవిత్వం, ప్రబోధ కవిత్వం చెప్పాంటే పదపటిమ ఉంటే చాలు. ఎవరు చెప్పినా భావం ఒకటే కద! అయితే అటువంటి కవిత్వంలో కూడా తమదంటూ ఒక కొత్త భావాన్ని, కొత్త ధోరణిని వినిపించ గలిగిన వారు శ్రీనివాసాచార్యుల వారు. అటువంటి వారు చాలా అరుదు.

ఇంటిని వెలిగించాలి

మంటిని వెలిగించాలి

ఈ రెంటిని చూసే కంటిని సవరించాలి అన్న ఆలోచన పాఠదయినా చెప్పిన తీరు ఎంత బాగుందో!

“మఠమంటే జనహితం, అట్టి మఠానికి స్వాగతం” అన్న ఆచార్యుల వారి కలానికి అన్ని మఠాలవారు చేయి ఎత్తి జోహారు చెప్పాలి. ఇది నిజంగా గొప్ప పాట!

ఈ కాలపు గేయకవితలో ప్రకృతిని ఆశ్రయించిన సందర్భాలు చాలా తక్కువగా కనిపిస్తాయి. ఆచార్యులుగారు ఒకచోట.

‘చెట్టునై పుట్టాలని ఉంది’

అంటారు. ఎంత గొప్ప ఆలోచన అది! వాతావరణ కాలక్ష్యం గురించి పాటలు రాయడం ఆహ్వానించదగిన విషయం. ఆ పాటలు కేవలం స్తోగన్తలా కాక భావపుష్టి కలిగి ఉండడం, అంతకన్నా అనందించ దగిన విషయం.

మెత్తని గుండెల ఆధార్యులవారు ఒకచోట చీకటిలో పోరాటం సలిపే జీవి గురించి చెబుతూ అతనికి మరణం లేదంటారు (పేజీ 61). మరోచోట

“బుల్లెట్లను మోపించే వాడు పువ్వుల పాటలు వినలేడు”

అంటారు. ఇవి వారి భావవైవిధ్యానికి ఉదాహరణలు.

ఇక వారు రాసిన ప్రణయగీతాలు, ఏ రకంగా చూచినా బాగున్నాయి. సినిమావారి కింకా శ్రీనివాసాచార్యుల గురించి తెలియదేమో!

గేయకవితా సముద్రాన్ని మధించిన శ్రీనివాసాచార్యులుగారు పాటలు రాస్తే అవన్నీ ఒకేవిధంగా ఉండకపోవడంతో ఆశ్చర్యం లేదు.

వారు మరిన్ని మంచి పాటలు రాయాలని మాటాంటి మిత్రుల ఆకాంక్ష!

శ్రీ ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య

అలకాపురి,
హైదరాబాదు.

సుహృన్నతి

మెత్తని పల్కువాడు సుతి
మెత్తని మానస మున్నవాడు వై
యెత్తులు వేయు మిత్రుల ప
యిన్ ద్వజమెత్తనివాడు గుండె యా
వత్తు గులాబితోటయి రు
బాయిలనున్ విరియించినట్టి స
ద్వృత్తుని నా సుహృత్తును ను
తింతును తిర్మల శ్రీనివాసునిన్

సరళత వాహనమ్ముగను
సత్యమె శస్త్రముగాగ సాహితీ
సరణులలో విహారమును
సల్పు సుధీమణియైన మా సుహృ
ద్వరుని శిరాన దోసికుల
బట్టి శుభప్రసవాశిషమ్ములన్
కురియును గాకః పూర్వకవి
కోటియు నిస్తుల వాగ్వదూటియున్

అరయగ పువ్వువంటి హృద
 యమ్ము గలాడవు గాన నీదు సుం
 దర సుమనోజ్ఞమైన రచ
 నల్ వెలయించె పరీమళమ్ములన్
 సరిగమలన్ కుదుర్చుకొని
 సాగుచు నిప్పుడు రాగతాళ సం
 భరిత మనోజ్ఞమై మధురి
 మమ్ముల నొల్కు-ను గాదె మిత్రమా!

శ్రీ మదురయవేదాంతవిద్యాన్

శ్రీ మాన్ కె. వి. రాఘవాచార్యః

ఆశీస్సారభమ్.

శ్రీ భూనీళాపతి చరణ సంజాత గంగాతరంగాః
లోకేదాతుర్నట పరివృథస్యోత్తమాంగే హిమాద్రౌ
హేలానాద శ్రుతిగతిలయైః ప్రాప్తగేయ స్వరూపాః
రేజుర్జ్యాయాం ప్రథిత విభవాః శ్రీనివాసస్యభూమ్నా॥

విధిశివముని ముఖ్యై ర్విన్న దివ్యప్రబోధం
సకలసుకల శబ్ద స్వాంతరంగాస్తరంగాః
ప్రణయ సహితముర్వ్యాం రాసలీలాలలామై
రవిదిత పరమార్థాన్ సమ్యగధ్యాపయంతి॥

సదాచార్యాదేశా ద్విమలమనసాఽ దీతవిషయ
స్తథా శ్రద్ధాశుస్సన్ కథమపిహి సంప్రాప్యపదవీం
స్వసామర్థ్యేనై వోన్నతగతి మవాప్తుం కృతముఖః
సతాం సాంగత్యాదేవ మలభత ధన్యత్రిపథగః॥

సమస్సర్వశేషీ సుషీమాంతరంగః
కవే ర్ధర్మచింతా మభీక్ష్యం తనోతు
చిరంజీవినే శ్రీనివాసాయ శ్రేయ
స్సదేయాన్ముదా స్మత్ప్రతీయానుజాయ॥

అష్టోత్తర శతైర్గేయైః కావ్యమేతద్యశస్వినా
ప్రణీతం శ్రీనివాసేన ప్రతిభాఽస్యాభివర్ధతామ్॥

కృతజ్ఞతాంజలి

పసితనంలోనే నన్ను పిలిచింది పాట. నన్ను వలచింది పాట. నన్ను మెత్తగా మలిచింది పాట. మా ఊళ్ళో మామిడితోపుల్లో పిల్లబాటల్లో పూలతోటల్లో గంతులువేస్తూ సన్నసన్నగా రాగాలు తీస్తుండేవాణ్ణి. పల్లె పాటలూ యక్ష గానాలూ గ్రాంఫోన్ సినిమా రికార్డులూ నా హృదయవనంలో నిదురించిన రాగ కోకిలను లేపి, నా నునులేత గొంతుకు ఊతనిచ్చి ముందుకు నడిపించాయి. అలా తియ్య తియ్యగా తీవెలు సాగిన నాదమాధురితో విద్యార్థిగా 1959 వరకూ పెక్కుచోట్ల ఇతరుల గీతాలను గానం చేశాను. అనేక బహుగుతులను అందు కున్నాను. తర్వాతి కాలాన ఉద్యోగంలో అధ్యయనంలో సాహితీకి మరీ చేరువై, సంగీతానికి కొంచెం దూర మయ్యాను. ఆంధ్రభాషా సాహిత్య బోధనవల్ల, సంగీత సాధనకు అవకాశం ఎక్కడా చిక్కలేదు. ఏమైనా - గీతం, సంగీతం నా అంత రంగానికి అత్యంత సన్నిహితం.

సంగీత ప్రపంచంలోని శ్రుతులూ లయలూ రాగమాలికలూ అన్నీ అప్పు డప్పుడూ నా ఉల్లంలో కల్లోలాలను లేపుతుంటాయి. నన్ను శోకంలోని లోకంలోకి తీసుకుపోయి, ఆనంద దోలికలపై ఊపుతుంటాయి. కొత్త కొత్త తీపిని చూపు తుంటాయి. ఆ ఊపులోనుంచే ఆ చూపులోనుంచే ఊటలో నీటిలా ఊరుతాయి పాటలు. కడిచిన పదహారు పదిహేడు సంవత్సరాలకాలంలో నా డెందం స్పందించి నప్పుడల్లా ఇలా ఊరినవే ఈ పాటలన్ని. వీటిలో కొన్ని ఆకాశవాణి, హైదరాబాదు కేంద్రం ద్వారా ప్రసారితమైనాయి.

ఈ సంపుటిలోని ప్రతి గీతం సొంతంగా నా శైలిలో నేను తొచినరీతిగా పాడుతూ వ్రాసిందే. అలా ముందు వెల్లివిరిసింది బాణి; ఆ వెనుక పల్లవించింది వాణి. సామాజిక సమస్య పరిష్కరణం, ప్రకృతి సౌందర్య వర్ణనం, విశ్వజనీన భావసందర్భనం, ప్రణయ చిత్రణం, స్వదేశభాషా కళాభిమానం, పారమార్థిక చింతనం, భగవన్నామసంస్మరణం, ఇవీ - ఈ సమస్త గీతకలలోని వస్తు విశేషాలు.

ఒకసారి ఆచార్య సి నారాయణరెడ్డి గారు సహృదయతతో సౌహార్దంతో అందించిన ఆహ్వానాన్ని అందుకుని మిత్రులు శ్రీ ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తితో కలిసి రామకృష్ణ స్టూడియోలో 'శంకరాభరణం' చిత్రం 'ప్రిహ్లా' చూశాను. అందరి మనోజ్ఞ సన్నివేశాలకు పులకించి పరవశించి ఆనందబాష్పాలు రాల్చాను. ఉత్తమ దర్శకుని కళా ప్రపంచం ఎంత విశిష్టమైందో, అతని కల్పనాబలం ఎంత కమనీయమైందో అణువణువునా అనుభవించాను. ప్రదర్శనానంతరం అక్కడే ఉన్న ఆ చిత్రదర్శకులు శ్రీ కె విశ్వనాథ్ గారిని మొట్టమొదటిసారిగా చూశాను. వారికి నమస్కరించాను. 'శంకరాభరణం' చిత్రం చూసిన తీరునుంచి నాకు శ్రీ విశ్వనాథ్ గారి పట్ల ఏర్పడిన అభిమానం, గౌరవం మాటలకు అందనిది. తర్వాత వారు తీసిన చిత్రాలు కొన్ని చూస్తూ వచ్చాను. వారిపట్ల నాకున్న ఆదరణావం మరింత వికసించింది. మంచి చిత్రాలద్వారా మానవుల మనస్సుల్లో జ్యోతులను వెల్లించే ఆ మహనీయునికి అభిమానంతో అక్షరాలా కృతజ్ఞతను తెలుపుకోవాలనే కోరికతో కవిని కాబట్టి ఈ 'గంగాతరంగాలు' గీతీకాసంపుటిని వారికి 'కానుక'గా సమర్పించుకోవాలనుకున్నాను. ఆ ప్రతిమిత్రులు డా॥ అక్కిరాజు సుందర రామకృష్ణగారితో కలిసి మద్రాసుకు వెళ్ళి శ్రీ విశ్వనాథ్ గారికి నా కోరికను వినప్రమంగా విన్నవించాను. వారు నా ఆభ్యర్థనలోని ఆవేదననూ అంతరాత్మనూ గ్రహించి, విశాల హృదయంతో విశ్వజనీన దృక్పథంతో సౌహార్దంతో ఈ కావ్యాన్ని 'కానుక'గా అందుకోవడానికి దయతో అంగీకరించారు. అందుకు శ్రీ విశ్వనాథ్ గారికి నా హృదయ కృతజ్ఞతాభివందనలను సమర్పించుకుంటున్నాను.

ఈ సంపుటిలోని కొన్ని పాటలను ప్రసారం చేసిన ఆకాశవాణి, హైద్రాబాదు కేంద్రం సౌజన్యానికి కృతజ్ఞుణ్ణి.

నా ప్రార్థనను మన్నించి సహృదయతతో ఈ 'గంగాతరంగా'లను సందర్శించి, సంస్కరించి, వాటిలో అవగాహించి ఈ కావ్యాత్మను ఆవిష్కరిస్తూ, తమ అమూల్య సమీక్షను 'ప్రవహించే ఆద్దాలు'గా ప్రసాదించిన మహాకవులూ మద్దురువులూ తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం ఉపాధ్యక్షులూ ఆచార్య సి. నారాయణరెడ్డిగారికీ, తమ అభిప్రాయాన్ని 'అభినందన' గేయ మల్లికా మాలికా మనోజ్ఞుగా అందించిన సహృదయ కవి, రసజ్ఞవరంసులూ ఆంధ్రప్రదేశ్ చలనచిత్ర పరిశ్ర

మాభివృద్ధి సంస్థ అధ్యక్షులూ సహజకవి శ్రీ ఎం.ఎన్. రెడ్డి 'మల్లెమాల' గారికి, తమ హృదయాన్ని సరస వ్యాఖ్యాన 'సారణి'గా వెలయించిన మహాకవులు పద్మశ్రీ డా॥ బోయి భీమన్నగారికి, తమ సంతోషితాంతరంగాన్ని 'అంతరంగ తరంగాలు'గా ఆవిష్కరించిన కవితామూర్తి 'కరుణశ్రీ' డా॥ జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రిగారికి, కావ్యాత్మను ఆర్ధ్రంగా 'అక్షరాలను లాలించే ఆర్ధ్ర గీతులు'గా అనుశీలించిన విమర్శక శిరోమణులూ యువభారతి అధ్యక్షులూ ఆచార్య జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యంగారికి, పాటల పుష్పా వాదీకలో పయనించి, వాదీ పరిమళాలను 'అభిప్రాయం'గా వెలువరించిన ప్రముఖ సంగీత దర్శకులూ సహృదయులూ శ్రీ పొంగుమ్మి విశ్వనాథంగారికి, తమ కావ్యానుశీలనానందాన్ని "కుభా కాండలు"గా అందించిన సహృదయతామూర్తి, ప్రస్తుతం కులీ కుతుబ్ షా పట్టణాభివృద్ధి సంస్థ పరిపాలనాధికారి శ్రీ కె వి రమణగారికి, ఈ కవితా విమర్శను 'తరంగశీకరాలు' శీర్షికలో విశ్లేషించి చూపిన సహృదయ విమర్శకులు ఆచార్య ఎన్. వి. రామారావు గారికి, ఈ కావ్యంలోని గీతుల రీతులను సందర్శించి, తమ అభినందనాన్ని 'మిత్రవాక్యం'గా అందించిన మైత్రీమూర్తులూ సంగీతసాహిత్య కళాశాస్త్రకోవిదులూ ఆకాశవాణి హైద్రాబాద్ అసిస్టెంట్ స్టేషన్ డైరెక్టరు డా॥ కె.బి. గోపాలంగారికి, నా కోరికను అనుసరించి, తమ హర్షాన్ని 'సుహృన్మణి' అనే కవితగా వర్ణించి ఆశీర్వదించిన విఖ్యాత విద్యత్కవిశిరోమణులు శ్రీమాన్ ఉత్పల సత్యనారాయణాచార్య గారికి, తమ అక్షరానందాన్నీ, ఆమోఘాశీస్సంతాన సుమాసక్త చిత్రాన్నీ అమరవాణిలో 'ఆశీస్సారథమ్'గా ఆవిష్కరించిన మా పెద్దన్న శ్రీ మదుభయ వేదాంత విద్వాన్ శ్రీమాన్ కె. వి. రామవాచార్య గారికి, విద్యార్థి దశలో నా గానాన్ని మెచ్చుకుని, ఎంతో ప్రోత్సహించి సత్కరించిన మధురగాయకులూ నా గురువులూ శ్రీ చివుకుల సత్యనారాయణమూర్తి గారికి నా కృతజ్ఞతాభివందనలు.

నా గీతికలను ఓపికతో విని సముచిత సూచనలను చేసిన సహృదయ కవి మిత్రులు డా॥ ఎల్లూరి శివారెడ్డిగారికి, శ్రీ జి. శ్రీనివాసాచార్యగారికి, శ్రీ సాయం బసవలింగప్పగారికి, నన్ను మద్రాసుకు తమవెంట తీసుకునిపోయి దర్శకులు డా॥ కె. విశ్వనాథ్ గారికి పరిచయం చేసి అక్కరలో అడుకున్న ఆప్తమిత్రులూ కవితాగాన కళాకారులూ, నటులూ డా॥ అక్కిరాజు సుందర రామకృష్ణగారికి నా హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు.

ఈ కావ్యాన్ని 'యువ భారతి' రజతోత్సవ ప్రచురణగా వెలువరించడానికి అంగీకరించిన 'యువభారతి'కి, యువభారతీయులందరికీ, విశేషించి శ్రీయుతులు ఆచార్య జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం, ఎన్. వేంకటేశ్వరరావు, పంగపల్లి విశ్వనాథం, జనార్దన్, రామలింగేశ్వరరావు, శ్రీమతి వి.బి. లక్ష్మి, కామేశ్వర రావు, తాళ్ళపల్లి మురళీధరగౌడు, డి. ఎల్. ఎన్. ప్రసాద్, నారాయణరెడ్డి, రవింద్ర, రెడ్డి రామవయ్య గార్లకు నా కృతజ్ఞతలు.

ఈ కావ్య ముద్రణోద్యమంలో అడుగడుగునా సహకరించిన అమృత హృదయులు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం అసిస్టెంట్ రిజిస్ట్రారు శ్రీ పాండు రంగయ్యగారికి నా ధన్యవాదాలు.

'గంగాతరంగాలు' కావ్యం ముఖపత్రాన్ని ముగ్ధమోహనంగా చిత్రించి యిచ్చిన సౌశీల్యమూర్తులూ కళాకారులూ కవులూ శ్రీ శీలా వీరరాజు గారికి నా కృతజ్ఞతలు.

ఈ పుస్తకాన్ని నేత్రపర్వంగా ముద్రించి యిచ్చిన పద్మావతీ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్ అధినేత శ్రీ శ్రీనివాస్ గారికి, ముఖపత్రాన్ని కావ్యస్వీకర్త చిత్రాన్ని అందంగా ముద్రించి యిచ్చిన బాలాజీ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్ యజమాని శ్రీ బాలాప్రసాద్ గారికి నా ధన్యవాదాలు.

ఇక ఈ గీతికంలోని భావగరిమ, రచనాపటిమ సహృదయహృదయా లకూ రసజ్ఞులకూ కొంతైనా సంతోషం కలిగించగలిగితే చాలు. అదే పదివేలుగా భావిస్తాను.

-డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య

గం గా తరం గా లు

1

పల్లవి :

అభివందనం ఓ అమర తరంగిణి!

అభివందనం ఓ అఖిల నదీమణి!

పాతకహరిణి! భీతినివారిణి!

పావన జీవనదాయినీ!

స్వర్గవిహారిణి! భూసంచారిణి!

పాతాళాంతరగామినీ!

చరణం : 1 :

హరి చరణాలను ఉదయించావు

హరుని శిరస్సున నటియించావు

శైలరాజమున రవళించావు

సాగరులకు దివి నందించావు...

పరులకోసమే పయనించే నీ

ప్రవిమలచరితం స్మరణీయం

ఆర్తుల హితమును ఆశించే నీ

ఆదర్శమే వరణీయం

... ||అభివందనం||

చరణం : 2 :

సత్యలోకనవవికాసభాసుర

సౌందర్యములను చూశావు

వచో మనస్సుల కందని వైష్ణవ

వైభవములు దర్శించావు

తాండవ లాస్యములకు పులకించే
వేండికొండ తిలకించావు
స్వర్గమార్గముల సర్వలోకముల
సంగతితో శోభించావు

... ||అభివందనం||

చరణం : 3 :

నీ రూపమునే చూసిన చాలు
తొలగు నిండు శోకం
నీ తీరముపై నిలిచిన పురము
పొందు తీర్థశోకం

నీ తరంగముల నిలిచినచాలు
అందితీరు నాకం
నీ జలకణములు తాగినచాలు
దొరకు విష్ణులోకం

... ||అభివందనం||

చరణం : 4 :

మూడులోకముల ముడివేసే ఓ
సమైక్యమూర్తి! వందనం!
పవలూరేలూ పయనించే చై
తన్యస్ఫూర్తి! వందనం!
సురనరభేదము చూపుల నిలవని
సమతాపరీ! వందనం!
కణకణమున కరుణను నింపిన మా
నవతాక్తిరీ! వందనం!

... ||అభివందనం||

చరణం : 5 :

హిమశిఖరీగళ సీమామంజుల
కుసుమమాలికాశోభిన్సీ!
సమున్నతాచలశృంగచలన్నవ
శేషభుజంగమరూపిణీ!

ప్రపుల్లమల్లీ సుమసుషమా సమ
మృదుడిండిర సుహాసిన్సీ!
సరస్వతీ యమునా నవసంగమ
సమధిక ప్రణయవిలాసిన్సీ!

... ||అభివందనం||

చరణం : 6 :

కుంభసంభవాపీత జలధిజల
పూరణశక్తి విభాసిన్సీ!
భవదీయాశీర్బల వర్ధిత గాం
గేయ హృదయ సంతోషిణీ!

సమస్తభారతతటినీపావన
తీర్థహృదంతర వాసిన్సీ!
తుంగతరంగ సునిస్వన కాశీ
విశ్వనాథ సమ్మోదిన్సీ!

... ||అభివందనం||

చరణం : 7 :

ఇందుకుంద మందారమల్లికా
చందన ధవళశుభాంగీ!
తరంగమాలా డోలాహేలా
చలిత జలజరత భృంగీ!

గంగాతరంగాలు

అంబరపాత విశ్వంఖలకేళి

ధూర్జటి జటాగ్రరంగా!

గంగా! అమృతాపాంగా! కీర్తిత

పుల్లవిమలాంతరంగా!

... ||అభివందనం||

ప్రబోధం

2

పల్లవి :

స్వాగతం! సుమ
స్వాగతం॥

లలితకళానవనందనమునకు
రమణీయమణిమందిరమునకు...

చరణం : 1 :

లలిత భావ నవ
రాగ నాట్యరస
పులకిత సహృదయ
శిరోమణులకు -

చిత్రకళామృత
శిల్ప కల్పనా
సృష్టిరహస్య వి
శేష విజ్ఞులకు

... ॥స్వా॥

చరణం : 2 :

యువచేతనతో
నవభావనతో
శివసుందరమౌ
కళాలయంలో

ఉషస్సు కోసం
తవస్సు చేసే
కృషిభాసురులకు
రససాధకులకు

... ॥స్వా॥

చరణం : 3 :

కళామంజరుల

వన్నియలూ-

కళామాలికల

వాసనలూ-

భావంలోపల

పొదుగుకొని

దీవనతొసగే

కళాప్రియులకు

స్వాగతం-సుమ

స్వాగతం...

3

పల్లవి :

అంజలి! కుసు

మాంజలి!!

హృదయంలోన సుధలను దాచి

అభ్యుదయం అందించే వారికి

అంజలి! కుసుమాంజలి!!

చరణం : 1 :

తేనియ తొలికే స్వరమాధురితో

దివినే భువిపై నీలిపి-

చంద్రిక వోలె సమభావనతో

జగతిని ఊయల లూపి-

మట్టిని పుట్టి మణులై వెలిగిన

మహనీయ కళామూర్తులకు

... ||అంజలి||

చరణం : 2 :

ఎదలో కదిలే మధురోహలను

పదిలంగా రూపించి-

మదికి వసందుగ వీనుల విందుగ

పదముల నలంకరించి-

మనసును మానవతామందిరముగ

మలిచిన కవితామహితాత్ములకు

... ||అంజలి||

చరణం : 3 :

ప్రాణంలేని రంగులు కలిపి
వ్రక్కతికె వన్నెలు దిద్ది-
శిలలను తొలిచి జీవంపోసి
కళాఖండాలు తీర్చి-
నవరసాలతో మరోజగత్తును
సృజియించిన బహుకళానిధులకు

... ||అంజలి

చరణం : 4 :

మథనం సలిపి నిదురను చెరిపి
మహాశక్తి సాధించి-
మానవజాతికి కళ్యాణంగా
మరలను రూపొందించి-
మన కష్టాలను తుదముట్టించిన
ఘన విజ్ఞాన విశాలహృదయులకు

... ||అంజలి

చరణం : 5 :

ఇల్లూ మరచి పిల్లల మరచి
ఎల్లలోక మొక ఇల్లుగ తలచి-
దేశము క్రికై దీక్షారతులై
దివారాత్రములు నలిగి-
స్వతంత్రతా ప్రికి ప్రాణాలిచ్చిన
సమరయోధులకు ఆమరవీరులకు

... ||అంజలి

4

పల్లవి :

భారతమాతా! నుత చరితా!
వీరధీర సముపేతా!

చరణం : 1 :

హిమగిరింద్ర మకుటాజ్జ్వల్యయుతా!
అమరవాహినీ పరిపూతా!
వేద పురాణ సుకావ్య సాహితీ
మధుర భావ సంకీర్తితా!

... ||భా||

చరణం : 2 :

రామకృష్ణ చరణాంబుజ పులకిత
రమ్యనగర మహితా!
క్రాంతదర్శి వాల్మీకి వ్యాసశుక
కాళిదాస కవితాస్తుతా!

... ||భా||

చరణం : 3 :

అనేకభాషాకుసుమవరీమళ
విలసిత రాజ్య వరీతా!
అగణిత మతవాదోజ్జ్వల మేధా
దీపిత సంస్కృతి సంయుతా!

... ||భా||

చరణం : 4 :

ధర్మ కర్మ దీక్షా స్వేచ్ఛామయ
దేశభక్త వర శోభితా!
సత్యాహింసా శాంతి దయారతి
మానవతా సమ్మానితా!

... ||భా||

5

పల్లవి :

ప్రణామాలు గైకొమ్మా పతాకమా!
ప్రమోదాలు మాకిమ్మా పతాకమా!
ఆకసాన అంతెత్తున నీ వాడాలి
ఆవనిపైన సంతసాన మేం పాడాలి...

చరణం : 1 :

ముచ్చటగా నీకున్నవి మూడు వన్నెలు-అవి
అచ్చమైన భరతమాతృమూర్తి చిన్నెలు
కాషాయపు వన్నియలో ధైర్యం త్యాగం
కనబరచిన నీ ఘనత జనతాభాగ్యం ... ||ప్ర

చరణం : 2 :

నుల్లెఘాల తెల్లదనం - మధ్యలో నిలిపి
మచ్చలేని సత్యాన్ని - మనసునందు పొదిగి
శుద్ధసత్త్వమూర్తినని శుభశాంతి స్ఫూర్తినని
సుందరముగ నీ మహిమను సూచించావు ... ||ప్ర

చరణం : 3 :

ఆకుపచ్చ వన్నియను - అడుగునందు నిలిపావు
పాడిపంటలండించే - ప్రగతిని ప్రకటించావు
ప్రకృతివోలె ప్రతి మనిషి - పచ్చపచ్చగా పండి
పరులకొరకు బ్రతకాలని - ప్రవచించావు ... ||ప్ర

6

పల్లవి :

నా దేశం - ఒక
నవ సందేశం

చరణం : 1 :

మహాన్నతమ్మా మహిమాలయమా
హిమగిరిలో ఉదయించి-

పొం. లెతు శత కోటి అలలతో
బంగారం పండించి-

శిథిల జీవులకు జీవం పోసే

సుధాజలకలితగంగార్పురి గల

... ||నా దేశం||

చరణం : 2 :

శిలగా తాను నిలబడినా - నవ
జలధారల ప్రసరించి-

నెత్తురు తాగే అరి వర్గాలను
ఉత్తరాన ఎదురించి-

అణువణువూ తన కన్నతల్లికే

అంకితమిచ్చే హిమాలయం గల

... ||నా దేశం||

చరణం : 3 :

మతాలు నడిచే గతులెన్నైనా-

మనస్సు మాత్రం ఒక్కటిగా;

భాషలు వేషాల్ వేరైనా - మరి

భావం మాత్రం ఒక్కటిగా;

సత్యాహింసల శాంతి సహనాల

సహజీవన మందించే దేశం

... ||నా దేశం||

7

పల్లవి :

బంగారు కోశం ఇదేరా
రంగారు దేశం ఇదేరా
ఇక్కడే వెలిశారు
ఋషి నాయకులూ
ఇక్కడే వెలిగారు
కవి గాయకులూ

చరణం : 1 :

వాల్మీకి ఉదయించిం దీచోచే
వ్యాసర్షి జనియించిం దీచోచే
కాళిదాస కావ్యాలు వెలిసిన విచట
భవభూతుల అనుభూతులు అలరిన విచట
భరతముని త్యాగయ్యల
నాట్యరాగలతలూ
పరవశాన పూలజల్లు
కురిసిన విచట

... ||బంగ

చరణం : 2 :

తండ్రి మాట జవదాటని రామచంద్రుడూ
అడిగిన బాసలు తప్పని హరిశ్చంద్రుడూ
వక్రబుద్ధులను అణచిన విక్రమార్కుడూ
దేహం కోసిచ్చిన శిఖి సార్వభౌముడూ
వీరంలా ఈ జాతికి
విమలాదర్శం
ఈ భూమిని వండించిన
మౌళిక వర్షం

... ||బంగ

8

వల్లవి :

శ్రీకరమగు భారత మిది
శ్రీలువండు నిలయ మిది
గౌతమాది గాంధీవరకు
యోగనిధులు త్యాగధనులు
ఉద్యవిల్లి రల్లదిగో!
ప్రజ్వలిల్లి రల్లదిగో!

చరణం : 1 :

కాశిదాసులే కాదు
కవి తిక్కనలే కాదు
భిద్ తిక్కనాది కదన
గాండీవుల కన్నతల్లి
మన పవిత్ర దేశ మిదే
మన చరిత్ర చూడు మదే

... ||శ్రీకర||

చరణం : 2 :

వీరధీర శిఖామణి
నారీగణ చూడామణి
రాణాప్రతాప్ యోధాగ్రణి
రుద్రమాంబ మహిళామణి
మన భారత వీరు లదే!
మన శూరత చాటి రదే!

... ||శ్రీకర||

చరణం : 3 :

వీర శివాజీ స్వతంత్ర
 ధీరోక్తులు నినదించిన
 బాలచంద్ర శౌర్యానల
 కీలావళి జ్వలియించిన
 స్వచ్ఛ కదనభూమి ఇదే
 స్వేచ్ఛామణి ధామ మిదే

... ||శ్రీకర||

చరణం : 4 :

ఎల్లోరా ఆజంతాలు
 ఎల్లరకు వసంతాలు
 హంపీ కళ సౌంధ్య లవే
 ఆమరావతి శిల్ప మదే
 దివ్యకాంతి నింపి రదే
 దివిని భువికి దింపి రదే

... ||శ్రీకర||

9

పల్లవి :

పిలిచిం దదిగో జయశంఖం
వలికిం దదిగో వ్రగతిశకం

చరణం : 1 :

ఇరుల వలయాలు
నరికి ముందుకు
కిరణాల వోలె
వరుగెత్తాలని
చైతన్యంతో
చేతులు కలిపి
జాతిని ఉజ్వల
జ్యోతిగ తీర్చగ

... ||పిలిచిం||

చరణం : 2 :

గండెడు భూమికి
కరువై పోయి-
కన్నీళ్ళే ఆం
బలిగా తాగి-
కండలు పిండే
కడిక పేదలకు
పొలాలు పంచెద
ఇలా రండని

... ||పిలిచిం||

చరణం : 3 :

మట్టి దిబ్బలను
మరతో కొట్టి-
వీళ్ళనోళ్ళలో
నీళ్ళను నింపి-
ముళ్ళు ఏలేటి
మొరటు బంజర్ల
ముత్యాలను-పం
డించాలంటూ

॥పిలిచి॥

చరణం : 4 :

బురద మడులలో
మరల గుడులలో
కష్టించే స్త్రీ
పురుషు లిరువురికి
తేడా తుడిచి
సమతావేదం
వాడవాడలా
ఘోషిస్తూ

... ॥పిలిచి॥

చరణం : 5 :

మురికి పేటలో
ఇరుకు గూటిలో
మెయి వాల్చే నిరు
పేద బతుకులకు
ఇళ్ళ భూములను
పంచేస్తూ
ఇడుమల నడుములు
తుంచేస్తూ

... ॥పిలిచి॥

10

వల్లవి :

హిమాచలం శిర సెత్తెను
ఈ దేశంలో
అమరఝరి అలలెత్తెను
మన దేశంలో

మతాలన్ని ఈ భారత మందిరమ్ములో
మణిదీపాలై వెల్లెను మంజులమ్ముగా

చరణం : 1 :

మన మనస్సు
మంచు కొండలా నిలవాలి;
మన తలపులు
గంగా నదిలా పారాలి
ప్రతి గుడిసె
గోపురమ్ములా లేవాలి
ప్రతి వల్లె
సురపురమ్ముగా మారాలి

॥హిమా॥

చరణం : 2 :

కరుణాసుధ పొంగించెను
గౌతము డిచట
అహింస కే పండించెను
గాంధీ ఇచట

ప్రతి వీధి నందనమై

విరజాయాలి

ప్రతి హృదయం పరిమళాలు

విరజిమ్మాలి

... ||హిమా||

చరణం : 3 :

మన భావం

ఆకాశంలా విరియాలి

మన ప్రేమలు

మేఘమాలలై కురవాలి

ప్రతి అణువు మారుతుంది

బంగారంగా

ప్రతి రేణువు పలుకుతుంది

మధుమధురంగా

... ||హిమా||

11

పల్లవి :

గగనంలా మన దేశం ఎంతో విపులం
కావాలి జన హృదయం మరీ విశాలం
ఆవృదే భాసించును నవభారతం
గొప్పగా వాసించును మన జీవితం

చరణం : 1 :

సరస్సును వెలిగించును జలజాతాలు
ఆకసాన్ని వెలిగించును గ్రహతారకలు
నందనాన్ని వెలిగించును మందారాలు
మన జాతిని వెలిగించును రసహృదయాలు ... ||గగనంలా||

చరణం : 2 :

సుమధలాలతో తరువులు వెలిగేను
సుజలంతో తరంగిణులు వెలిగేను
నవ భావనతో కావ్యం వెలిగేను
ఘన త్యాగంతో దేశం వెలిగేను ... ||గగనంలా||

చరణం : 3 :

వసిపాపల చిరునవ్వులె తల్లికి బలము
పల్లవించు ఆశలే మనిషికి బలము
శాంతి సహజీవనమూ సమభావనమూ
సహనమూ భారతీయసంస్కృతిధనము ... ||గగనంలా||

12

వల్లవి :

మనకూ మనదేశానికి సంబంధం
మట్టికి చెట్టుకున్న అనుబంధం
ఈ తత్వం తెలుసుకునే దెప్పుడు?
ఈ సత్యం నిలుపుకునే దెప్పుడు?

చరణం : 1 :

ఆకులన్ని విడిపోతే రెమ్మ నిలుచునా?
రేకులన్ని రాలితే పూవు నిలుచునా?
కొమ్మలన్ని తెగిపోతే తరువు నిలుచునా?
పిల్లలంత విడిపోతే తల్లిబ్రతుకునా?

... ||మనకూ||

చరణం : 2 :

మన పితరులు ఇక్కడే పుట్టారు
మాతృభూమి వరువును నిలబెట్టారు
తమ రక్తం తమ శక్తి తమ యుక్తి
తల్లి సుఖం కొరకు ముడుపుకట్టారు

... ||మనకూ||

చరణం : 3 :

పూవు లేక తావి ఎలా నిలిచేను?
వంట లేక పసిమి ఎలా వెలిసేను?
గూడు లేక పక్షి ఎలా బతికేను?
నోరు లేక మాట లెలా పలికేను?

... ||మనకూ||

13

పల్లవి :

ఏ మవుతుంది ఈ దేశం?
ఎటు పోతుంది మనదేశం?
ఎక్కడ దాగెను సమైక్యభారత
వీరజాతి సందేశం?

చరణం : 1 :

తోటి సోదరుల అనుబంధాలు
తూటాలకు బలి అయితే
మతద్వేషాగ్ని కీలల్లోబడి
మల్లెలు మసి అయితే

. . . ||ఏమవు||

చరణం : 2 :

సరదాగా మన మంత్రివర్యులే
బురద చిమ్ముకుంటే
వత్రికలన్నీ ఆ పన్నీటిని
ప్రజలకు పంచేసే

. . . ||ఏమవు||

చరణం : 3 :

నీతి నియమం నేలకు రాచి
నేతలు గంతేసే
వాక్యాతురితో అరచేతుల్లో
వైకుంఠం చూపిసే

. . . ||ఏమవు||

చరణం : 4 :

జ్ఞానాఘృతమును పంచే గురువును
బానిస అంటుంటే
వీధులలోని దుమ్మంతా మన
విద్యల ముంచేస్తే

... ||వమష

చరణం : 5 :

కళల పేరుతో ఆడపడుచులను
కాసుకు బలిచేస్తే
పచ్చిబూతులూ పిచ్చికూతలూ
విచ్చలవిడి అయితే

... ||వమష

చరణం : 6 :

స్వేచ్ఛకోసమై ప్రాణాలిచ్చిన
వీరుల మరిచేస్తే
వంచన తింటూ పదవులు తాగి
మంచిని నులిమేస్తే

... ||వమష

14

పల్లవి :

ఇంటిని వెలిగించాలి - ఈ

మంటిని వెలిగించాలి

ఇంటిని మంటిని రెంటిని చూసే

కంటిని సవరించాలి - నీ

కంటిని సవరించాలి

చరణం : 1 :

కొండల కోనల ఎగిరినా - తన

గూటిని గువ్వ మరచేనా

ఎల్లదేశములు చూసినా - తన

తల్లిని కొడుకు మరచేనా

... ||ఇంటిని||

చరణం : 2 :

చెట్టు ఎంత యెత్తెదిగినా - తను

పుట్టిన మట్టిని విడువదు

మబ్బుగ మారిన నీరు - తన

మాతృభూమిని మరువదు

... ||ఇంటిని||

చరణం : 3 :

అన్యదేశముల నున్న - నా

అన్నలు తమ్ములు రావాలి

తమ శక్తులను ఏకం చేసి

తల్లి భారతిని కొలవాలి

... ||ఇంటిని||

15

వల్లవి :

ఒదిగాను నా తల్లి ఒడిలోవే
చదివాను నా తల్లి బడిలోనే
నా మాట నా పాట
తల్లికోసమే
నా కలమూ నా గళమూ
తల్లికోసమే

చరణం : 1 :

వీతులు చల్లి మొక్కలు పెంచి
విరి తోటలు వెలయిస్తాను
పరిమళాలను వదిలం చేసి
వదిమందికి పంచేస్తాను

... ||ఒదిగాను||

చరణం : 2 :

వీతులు వేసి తైలం పోసి
ప్రమిదను వెలిగిస్తాను
వెలుగునంత సంకలనం చేసి
నలుగురి కందిస్తాను

... ||ఒదిగాను||

చరణం : 3 :

కమ్మని తలపుల జుమ్మను పలుకుల
కవనమాల అల్లేస్తాను
నవనవలాడే ఆ మాలికను
నా తల్లికి అర్పిస్తాను

... ||ఒదిగాను||

చరణం : 4 :

ఒడిలో బడిలో మడిలో గుడిలో
ఎక్కడ ఉన్నా హృద్యమే
ఎల్లశక్తులూ ఎల్లవేళలా
నా తల్లికి నైవేద్యమే

... ||ఒదిగాను||

16

పల్లవి :

అందరం - మన

మందరం

ఒకే మాటపై నిలవాలి

ఒకే బాటపై నడవాలి

ఆభ్యుదయం ఈ దేశంలో వెలగాలంటే

ఆనందం మన హృదయాలకు కలగాలంటే

చరణం : 1 :

జెండాలో రంగుల్లా

ఉండాలి మనమందరం

కమలంలో రేఖల్లా

కలవాలి మన మందరం

ఈ దేశం ఆకాశంలా సువిశాలం

పక్షులమై ఎగరాలి మన మందరం

... ||అందరం||

చరణం : 2 :

జలనిధిలో తరగల్లా

కలిసి ఉండాలి అందరం

నీలనింగిలో తారల్లా

నిలిచి వెలగాలి అందరం

ఈ దేశం నందనవనిలా సుందరం

పువ్వులమై నవ్వాలి మన మందరం

... ||అందరం||

17

పల్లవి :

ధీమంతులు స్పందించాలి - ఈ
దేశాన్ని వెలిగించాలి
ఆ ధీరు లెక్కడో లేరు
ఈ దేశంలోనే ఉన్నారు

చరణం : 1 :

వీణలు ఎన్నో ఉన్నాయి
వైణికులే కావాలి
వీణలు మీటి గానం చిలికే
విద్వాంసులు రావాలి - ఈ
విశ్వాన్ని మురిపించాలి

... ||ధీమం||

చరణం : 2 :

శిలాఖండాలు ఉన్నాయి
శిల్పులు ముందుకు రావాలి
శిలలను తొలిచి జీవం పోసి
కళలను వెలిగించాలి - ఈ
జలకే వన్నెలు తేవాలి

... ||ధీమం||

చరణం : 3 :

ఈ వీణలు ఈ శిలలూ
ఎవరో కాదు - ప్రజలతోయీ
వారిని మీటి వనరుగ మలిచే
ధీరులు ముందుకు రావాలి - ఈ
దేశాన్ని వెలిగించాలి

... ||ధీమం||

18

పల్లవి :

అందుకో! ఓ మహర్షి!
వందనం!
అందుకో! ఓ మహాత్మ!
వందనం!

చరణం : 1 :

లాతీలకు చెప్పావు
పాఠాలు
తూటాలకు మాన్నావు
పోటీలు

చెరసొలల విరిశాలలు
చేశావు
నిఖిలజాతి నొక తాటిని
నిలిపావు

... ||అందుకో||

చరణం : 2 :

సత్యాగ్రహశక్తిగరిమ
దాటావు
స్వేచ్ఛా మాణిక్య వీణ
మీటావు

భయమన్నది కనిపించదు
నీలో లేశం
పరమాత్ముని 'గీత'యే
నీ ఉపదేశం

... ||అందుకో||

చరణం : 3 :

క్రూరమత్తపశువు నిన్ను
కూల్చింది
భారతాంబ తన శిరస్సు
వాల్చింది

సేవా నిధు లందించిన
శ్రీమంతుడవు
వగవానిని ప్రేమించిన
భగవంతుడవు

. . . ||అందుకొ

19

పల్లవి :

స్వతంత్ర భారత సమరనాయకా
సర్దార్ ! నీకిదె జోహార్!!
సమగ్ర దేశ స్వరూప దీపా!
సర్దార్! నీకిదె జోహార్॥

చరణం : 1 :

కరంసాదులో ఉదయించి - ఆ
కరంచందునే మురిపించావు
కార్మిక శక్తిని నడిపించి - పటు
ధార్మిక వీరం చాటావు

... ॥స్వ॥

చరణం : 2 :

బార్దోలీ బెబ్బులిగ గర్జించి
బడుగు రైతులను నడిపావు
తల్లడిల్ల ఆ తెల్ల ప్రభుత్వపు
నల్ల గుండెలను వణికించావు

... ॥స్వ॥

చరణం : 3 :

లాఠీ పోటుల జైలు శిక్షలను
గోటమీటి జై కొట్టావు
గాంధీకి అండగ నిలబడి దాస్యపు
బంధాలు విరుగ గొట్టావు

... ॥స్వ॥

చరణం : 4 :

అపూర్వ దీక్షా సంకల్పంతో
ఉప వ్రధానిగ నిలిచావు
సంస్థానాలను ఏకసూత్రాన
సైనిక చర్యల నిలిపావు

... ||స్వ||

చరణం : 5 :

ఊహల కందని వ్యూహం నెరపిన
ఉక్కు మనిషివి నీవేలే!
'వడేల్' అన్నా 'సర్దార్' అన్నా
భారతాన నీ వాకడవేలే

నీవేలే అమరోజ్జ్వల దీపిక!
నీవేలే వాడని సుమమాలిక!
నీవేలే ఒక వీరావేశం!
నీవే సమైక్య సందేశం!
జోహార్, సర్దార్!
సర్దార్, జోహార్!

... ||స్వ||

20

పల్లవి :

ఇందిర బ్రతికే ఉందిరా

ఇందిర వెలుగుతోందిరా

ఈ దేశాన్ని సేవించే

ఎద ఎదలో బ్రతికి వుందిరా

పేదసాదలను ప్రేమించే

ప్రియభావనలో వెలుగుతోందిరా

చరణం : 1 :

రాష్ట్రాలన్ని రేకులనీ

భారతమే ఒక పద్మమనీ

పల్లె పల్లెలో చాటింది

ప్రగతివీణలను మీటింది

... ||ఇందిర||

చరణం : 2 :

లోహపు రక్కసి తూటా నోటికి

దేహం బలిచేసింది

మనుషుల చీల్చే మతాలు వద్దని

మహాపదేశం చేసింది

... ||ఇందిర||

చరణం : 3 :

హిమాలయంలా ఎదిగింది

హిమాలయంలో ఒదిగింది

తన అణువణువూ నదులై పారగ

త్యాగమూర్తియై నిలిచింది

... ||ఇందిర||

చరణం : 4 :

ఆ రవి ఆ శశి వెలిగేదాక
ఆ హిమగిరులూ నిలిచేదాక
ఆమె వెలుగు ఈ దేశంలో
ఆమె సమైక్య పతాక

... ||ఇందిర||

21

వల్లవి :

అమరజీవి! శ్రీరాములు!
అందుకో కుసుమాంజలి!
ఆంధ్ర రాష్ట్ర విధాతా!
అందుకో హృదయాంజలి!

చరణం : 1 :

గాంధీ పిలుపు విన్నావు
గంధంలా కరిగావు
ఉద్యోగం వదిలావు
సబర్మతికి కదిలావు

ఎంత విమలమైనది నీ ఆశయం
ఎల్లరకూ నీ బ్రతుకే ఆదర్శం

... ||అమర||

చరణం : 2 :

సమరం సాగించావు
స్వాతంత్ర్యం కోసం
చెరసాలల కెళ్లావు
భరతమాత కోసం

లారీలకు వణకలేదు నీ కాయం
తూటాలకు బెదరలేదు నీ ధ్యేయం

... ||అమర||

చరణం : 3 :

హరిజనులను గుడికి చేర్చ
నిరాహారదీక్ష
సురను త్రాగ వలదనీ
నిరాహారదీక్ష

అమరణం చేశావు అనశనదీక్ష
ఆంధ్రులకు కూర్చావు శ్రీరామరక్ష

... ||అమర||

22

పల్లవి :

కులం కులం అంటేనే మనం కాకులం
గుణం గుణం అంటేనే మనం లోకులం

చరణం : 1 :

అంబరాని దవుతుందా అగ్రకులం?
అంబరాశికి ఉందా అల్పకులం?
అంబరాన మెరిసేను సూర్యేందువులూ
అంబుధిలో నవ్వేను నవరత్నాలూ ... ||కులంకులం||

చరణం : 2 :

నేలమీది గులాబీల దేకులం?
నీటిలోని కమలాలది ఏ కులం?
మట్టి తాకలేదురా పూవులకు
బురద అంటలేదురా తావులకు ... ||కులంకులం||

చరణం : 3 :

పూదోటను ఉన్నాయి ముళ్ళ దొంకలు
కొండల్లో ఉన్నాయి బొండు మల్లెలు
ఎక్కడుంటే ఏమిలే చక్కదనాలు
ఎద ఎదలో నింపేను మధురిమలు ... ||కులంకులం||

చరణం : 4 :

మంచికి పలకాలి స్వాగతగీతం
చెడును చించివేయుచే మన మతం
చీకట్లకు చెప్పాలి వీడ్కోలు
వెలుగులకు పలకాలి జేజేలు ... ||కులంకులం||

23

పల్లవి :

మతమంటే ఏమిటి ?
జనహితం
ఆ హితమునకే పలుకుదాం
స్వాగతం

చరణం : 1 :

పవలురేలు ప్రవహించే
నదుల కేది మతం ?
నేల నీట వికసించే
పూలకేది మతం ?
లోకాన్ని సేవించుట
వానికున్న మతం;
శోకాన్ని తొలగించుట
వానికి పరమార్థం

॥మత॥

చరణం : 2 :

కోయిలమ్మ పాడేది
ఎవ్వరి కోసం ?
కోడి కూత కూసేది
ఎవ్వరి కోసం ?

కావ్యాత్తి కరిగిపోవు
ఎవ్వరి కోసం ?
ఈ త్యాగం ఈ యోగం
ఇతరుల కోసం

॥మత॥

చరణం : పి :

ఆ రవికి జాబిలికి
మరణం లేదు;
త్యాగ సుధా మూర్తులకు
మృత్యువు లేదు

మతమంటే ఇతరులకై
బ్రతకటం;
మతమంటే హృదయాలను
అతకటం

॥మత॥

24

పల్లవి :

అందంగా చెట్లను నాటండి
ఆనంద వీణలను మీటండి
చెట్లందే ఆరోగ్యం
చెట్లందే సౌభాగ్యం
చెట్లే మన ప్రాణమని చాటండి

చరణం : 1 :

మన ఒంటికి నయనాలే కిరణాలు
మన ఇంటికి తరువులే ఆభరణాలు
ఈ మంటికి తరువులే ప్రాణాలు
కరువు రక్కసిని కూర్చే బాణాలు ... ||అందంగా||

చరణం : 2 :

కమ్మని చల్లని గాలిని అందిస్తాయి
గమ్మతుగా మబ్బులను వెలయిస్తాయి
ఆకసాన అలముకున్న మబ్బుల పిలిచి
అమృతపు జల్లులు మనపై కురిపిస్తాయి ... ||అందంగా||

చరణం : 3 :

మనకు పనికిరాని చెత్త తినివేసి
మధురమృదులఫలసుమాల నందిస్తాయి
త్యాగానికి ఈ తరువులు సంకేతాలై
మాటాడక దైవాన్నే మరిపిస్తాయి ... ||అందంగా||

చరణం : 4 :

మండుబెండలో జ్వాలలు తాగేసి
నిండు చలువ నీడలను పరిచేస్తాయి
జగతిలోని జీవులను మురిపిస్తూ
సమతను మమతను తరువులు సాధిస్తాయి ... ||అందంగా

చరణం : 5 :

పక్షులకు ఇస్తాయి లక్షలగూళ్ళు
వరమర్షల కిస్తాయి పర్ణశాలలూ
సత్పురుషుల పాలిటి కివి సందేశాలు
మానవతా మధువాలికే మందారాలు ... ||అందంగా

25

పల్లవి :

ఎవ్వరు దీనికి కారణం?

ఏమయ్యెను వారావరణం?

ప్రాణవాయువే కరువాయె

బ్రతకడమే ఒక బర వాయె

చరణం : 1 :

గలగలపారే వాహినులన్నీ

కలుషితమై పోయె;

సుధ లందించే నదీమతల్లులు

విషపూరితమాయె

. . . ||ఎవ్వరు||

చరణం : 2 :

పచ్చని తరువులు గొడ్డలి దెబ్బకు

ప్రాణం విడిచేను

పంట చెరుకులై మంటలలో బడి

మంటిని కలిసేను

. . . ||ఎవ్వరు||

చరణం : 3 :

బంగారు పంటలు పండే భూములు

భవనాలై పోయె

పైరు లేనిది తాను దేనికని

పైరగాలి మరుగాయె

. . . ||ఎవ్వరు||

చరణం : 4 :

భుగభుగ మండే పొగగొట్టాలు
నగరాల నావరించె
సైరను కేకల ప్రళయధ్వనులకు
చెవులు పగిలిపోయె

... ||ఎవ్వరు

చరణం : 5 :

నేలా నింగీ నీరూ గాలి
అంతా కాలుష్యం
ఈ సమస్యను తొలగించాలి
ఎందుకు ఆలస్యం

... ||ఎవ్వరు

26

పల్లవి :

చదవాలి వయోజనం
కలిగేను ప్రయోజనం
లక్షల కన్న విలవైనదిలే
అక్షరాలనే మహాధనం

చరణం : 1 :

దీపం విసిరిన చూపుల నలిగి
తిమిరం విలవిలలాడు
చదువు చక్కగా నేర్చినంతనే
స్వాంతం కళకళలాడు
కళకళలాడే హృదయాలే
కావా లీదేశానికి
విద్యలలోనే విద్యుత్తుందని
వివరించా లీజాతికి

... ||చద||

చరణం : 2 :

బంగారు పంటను కాజేయాలని
తొంగి చూసె ఒక వేషం
పొలాల గట్లను మార్చేయాలని
పొంచి వుండి ఒక మోసం
ఈ వేషాలను ఈ మోసాలను
చదువుతోనే చంపాలి
సంపద నంతా కాపాడే ఈ
జ్ఞానం లోపల నింపాలి

... ||చద||

27

పల్లవి :

కట్నాలెందుకురా - వర

కట్నాలెందుకురా

మనసూ మనసూ

పెనగొనువేశ

మమతాబంధం

అమరెడవేశ

చరణం : 1 :

ఈ తరుణిమణి ధరణియెలే

ఈ వరుడూ అంబరమేలే

ధరణిలోని ఆందములన్నీ -

నింగిలోని వన్నియలన్నీ -

సమానమైతే సరిజోడైతే

అమానుషంగా వేధించే ఈ

... ||కట్నా||

చరణం : 2 :

నారి గీతియై పులకింప

నరుడు పద్యమై తిలకింప

గీతిలోని రాగములన్నీ -

పద్యమధుల వావములన్నీ -

సమానమైతే సరిజోడైతే

అమానుషంగా అబలల నలిపే

... ||కట్నా||

చరణం : 3 :

యువతి తీవయై రాజిల్ల
యువకుడు తరువై శోభిల్ల
తీవకు పూచిన పూలన్నీ
తరువుకు వండిన పండ్లన్నీ
సమానమైతే సరిజోడైతే
సమాజానికే కళంకమగు ఈ

... ||కట్నా||

చరణం : 4 :

నాగరికత ఫలియించంగా
విజ్ఞానం వికసించంగా
చదువులోని సంస్కారాన్నీ
మానవతా సుమహారాన్నీ
వెక్కిరించుచు తొక్కివేయుచు
విలువలనన్నీ బలి తీసుకునే

... ||కట్నా||

శ్లోవి :

తాగితే తప్పవుతుంది - మద్యం
తాగితే ముప్పవుతుంది - మద్యం
తాగితే అప్పవుతుంది - బ్రతుకు
తాగితే తుప్పవుతుంది

చరణం : 1 :

నిప్పురవ్వ గరికమోపు
నే బూడిద చేస్తుంది
మనిషిలోని జ్ఞాననిధిని
మద్యం మసి చేస్తుంది
విజ్ఞానం లేని మనిషి
వింతపశువు కాదా?
మనిషిని పశువుగ మార్చే
మధువు విషం కాదా?

... ||తాగితే||

చరణం : 2 :

మధు జ్వాలలో జ్ఞానం
మసి అయిపోయిన వేశ
సత్యం తన రూపాన్ని
చాటు చేసుకుంటుంది
సత్యంతో పాటు కీ_రి
చావుదెబ్బ తింటుంది
కీ_రి నేలపాలైతే
అ_రిగాక ఏముంది?

... ||తాగితే||

29

పల్లవి :

పువ్వులు రెండు కొమ్మకు అందం
దీవెలు రెండు గూటికి అందం
పువ్వుల్లాంటి దీవెల్లాంటి
నవ్వులు రువ్వే రవ్వల్లాంటి
పాపలిద్దరూ అమ్మకు అంద

చరణం : 1 :

భానుడు ఒక్కడు అయితేనేమి?
ప్రకృతిని వెలిగిస్తున్నాడు;
చంద్రుడు ఒక్కడు అయితేనేమి?
జగతిని మురిపిస్తున్నాడు;
భానుడిలా జాబిలిలా
పాప లిద్దరూ కలగాలి
వెలుగులనూ వెన్నెలనూ
కలకాలం పంచాలి

... "పువ్వులు"

చరణం : 2 :

హిమగిరి ఒక్కటి అయితేనేమి ?
ఈ దేశానికి అండ
గంగానది ఒక్కటి అయితేమి?
భరతాంబకు పూదండ
హిమగిరిలా సురధునిలా
పాప లిద్దరు దయించాలి
ధీరతతో ఆర్ద్రతతో
భారతాన్ని రక్షించాలి

... "పువ్వులు"

30

పల్లవి :

గుండెలలో అక్షరదీపం నిలపండి
వెలుగులతో మీ బతుకులను నింపండి

చరణం : 1 :

కర్రలు బడులకు పోతేనే - అవి
కలిక బొమ్మలై నిలిచేను
శిలలు పాఠాలు వింటేనే - అవి
కళా ప్రతిమలై వెలిగేను

... ||గుండెలలో||

చరణం : 2 :

గంధపు చెక్కను అరిగిస్తేనే
కమ్మని వాసన తొలికేను
కనకాన్నెనా కరిగిస్తేనే
కంఠహారమై కులికేను

... ||గుండెలలో||

చరణం : 3 :

ఒత్తుగ కొమ్మలు పూయాలంటే
కత్తిరింపులు కావాలి
మనుషులు చక్కగ వెలగాలంటే
దినమూ శిక్షణ కావాలి

... ||గుండెలలో||

31

పల్లవి :

వెలిగిద్దాం ఈ అక్షరజ్యోతులను
తొలిగిద్దాం అజ్ఞానపు రీతులను
ప్రతి మనిషి కదలుతున్న దీపం కాగా
భరతజాతి ఆరని రవిరూపం కాగా

చరణం : 1 :

మనిషి గుండెయే ప్రమిదకు
మారు రూపు కాగా
మనిషి త్యాగమే తైలము
మాదిరిగా కరుగా
మంచి ఆశయం వత్తిగ
మారి నిలిచిపోగా
చైతన్యమే అనలదీప్త
జ్వాలాకృతి కాగా

... ||వెలిగిద్దాం||

చరణం : 2 :

పరపీడన సాగించే
పశుత నలిగిపోగా
నిరుపేదల వెంటాడే
నీడ అణగిపోగా
ప్రతి డెందం నందనమై
పరిమళాలు పంచ
భరతదేశమును సమతా
స్వర్గము గావించ

... ||వెలిగిద్దాం||

చరణం : 3 :

ఆరిపోని వెలులలో
ఊరు వల్లె పాడా
తరిగిపోని కాంతులలో
పురవీధులు ఆడా
దిశలన్నీ దీపికలై
తేజరిల్లి పోగా
జగమంతా శోభలలో
జలక మాడగా

... ||వెలిగిద్దాం||

పల్లవి :

మనసుంటే చాలులే
మార్గం ఉంది-నరుడు
సాధనతో సాగితే
స్వర్గం ఉంది

చరణం : 1 :

శిలను తొలిచి ప్రతిమగా
వెలయించాడు
ప్రతిమలోన పరమాత్మను
పలికించాడు

... ||మనసుంటే||

చరణం : 2 :

నీరధులకు వారధులను
నిర్మించాడు
పక్షివోలే గగనంలో
పయనించాడు

... ||మనసుంటే||

చరణం : 3 :

శశిబింబంపైన ధ్వజం
స్థాపించాడు
రవిబింబంలోని శక్తి
గ్రహించాడు

... ||మనసుంటే||

చరణం : 4 :

ప్రతిభతో భారతినే
పలికించాడు
గానంతో మేఘాలను
కరిగించాడు

... ||మనసుంటే||

33

వల్లవి :

తవన లేనిదే ప్రాతి లేదులే
తవన లేనిదే ప్రగతి లేదులే

చరణం : 1 :

విత్తు తపముతో మొక్కపుతుంది
మొక్క చక్కగా మొగ్గుపుతుంది
మొగ్గు మథనపడి పువ్వుపుతుంది
పువ్వు కాయై ఫల మవుతుంది

... ||తపన||

చరణం : 2 :

శూన్యం ఎంతో కృషి చేస్తేనే
సూర్య చంద్రు లుదయించారు
ధర్మం వీడక రేలూ పవలూ
ధరణిని వెలిస్తున్నారు

... ||తపన||

చరణం : 3 :

గిరులు కష్టపడితేనే
ఝరులు ఉబికివచ్చాయి
సరసి తపము సాగిస్తేనే
సరసిజాలు వెలిశాయి

... ||తపన||

చరణం : 4 :

మనిషి ఉద్యమించి - ఈ
మట్టిని మణిచేయాలి
ప్రగతి జ్యోతి నిలిపి - ఈ
జగతిని వెలిగించాలి

... ||తపన||

34

పల్లవి :

ఈ తపస్సు ఇలాగే సాగనీ
నీ మనస్సు మథనంలో మాగనీ
ఎన్నెన్ని జన్మలు ఎత్తిన నేమి?
ఏదై నా సాధించును నిత్యపురోగామి

చరణం : 1 :

నీ హృదయం హిమగిరియై నిలవనీ
నీ ఊహలు సురయురియై కదలనీ
ఆ యురిలో అణువణువూ తడవనీ
బంగారం ఈ పుడమిని పండనీ

... ||ఈ||

చరణం : 2 :

నీ గుండియ నింగివోతె విరియనీ
నీ భావం భానుబింబమై రానీ
ప్రతి కిరణం చీకట్లను తరమనీ
ప్రతి ఎదలో ఒక ఉదయం పలకనీ

... ||ఈ||

చరణం : 3 :

నీ ఎడంద కడలి రీతి నిలవనీ
నీ లక్ష్మ్యం మణుల రీతి వెలగనీ
ఆ మణులూ పేదలకూ దొరకనీ
పేదరికం భువిని విడిచి ఉరకనీ

... ||ఈ||

35

వల్లవి :

మెచ్చుకో మెచ్చుకో మంచితనం
 ఇచ్చిపో ఇచ్చిపో ఉన్నధనం
 ఎన్నాళ్ళీ తనువుపై వ్యామోహం
 ఇప్పుడైనా కోరుకో కీర్తిదేహం

చరణం : 1:

ప్రాణాలను ఇచ్చారు
 స్వాతంత్ర్యం తెచ్చారు
 దేశీయుల గుండెలలో
 దీపికలై నిలిచారు
 ఇంతకన్న కోరేది
 ఏముంటుంది?
 త్యాగరహిత జాతిచరిత
 ఏముంటుంది?

... "మెచ్చుకో"

చరణం : 2 :

సాగరాలు కట్టారు
 జలం కూడబెట్టారు
 పంటపొలాలను పెంచి
 ప్రగతి పంచి పెట్టారు
 ఇంతకన్న కోరేది
 ఏముంటుంది?
 శ్రమలోనే అభ్యుదయం
 ప్రభవిస్తుంది

... "మెచ్చుకో"

చరణం : 3 :

కళలను సృజించారు
ఎదలను వెలిగించారు
ప్రజ్ఞానిధులై యాంత్రిక
విజ్ఞానం పెంచారు

ఇంతకన్న కావలసిం
దేముంటుంది?
మథనంలోనే అమృతం
ఉదయిస్తుంది

... ||మెచ్చుకో||

చరణం : 4 :

తనువులోన జీవశక్తి
తరగెత్తే తరుణంలో
ఉల్లంలో ఉత్సాహం
ఉప్పొంగే సమయంలో

జాతిలోన నీతి నింప
సమకట్టాలి
సమతాద్వజ మెత్తి యువత
జై కొట్టాలి

... ||మెచ్చుకో||

36

పల్లవి :

పంచభూతములు నీలో ఉన్నై చూసుకో
పంచన మాని మంచికి బాటలు వేసుకో

చరణం : 1 :

వట్టికి ఉన్న సృష్టి లక్షణం
మనస్సు కున్నదిలే
వట్టిలోని ఆ పెట్టే సుగుణం
మనసుగ ఉన్నదిలే

... ||పంచ||

చరణం : 2 :

ఆకాశంలా అంతట విరిసే
ఆలోచన ఉంది;
రవిలా తెలివిని శశిలా జాలిని
చూపే పస ఉంది

... ||పంచ||

చరణం : 3 :

జీవనమ్మలా గలగల సాగే
జీవగుణం నీకుంది
కొండలు దాటి గుండెల తడిపే
నిండు చలువ నీకుంది

... ||పంచ||

చరణం : 4 :

వాయువులాగా ప్రాణం పోసే
భవ్యశక్తి నీకుంది
అద్రీసముద్రములన్నిటి నూపే
అనంత బలముంది

... ||పంచ||

గంగాతరంగాలు

చరణం : 5 :

దౌర్జన్యాలను దగ్ధం చేసే

దహనగరిమ నీకుంది

జ్వాలల్లాగా పైపైకెగిసే

ప్రగతి శీలముంది

... ||పంచ||

37

పల్లవి :

స్వాము లందరూ స్వార్థం వదలి
గ్రామాలకు తరలాలి
దేశసంపదను డొక్కలు మాడిన
దీనుల కందించాలి...

చరణం : 1 :

కమ్మని నీటికి కరువౌ పేదల
కన్నీటిని తుడవాలి
పుట్టెడు కష్టం చేసే వాళ్ళకు
పొట్టా బట్టా నడపాలి

... ||స్వామి||

చరణం : 2 :

ఎన్నికలల్లో ఓట్లను వేసి
ఎన్నో కలలు కన్నారు
భారతమాతకు దండం పెట్టి
బాధలు వడుతున్నారు

... ||స్వామి||

చరణం : 3 :

ప్రజల సమస్యలు తీర్చగ లేని
పార్టీ లెందుకని?
పౌరులతో సహభావం లేని
ప్రతినిధు లెందుకని?

... ||స్వామి||

చరణం : 4 :

ధనదాహంతో పాకులాడితే
తప్పుడు సంక్షోభం
క్రాంతివధంలో కదలిసాగితే
కల్గును సంక్షేమం

... ||స్వామి||

38

పల్లవి :

జీవితమే ఒక మహారణం
ఘర్షణ తప్పదు అనుక్షణం
చీకటితో పోరాటం సలిపే
జీవికి ఎక్కడిది మరణం?

చరణం : 1 :

ఆకాశంలో సాగుతువుంది
చీకటితో ఒక సమరం
ఆ రవిచంద్రులు సమరయోధులు
వారి జీవితం అమరం

... ||జీవితమే||

చరణం : 2 :

మొక్క చెట్టుగా మారడానికి
భూమి పొరలలో కదనం
మొగ్గ పువ్వుగా నవ్వడానికి
రేకురేకులో మథనం

... ||జీవితమే||

చరణం : 3 :

కొండలు దూకే జలపాతాలు
కోడి యుద్ధాలు సలుపు
సాగరహృదయం చేరినవేళే
సమరజీవనం నిలుపు

... ||జీవితమే||

చరణం : 4 :

సృష్టిలోని ప్రతి అణువు అణువులో
చెలగును జీవన సమరం
మంచి కోసమై కృషిచేసే - ఆ
మనిషి వెలుగులే తరంతరం

... ||జీవితమే||

39

పల్లవి :

శ్రమజీవనము సాగించు
భ్రమభావనను తొలగించు
స్వేద బిందువే వేదసింధువని
విశ్వానికి వినిపించు

చరణం : 1 :

నాగలిపట్టే మన కర్నకుడే
నాగరికతకు బలం
మరలను నడిపే మన కార్మికుడే
సిరుల కాలవాలం

... ||శ్రమ

చరణం : 2 :

కలాన్ని పట్టే కావ్యర్షి - నవ
కల్యాణం కలిగించు
అణిముత్యమూ అగ్నిగోళమూ
అతడే సృజియించు

... ||శ్రమ

చరణం : 3 :

తరువుల వ్రేళ్ళు భూగర్భంలో
నిరతం శ్రమియించు
ఝరుల జలాలూ రేలూపవలూ
తరగలుగా ప్రవహించు

... ||శ్రమ

చరణం : 4 :

శ్రమనీణలను మీదిన కలుగును
ప్రగతిరాగనిధులు
ఈ సత్యాన్ని మరచిన ముసురును
ఎన్నో ఆవదలు

... ||శ్రమ

40

పల్లవి :

కాలమా ఆగదు
జీవితమూ ఆగదు
ఏ కాలములో ఈ జీవితము
ఏమవుతుందో తెలియదు

చరణం : 1 :

పితికిన పాలు ఎంతకాలము ఆగును?
చితికిన బతుకు ఎంతకాలము సాగును?
పాతనీరు పరుగిడుతుంది
కొత్తనీరు కమ్మేస్తుంది

... ||కాలమా||

చరణం : 2 :

నవ్విన పువ్వులు రెమ్మమీదనే నిలుచునా
పండిన ఫలము కొమ్మమీదనే నిలుచునా
పాతపూలు పడిపోతాయి
కొత్తకాయ తొచ్చేస్తాయి

... ||కాలమా||

చరణం : 3 :

ఇదే భూమిపై రాజ్యాలెన్నో వెలిశాయి
ఇదే మట్టిలో నగరా లెన్నో వెలిగాయి
శాసనాలు ఇల నిలిచినవా
సౌధ పంక్తులూ నిలిచినవా

... ||కాలమా||

చరణం : 4 :

మంచితనానికి తొడగాలి మణి కిరీటం
వంచనకూ బోధించాలి ఒక గుణపాఠం
స్వార్థం అణిగిపోవాలి
త్యాగం వెలిగిపోవాలి

... ||కాలమా||

41

వల్లవి :

ఎన్నెన్ని ఇచ్చాడు ఆ దేవుడు - మరి
 ఏమేమి చేస్తున్నా డీ జీవుడు
 ఈ లోకం చూడగా ఒక వింత
 మోసాలను అమ్ముకునే ఒక సంత

చరణం : 1 :

అంధులకు దారిచూప కళ్ళిచ్చాడు - కాని
 అందాలను గాంచి నరుడు మురిసొచ్చాడు
 కుంటివారలను మోయగ కాళ్ళిచ్చాడు - కాని
 వంటకాల గదుల చుట్టు తిరిగొచ్చాడు

... ||ఎన్నె||

చరణం : 2 :

సత్యం పల్కంగ నాల్గ ఇచ్చాడు - కాని
 నిత్యం కల్లలు నరుడు నేర్పాడు
 మంచిపనులు చేయ చేతులిచ్చాడు - కాని
 మానవుడు కీడు సేయజొచ్చాడు

... ఎన్నె

చరణం : 3 :

సంఘ సేవకై తనువును ఇచ్చాడు - కాని
 స్వార్థాన్ని నరుడు శరణుజొచ్చాడు
 నరజన్మ ఉత్తమమని పలికె దేవుడు
 నరలోకం నరకమని చూపె జీవుడు

... ||ఎన్నె||

42

పల్లవి :

ఈ దాహం ఇంకెన్నాళ్ళు? అరెరే
ఈ ద్రోహం ఇంకెన్నేళ్ళు?
పదవి చుట్ట చీస్తారా ప్రదక్షిణం!
ప్రజలను బలిచేస్తారా అనుక్షణం

చరణం : 1 :

మేడలపై మేడలను కడతారా
చీకట్లో ధనం కూడబెడతారా
త్యాగమూర్తులను లోలో తిడతారా
పైపై లెక్కర్లు గంచికొడతారా

... || ఈ దాహం ||

చరణం : 2 :

ధనం లేని వాళ్ళంతా బానిసలా
గుణం లేని వాళ్ళంతా పాలకులా
రంగు పూసి సింగారం ఒలికిస్తారా
శీలాన్ని వెన్నుపోటు పొడిచేస్తారా

... || ఈ దాహం ||

చరణం : 3 :

కులం పేరుతో ప్రతిభను కూల్చేస్తారా
మతం పేర మానవతను మసిచేస్తారా
కళలకే పొలిమేరలు కల్పిస్తారా
శాస్త్రాలకు సరిహద్దులు నిర్మిస్తారా

... || ఈ దాహం ||

చరణం : 4 :

ఏ బుద్ధుడు చెప్పాడు ఈ తత్వాలు?
ఏ క్రీస్తూ వలికాడు ఈ సత్యాలు?
ఏ గాంధీ ఏ నానక్ ఏ మహమ్మదూ
ఏ ప్రవక్త చెప్పాడు ఈ సూత్రాలు?

... || ఈ దాహం ||

43

వల్లవి :

దీపాలను మలిపేయొద్దు
శాపాలకు గురి కావద్దు
దీపం దీపం కలవండి
దేశం పరువును నిలవండి

చరణం : 1 :

కాటుక కత్తులతో తిమిరం
పోటు పొడువ పస్తున్నది
స్నేహం నింపి కాంతి కవచముల
దేహాలను ధరియించండి

... ||దీపాలను

చరణం : 2 :

మస్తకాలలో చీకటి నిండెను
పుస్తకాలు తెరవండి
అక్షరాలలో నిండిన వెలుగులు
అంతస్సులలో నింపండి

... ||దీపాలను

చరణం : 3 :

స్వార్థం రంగుల వేషం వేసి
ప్రజలను వంచిస్తున్నది
త్యాగంతో ఒక తాటిని నిలిచి
దైర్యగుణం చూపండి

... ||దీపాలను

పల్లవి :

ఇదే ఇదే ఎదలోన
మెదిలేది
పదే పదే పాటలాగ
పలికేది...

చరణం : 1 :

ప్రతి హృదయం సహకారం పంచాలి
ప్రత్యక్షువున సహనం వెలిగించాలి
సమతామయ స్వర్ణమ్మును కట్టాలి
మానవతకు మణిమకుటం పెట్టాలి

... ||ఇదే||

చరణం : 2 :

అభ్యుదయం హృదయంలో కలగాలి
అందరమొక తాటిపైన నిలవాలి
కల్మషాల గుండె లుతికివేయాలి
కలకాలం వెలుగు కవిత వ్రాయాలి

... ||ఇదే||

చరణం : 3 :

మల్లియాలా ప్రతిమనిషీ బతకాలి
ముల్లలేని ఘోటలు వెతకాలి
జాతిలోన సీతిధనం నింపాలి
స్వార్థమ్మును గద్దెనుంచి దింపాలి

... ||ఇదే||

చరణం : 4 :

అంచవోలె మంచిని గమనించాలి
వంచనాంకురం మొదటే తుంచాలి
దీనుల సేవాయాత్రకు కదలాలి
దాని ముందు సర్వస్వం వదలాలి

... ||ఇదే||

45

పల్లవి :

పచ్చగా పెరగాలి ప్రతి హృదయం
ముచ్చటగా విరియాలి ప్రతి ఉదయం
ఇంతకన్న రమ్యతను కోరేదేమి?
ఇంతకన్న గమ్యాన్ని చేరేదేమి?

చరణం : 1 :

కళా జీవితానందం అనంతం
కటిక వాస్తవాల బ్రతుకు దురంతం
శిశిరాలు కసితో ఎదకోసినా
జీవనవన మందాలి వసంతం

... ||పచ్చగా

చరణం : 2 :

చిరు మొలకలు ఎదగాలి సంతతం
ఎరువు లందుకోవాలి నితాంతం
చీడపురుగులెన్ని దాడి చేసినా
చివరకు అవి పొందాలి లతాంతం

... ||పచ్చగా

చరణం : 3 :

జండాలా వెలుగు జాతి జీవితం
మన సంస్కృతి మానవతాసంభరితం
మతశక్తులు అవశ్రుతులు పలికినా
మనమంతా పాడాలి 'జనగణ' గీతం

... ||పచ్చగా

46

వల్లవి :

మనస్సుతోనే ఉన్నది ఈ ప్రపంచము - ఈ
మనస్సుతోనే జరుగుతున్నది సమస్తము
....

చరణం : 1 :

కోరిక పుట్టిన చాలు - మనసు
కొండలు తొలిచేస్తుంది
కొండల గుడులుగ మలిచి - దేవతా
కోటిని నిలిపేస్తుంది ... ||మనస్సు||

చరణం : 2 :

ఎదలో మెరుపు మెరిసేనా - ఆ
ఎవరెప్పుడు ఎక్కేస్తుంది
మనసు తలచెనా - ఆ జాబిలితో
మాటలాడి వస్తుంది ... ||మనస్సు||

చరణం : 3 :

కవనాలల్లి దివి అందాలను
భువిపైనే చూపిస్తుంది
జలనిధి లోని నవరత్నాలను
క్షణములోన సాధిస్తుంది ... ||మనస్సు||

చరణం : 4 :

మనసు నవ్వెనా శిశిరంలోనూ
మల్లెలు పూయిస్తుంది
మనసు రగిలెనా మధువనమ్ములో
మంటలు లేపేస్తుంది ... ||మనస్సు||

47

వల్లవి :

మంచితనం ఎవడికి కావాలి?
వంచనతో ముందుకు పోవాలి
ఇదే లోకరీతి
ఇదే నేటి వ్రగతి

చరణం : 1 :

విరిసిన మల్లెల ఘుమఘుమలన్ని
విలాసాలకు కావాలి
సోకులు తీరిన మరునిమిషంలో
రేకులు నలిపివేయాలి

పువ్వు జీవితం ఏమైతేం
నవ్వుల బ్రతుకే కావాలి

... ||మంచితనం||

చరణం : 2 :

పరుగు పరుగునా వరదలు రాగా
పడవను ఎక్కాలి
తీరం చేరి పని తీరగనే
పడవను పడదొయ్యాలి

నావ జీవితం ఏమైనా - మన
తోవ మంచిగా సాగాలి

... ||మంచితనం||

48

పల్లవి :

విలువలు పెంచుట మంచిది
ఇలవయి బ్రతుకులు నిలిచేదాకా

చరణం : 1 :

ఆ రవిచంద్రులు తారలుంటెనే
ఆకాశానికి విలువ
అంబువులన్ని నింపుకుంటెనే
ఆ మేఘాలకు విలువ

... ||విలువలు||

చరణం : 2 :

గెలవేసిన ఒక అరటిచెట్టుకే
వెల ఎక్కువ కట్టేది
పూచిన పూవుల తీవలనే
చూచి విలువ కట్టేది

... ||విలువలు||

చరణం : 3 :

నదులన్నీ తమ ఎడలో చేరగ
ఎదుగును జలధుల విలువ
పరువూ జ్ఞానం కళలూ పెంచిన
నదులకె పెరుగును విలువ

||విలువ||

49

పల్లవి :

కలలే కోరుకుంటాను - ఆ
కలలే చేరుకుంటాను
కన్నుల తెరపై వెలిసే - నను
మిన్నుల తిన్నెల నిలిపే ..

చరణం : 1 :

ఇసుకను గూడా మెత్తగ తాకి
వసిడి పరాగముగా చేసి
సూదుల పొడుపుల బాధల మాన్చి
దూది పానుపులలో దొరలించే

... ||కలలే||

చరణం : 2 :

లోకం చల్లిన బురదను చూసి
శోకంతో నా దరిచేరి -
అలరులతో మెయి అల్లన తుడిచి
వలపుకొలనులో ననుదేలించే

... ||కలలే||

చరణం : 3 :

పాలెల్లోన విషమును కలిపి
వంచకులంతా పొంచి ఉండగా
నిజమును తెలిపి - భుజమును తట్టి
ప్రాణాలను కాపాడే చల్లని

... ||కలలే||

50

పల్లవి :

కాంతీ కాంతీ అంటూనే
కారు చీకటిని నడిచేవు
కాంతీ కాంతీ అంటూనే
జ్వాలలు రేపేవు

ఏమిటి ఈ వైనం? నరుడా!
ఎందుకు ఈ నటనం?

చరణం : 1 :

రక్తం తాగే ఏ రక్కసుడూ
రాగాన్ని చూవలేడు - అను
రాగాన్ని చూవలేడు;
రంగులు పూసుకు తిరిగేవాడు
సంఘాన్ని మార్చలేడు - త్యాగ
శృంగాన్ని ఎక్కలేడు

... ॥కాంతీ॥

చరణం : 2 :

తుపాకి పట్టిన ప్రతి మానవుడూ
సిపాయి కాలేడు - వీర
సిపాయి కాలేడు;
బుల్లెట్లను మోపించేవాడు
పువ్వుల పాటలు వినలేడు - ఏ
దివ్యుల బాటలు కనలేడు

... ॥కాంతీ॥

51

వల్లవి :

అధరాలన్నీ పాడనీ
మధురమైన పాట
హృదయాలన్నీ ఎదగనీ
హిమగిరులై ఈ పూట

చరణం : 1 :

ప్రతి మొక్క - పారిజాతమై పూయనీ
ప్రతి పక్షి - పరభృతమై కూయనీ
హాసంతో వికాసంతో - ఈ
అవనీ చక్రం నిండనీ

. . . ||అధరా||

చరణం : 2 :

ప్రతి దీపం - భానుబింబమై వెలగనీ
ప్రతి రూపం - గంగానదియై కదలనీ
జ్యోతులతో నవచేతనతో - నర
జాతి సమస్తం నిండనీ. . .

అధరాలన్నీ పాడనీ
మధురమైన పాట
మనస్సులన్నీ జలకాలాడని
మమతల వన్నీట. . .

52

పల్లవి :

ఇంద్రదాపం వెలగాలంటే
ఎడు రంగులు కలవాలి
సంగీతం సాగాలంటే
స్వరములు ఏడూ కలవాలి

చరణం : 1 :

దీవం ఒక్కటి వెలగాలంటే
స్నేహం వత్తి కావాలి
చమరూ వత్తికి అందై ఆత్మై
ప్రమిదా అగ్ని నిలవాలి
ఇన్ని ఉన్నా వీటిని కలిపే
హృదయం ఒకటుండాలి

... ||ఇంద్ర||

చరణం : 2 :

ఇలపై మనిషి వెలగాలంటే
ఎడు ఒనరులు కావాలి
కూడూ నీరూ గూడూ గాలి
తోడూనీడై రావాలి
వెలుగూ చదువూ వలువలు కూడా
వీటికి జతగా నిలవాలి

... ||ఇంద్ర||

పల్లవి :

పాదరా అగ్ని గీతం
పాదరా రుద్ర గీతం

చరణం : 1 :

చుక్కలన్ని ఒక్కసారి
సూర్యులుగా వెలుగా
దిక్కులన్ని ఒక్కసారి
దివిటీలై పోగా

చరణం : 2 :

ప్రతి మనిషీ మాటాడే
ప్రమిదై పోగా
ప్రతిమాటా విద్యుత్తై
ప్రభలు చిమ్మగా

చరణం : 3 :

చీకటి బాజారులకు
చిచ్చరగులుకోగా
బూటకాలు అవినీతులు
బుగ్గిపాలు కాగా

చరణం : 4 :

మంచు గుండియల లోవల
మంటలు రేగా
స్వార్థాటవి దావానల
జ్వాలాహుతి కాగా

గంగాతరంగాలు

చరణం : 5 :

కదం తొక్కు ప్రతి అడుగు

కాగడా కాగా

ఎలుగెత్తిన ప్రతి హృదయం

వెలుగుబాట కాగా

. ||పాడరా||

పల్లవి :

చిన్న తనం మాట వింటే
చిందులు వేస్తుంది మనసు - ఆ
వెన్నెలబతుకును తలచుకుంటే
వన్నెండేళ్ళే నా వయసు

చరణం : 1 :

అన్నం మరిచిపోయాను
అన్నీ మరిచిపోయాను
వాన జల్లునే వరద నీళ్ళనే
వన్నీరుగ తలపోశాను

... ||చిన్నతనం||

చరణం : 2 :

చదువంటేనే గురకలు వేసి
ఆటంటేనే ఉరకలు వేసి
చెట్టూ, గుట్టూ గట్టులన్నీ
పిట్టలాగ ఎగిరొచ్చాను

... ||చిన్నతనం||

చరణం : 3 :

ఎండా వానా తేడా లేదు
ఎదలో తెలుపూ నలుపూ లేదు
రంగనితోనూ, రహింతోనూ
బొంగరాలు ఆడేశాను

... ||చిన్నతనం||

చరణం : 4 :

అమాసలై నా పున్నమలై నా
అన్నీ పచ్చని ఉగాదులే
బడిలో ఎన్నో గొడవతొచ్చినా
బాధలన్నీ తమాషాలే

... ||చిన్నతనం||

55

పల్లవి :

ఎవరో తవస్సు చేస్తేనే
ఈ దీపాలు వెలుగుతున్నాయి
ఎవరో త్యాగం చేస్తేనే
ఈ రూపాలు పలుకుతున్నాయి

చరణం : 1 :

గిరుల గుండియలు కరిగితేనే
ఝరులు పొంగి పారేడి
నీరు సరిసలా మరిగితేనే
నీరదాలు వెలిసేది
ఈ సెలయేళ్ళూ - ఈ మేఘాలూ
జగతి కోసమే కాదా - ఈ జనం కోసమే కాదా! ... ॥ఎవరో॥

చరణం : 2 :

ఆకసమెంతో తపియిస్తేనే
అదిత్యుడు ఉదయించాడు
జ్వాలలు మింగి చలువలు కురిసే
చంద్రుడు వెలిశాడు
ఆ జ్వాలికలూ - ఈ చంద్రగిరికలూ
జగతికోసమే కాదా - ఈ జనంకోసమే కాదా! ... ॥ఎవరో॥

పల్లవి :

పువ్వులా కురవాలి తావులు
దివ్వెలా చూపాలి తోవలు...

చరణం : 1 :

వక్కలోని బల్లెంలా
తెక్కలేని ముళ్ళున్నా
రక్కసిలా చీకట్లు
నిక్కుతు నిలుచున్నా

చరణం : 2 :

పచ్చపచ్చని ఊహల కొమ్మలు
ముచ్చటగా పెరగాలి
కళ్ళదానికి అడ్డం నిలిచే
నల్లదనం విరగాలి

చరణం : 3 :

పొండికగా పూరేకుల్లా
అందరమొకటై నిలవాలి
ప్రతి హృదయం కాంతిరేఖయై
ప్రగతి పథంలో నడవాలి

చరణం : 4 :

చక్కని విరిగా జీవిస్తే
ఒక్క నిమేషం చాలులే
దీపంలా దారి చూపితే
దినమైనా ఘనమేలే

57

పల్లవి :

తరులకు ఉండే సేవాభావం
నరులకు రావాలి
నదులకు ఉండే నవరసజీవం
నరనరాన పారాలి

చరణం : 1 :

మట్టిని పుట్టిన తరులిస్తాయి - మధుర ఫలాలూ
కొండను పుట్టిన యుమలిస్తాయి - అమృత జలాలూ
మట్టెతేమి? గుట్టెతేమి?
పుట్టిన చోటు ఏదై తేమి?
అణువణువును కరిగించాలి - జనాశీకోసం
ఎదెదలో కురిపించాలి - మధువర్షం ... ||తరులకు||

చరణం : 2 :

ముళ్ళు దాడి చేస్తున్నా సరే - పువ్వులు ఇవ్వాలి
సుడిగుండాలు ఎదలో ఉన్నా - సుధలా కదలాలి
ముళ్ళెదురై నా రాళ్ళెదురై నా
ముందున్నవి సుడిగుండాలై నా
పరిమళాలు విరజిమ్మాలి - ప్రతిచోట
పరుగే ప్రగతిని పలికించాలి - ప్రతినోట ... ||తరులకు||

పల్లవి :

కన్నీ రెక్కడ ఉందో
కవిత అక్కడుంది
స్పష్టి ఎక్కడుందో - కవితా
దృష్టి అక్కడుంది...

చరణం : 1 :

ఆకలిగొన్న సైకిల్ రిక్షా
చక్రంలో ఉంది
బండల పిండిగజేసే సు తైల
గుండెల్లో ఉంది

... ||కన్నీ||

చరణం : 2 :

ఇనుప ముక్కలను తీగగ మలచే
ఎదలో సాగింది
పసి మొగ్గలను పూలుగ మలచే
ఋషిలో దాగుంది

... ||కన్నీ||

చరణం : 3 :

మాతృభూమికి కోటగ నిలచిన
మంచుకొండలో ఉంది
సరిహద్దులలో నిలిచిన సిపాయి
నరనరాన ఒదిగుంది

... ||కన్నీ||

పల్లవి :

మనస్సు వికిసిస్తే మనిషి
మహర్షి అవుతాడు
మనస్సు వ్రవహిస్తే మనిషి
మార్గదర్శి అవుతాడు

చరణం : 1 :

చదువులు ఎన్ని ఉంటేనేమి?
హృదయం లేకుంటే
తనువులు పెంచిన లాభం ఏమి?
ధైర్యం లేకుంటే
ధనరాశులతో ఒరిగేదేమిటి?
త్యాగం లేకుంటే

... .. ॥మనస్సు॥

చరణం : 2 :

కరుణాగంగాలు ఎదలో పొంగగ
గౌతముడు ఘనుడయ్యాడు
ఈసును తుంచి ప్రేమను పంచిన
ఏసు దేవుడే అయ్యాడు
మానవులను సేవించిన గాంధీ
మహాత్ముడయ్యాడు

... .. ॥మనస్సు॥

పల్లవి :

సమతంటే
పువ్వును పువ్వనడం
సమతంటే
దివ్వెను దివ్వెనడం

చరణం : 1 :

మట్టికి ఒక గుణముంది
మణికి ఒక గుణముంది
మట్టి మనిషి ఒకటే అంటే
మర్యాదేముంది? ...

చరణం : 2 :

తండ్రి కొడుకూ సమానమంటే
ధరణి మెచ్చుతుందా?
జాబీ మల్లీ తెలుపే అయినా
సమాన మయ్యేనా? ...

చరణం : 3 :

వస్తువులన్నీ కలిపినంతనే
పస్తుందా సమత?
వ్యక్తికి శక్తికి సమానమైన
విలువ నిచ్చుటే సమత ...

61

పల్లవి :

తిమిరానికి నేనురిని
దీపానికి ఊపిరిని

చరణం : 1 :

కంటకాలకు కాళిని
కమ్మని పూలకు గాలిని
అడుసుగుంటలకు పిడుగును
వసిడి గుండెలకు గొడుగును

. . . ||తిమి||

చరణం : 2 :

బీడులకు జలపాతాన్ని
మోడులకు వసంతాన్ని
పాలభావాల జాలి హృదయాల
పావలకు నవనీతాన్ని

. . . ||తిమి||

చరణం : 3 :

సంస్కృతికి విభాతాన్ని
సమతానవయుగగీతాన్ని
భారత సరస్సులో ఉదయించిన
వాడిపోని జలజాతాన్ని

. . . ||తిమి||

62

పల్లవి :

మనుషుల సేవించే
మనసుంటే చాలు
నింగిలోని స్వర్గాలు
నేలపైన వాలు

చరణం : 1 :

కవివైతే నీవు - కమ్మని కవితలనల్లు
గాయకమణివైతే - గానసుధలు చల్లు
కవనమ్మయినా
గానమ్మయినా
జనగణానికే అంకితం
జాతిసేవే నీ జీవితం

. . . ||మనుషుల||

చరణం : 2 :

గురువువు నీవైతే - గుణాలు బోధించు
ప్రజానేతవైతే - ప్రజలను సేవించు
పేరేమయినా
తీరేదయినా
మానవ సేవే నీ గమ్యం
మనుగడ అపుడే ధన్యం

. . . ||మనుషుల||

63

పల్లవి :

తలలోన మెరిసింది ఆలోచన
ఎదలోన విరిసింది సమభావన

చరణం : 1 :

తైలాన్ని తైలంగా మార్చాలని
తైలాన్ని దివ్యేలుగా తీర్చాలని
దివ్యేలను ప్రతి గుడి సెకు పంపాలని - ఈ
పల్లెల్లో చీకట్లను చంపాలని . . . ||తలలోన||

చరణం : 2 :

అంబలితో అక్షగాలు ఉడికించి
మంచిసీళ్ళతో చదువులు కరిగించి
ప్రతి నాగలి నోటికి అందించాలని
ప్రతి కొడవలి గుండెకు వెలిగించాలని . . . ||తలలోన||

చరణం : 3 :

బ్యాంకులన్ని బడుగువాళ్ళ కింకరులై
కింకరులై వారికెప్పుడు శంకరులై
కన్నీటిని పన్నీరుగ మార్చేసి - మన
భారతాన్ని స్వర్గంగా మలచాలని . . . ||తలలోన||

64

పల్లవి :

భువి దివిగా రవళిస్తుంది
దివి భువికే దిగివస్తుంది
పువ్వుల్లా సౌజన్యం విరిసే వేళ
దివ్వెల్లా చైతన్యం వెలిగే వేళ

చరణం : 1 :

ఎండిన గుండెల్లా - ఏడస్తున్నవి బీళ్ళు
చిందులేసే జింకల్లా - ముందుకు సాగే ఏళ్ళు
ఆ బీళ్ళనూ ఈ ఏళ్ళనూ
కలిపే మనీషి కదలిననాడు

... ||భువి||

చరణం : 2 :

జనాళి కండల్లో శక్తి ఎంతో ఉంది.
గనుల గుండియల్లో ధనమే దాగుంది
ఆ జనులనూ ఈ గనులనూ
నడిపే జ్ఞాని నడుము బిగిస్తే

... ||భువి||

చరణం : 3 :

భాస్కర బింబంలా భాసించే శిరస్సులు
పున్నమి చంద్రునిలా పన్నీరాలికే మనస్సులు
ఆ శిరసులూ ఈ మనసులూ
సరసాలాడే చల్లని రోజు

... ||భువి||

పల్లవి :

అన్నీ ఉన్నాయి తెలుగు జాతిలో
అన్నీ ఉన్నాయి తెలుగు గీతిలో
నవనాడులు పొంగును ఈ జాతినికంటే
నవహర్షం నిండును ఈ గీతిని వింటే

చరణం : 1 :

తుంగభద్ర తరంగాల పొంగుల ఆట
గోదావరి కృష్ణానది గుండెల పాట
పెన్నాధుని మనసులోని వెన్నెల మాట
మంజీరార్పురి నడిచిన చెరుకుపాలబాట

... ||అన్నీ||

చరణం : 2 :

నన్నయ్య అందించిన నవనీతం
తిక్కన్న తెలుగుపలుకు చక్కదనం
ఎఱ్ఱన్న సరససూక్తి చాతుర్యం
పోతన మందారాల మాధుర్యం

... ||అన్నీ||

చరణం : 3 :

అమరావతి శిల్పేందీర అందెల నాదాలూ
హంపి మధుకళామూర్తి ఇంపు సొంపులూ
ఓరుగంటి కలువకంటి ఓరచూపులూ
రామప్పరాగిణి నాగిని నర్తనలూ

... ||అన్నీ||

చరణం : 4 :

కందుకూరి సంస్కరణల కదనావేశం
గురజాడ పలికిన మానవతావేదం
టంగుటూరి శ్రీరాముల త్యాగామోదం
మాడపాటి సౌమనస్య వీణానాదం

... ||అన్నీ||

66

ప్రతి :

తెలుగు తోటలోన కలిసి ఆడుదాం - ఆ
తేనె తాగి వరవళాన పాడుదాం
కొత్త కొత్త మొక్కలను నాటుదాం - సరి
కొత్త సౌరభాలవీణ మీటుదాం

చరణం : 1 :

వన్నెలొలుకు ఈ తోటను - నన్నయ్యే నాటాడు
గోదావరి సుధలు తెచ్చి - గుండియతో పోశాడు
పాదులు సరిచేసుకుని
ప్రాణంలా చూసుకుని
ఆందంగా పూయించిన
అందరికీ అందించిన

... ||తెలుగు||

చరణం : 2 :

చక్కని ఈ తోటలోకి - తిక్కన వేంచేశాడు
లలిత లలిత హృదయంతో - కొలసును వెలయించాడు
పెన్నానదినుంచి తెచ్చి
పీయూషం కుమ్మరించి
పద్మాలను పూయించి
వరిపూలు పంచిన - ఈ

... ||తెలుగు||

చరణం : 3 :

ఎఱ్ఱన్న నవ్వించిన
ఎఱ్ఱకలువ తెన్నెన్నో-
నాచనసోముడు పెంచిన
నల్లగలువ తెన్నెన్నో-
శ్రీనాథుని చేమంతులు
పోతన మందారాలు
అల్లసాని మల్లెలున్న
మొల్లతల్లి మొల్లలున్న

... ||తెలుగు||

చరణం : 4 :

వెన్నమనసు అన్నమయ్య
వేంకటేశ్వరుని పిలిచిన-
రాగంతో త్యాగరాజు
రామచంద్రునే నిలిపిన-
రవ్వల పదాల క్షేత్రయ్య
మువ్వకృష్ణ నాడించిన-
రామదాసు తన భక్తిని
రామభద్రు మెప్పించిన

... ||తెలుగు||

చరణం : 5 :

పారిజాత పరిమళాల
భామామణి విహరించిన-
సిగ పూదండల గోదా
శ్రీరంగని వరియించిన-
గిరికా వసునాయకులూ
గిలిగింతలలో మునిగిన-
మువ్వరితో ఆ విజయుడు
కవ్వంతలలో తేలిన

... ||తెలుగు||

చరణం : 6 :

బ్రతుకుల్లో పచ్చదనం
 వండించిన 'పంతుళ్ళూ'-
 గొంతు విప్పి దేశభక్తి
 మోషించిన గురజాడలు-
 ప్రజల భాష వేదమని
 ప్రవచించిన గిడుగులూ-
 రాయప్రోలు కృష్ణశాస్త్రి
 శ్రీశ్రీలు పోషించిన

... "తెలుగు"

పల్లవి :

భాషే వరమురా - మనిషికి
భాషే బ్రతుకురా

చరణం : 1 :

గుండియలోన నిండిన తలపులు
కుమ్మరించేది భాష -
తలపుల మేనికి పలురంగులను
పులిమి చూపేది భాష -
నవభావాను నవరసాలతో
సవదరించేది భాష

... ||భాషే||

చరణం : 2 :

హృదయంలోన ముసిరిన మబ్బుల
చెదరగొట్టేది భాష
జ్వాలల నుమిసే వేళల - వెన్నెల
జాలు నింపేది భాష
మోడై పోయిన మనోవనాలకు
పూల ఋతువురా భాష

... ||భాషే||

చరణం : 3 :

నదులకు తరులకు మాటలు వస్తే
హృదయాలు పొంగిపోవా
పువ్వులు దివ్వెలు బాసలు నేర్చిన
పుడమితల్లి పులకించదా
చుక్కలు జాబిలి పలుకులు పలికిన
సుధాధారలే పొంగవా

... ||భాషే||

చరణం : 4 :

వలుకగలేని మూగవారలకు
భాష విలువ తెలుసు
వరమసత్యములు పలికేవారికి
భాష విలువ తెలుసు
వరిమళరవితలు చిలికేవారికి
భాష విలువ తెలుసు

. . . ||భాషే||

68

పల్లవి :

నృత్యమాధురులు చవిచూపవే
నిత్యవసంతాల నిగనిగలు చిందించి
సత్యశివంకర సౌందర్య మందించి

చరణం : 1 :

రంగారు రాగతరంగమ్ములా లేచి
పొంగారు భావకురంగమ్ములా దూకి
లయరాజహంసివై - హౌయలను ఒలికించి
సరసులు సుందరస్వప్నాలలో తేల

... ||నృత్య||

చరణం : 2 :

తనులతికను ఇంద్రధనువుగ విరియించి
మృదుహావభావాలు వదనాన పూయించి
గలగలమని పారు సెలయేటి వంపులు
కరపద విన్యాసగతులందు వెలయించి

... ||నృత్య||

చరణం : 3 :

లలిత నికుంచిత తలవిలాసిత
భ్రమరక విద్యుద్భ్రాంత చక్రమం
డల మయూర లలితలాస్యభంగిమ
లను నడించి సురవనితలు పొగడగ

... ||నృత్య||

69

పల్లవి :

గళమెత్తి సంగీత
కళ చాటవా
గాంధర్వలోకాల
సౌందర్యమును చూపి...

చరణం : 1 :

'సాక్షి'తో నవలోకం భాసించ
'పల్లవి' పువ్వుల జల్లులు వర్షించ
మంజుల చరణాల మధుధార ప్రవహించ
రమణీయరాగాలు రసికుల నలరించ

... ||గళ||

చరణం : 2 :

మోడై పోయిన జీవితాలు, విరి
మేడలుగా నవకాంతులొలుకగా
గవ్వలు కరువై పోయిన బ్రతుకుల
రవ్వల గలగల నవ్వులు నిండగ

... ||గళ||

చరణం : 3 :

చీకటి ముసిరిన మసిమనసులలో
రాకాచంద్రిక లాస్యమాడగా
జడమైపోయిన శిలాహృదయాలు
అలలై ఝురులై పరుగులెత్తగా

... ||గళ||

గంగాతరంగాలు

చరణం : 4 :

కదనరంగ శంఖారావమ్ములు
గగన పాత గంగాశబ్దమ్ములు
సముద్ర ఘోషలు
జ్వాలా భాషలు
గుండె గుండెలో నరనరమ్ములో
వీర రౌద్రములు పొంగులెత్తించ

... ||గళ||

చరణం : 5 :

నీ రాగాలు విని మేఘాలు
నిలువున కరుగంగా -
నింగిని విడిచి నేలకు దూకి
పొంగి పొరలి పారంగా -
బృందావనులు నందనాలు - మన
ముందర నవ్వంగా -
రాలు కరిగిపోగా - మయూ
రాలు నాట్యమాడా
వ్యధలు తీరిపోగా - రస
సుధలు జాలువారా

... ||గళ||

70

వల్లవి :

పండుగ - జాతికి

పండుగ

సత్యం ధర్మం గెలిచిన రోజు

శాంతి పతాకం ఎగిరిన రోజు

చరణం : 1 :

హారత నిలిచి చుట్టూ ముసిరే

కారు చీకటుల చోరులపై

కాంతులు దూసి కదనం చేసి

ఘనవిజయం సాధించిన రోజే

... ||పండుగ||

చరణం : 2 :

పూలదండలో పువ్వులవోలే

రాష్ట్రాలన్నీ రంజిలగా

పేదల ఆకటి బాధల మానిపి

సోదరభావం చూపిన రోజే

... ||పండుగ||

చరణం : 3 :

అరి ఎవడైనా - హద్దులు దాటి

మన పొలిమేరల - మసలే వేళ

శబ్దవేధిలా సాగి - వానితల

ముక్కలు చేసే ఆ ముహూర్తమే

... ||పండుగ||

గంగాతరంగాలు

చరణం : 4 :

మలినవసనముల మాదిరిగానే
మన గుండియలను ధర్మశిలలపై
తెల్లతెల్లగా ఉతికిన రోజే
ద్వేషం స్వార్థం చితికిన రోజే

. . . "వండుగ॥

71

వల్లవి :

అదే ఉగాది - వ్రగతికి

అదే పునాది

అదే పునాది - జాతికి

అదే యుగాది

చరణం : 1 :

శిరసును కప్పే మట్టిని మొక్కలు

చిలక వచ్చగా చీల్చుకు వస్తే

చుట్టూ చేరిన చిమ్మచీకటల

మట్టు పెట్టగా మనిషి జ్వలిస్తే

... ||అదే||

చరణం : 2 :

పర్యతాలవలె స్వార్థం ముదిరి

గర్వంతో సంఘంపై పడితే

వజ్రాయుధమై త్యాగం - ఆ గిరి

పక్షావళినే తెగనరికేస్తే

... ||అదే||

చరణం : 3 :

పులుహు చేదూ తీపీ ఒగరూ

కలిసి ఉండెనే పచ్చడనీ

వచ్చడి చెప్పే పాఠాలను విని

మనసులు కలిపి వనులను చేస్తే

... ||అదే||

72

పల్లవి :

దీపావళి - నవ
దీపావళి
దీపావళి - సుర
రూపావళి

చరణం : 1 :

లోకాల చీకట్లు
వెంటాడి వేటాడి
కన్నుల వెలిగించు
కాంతుల కేళి

... ॥దీపా॥

చరణం : 2 :

నరకాన గాఢాంధ
కారాన మసలేటి
పితరుల పథముల
వెలిగించే ఈ

... ॥దీపా॥

చరణం : 3 :

బలగర్వమున దేవ
తల కలతపరచిన
బలిదైత్యునే - సు
తలమున కంపిన

... ॥దీపా॥

పరణం : 4 :

నరులను సురలను
తరుణుల బాధించి
చెరసాల నుంచిన
నరకుని ఆణచిన

... ||దీపా||

పరణం : 5 :

దీపాలు కావివి
పాపాల నణచే
వరమాత్ము డంపిన
పావన రూపాలు

... ||దీపా||

పల్లవి :

దీపాలన్నీ కలవాలి - ఒక
దీపావళి కావాలి
సుధా హృదయులు కలవాలి - నవ
కోభావళి రావాలి

చరణం : 1 :

తరతమ భేదం కల్పించే - నవ
నరకుల నరికేయాలి
విరుల ఎదల్లో విషమును చల్లే
నరులను తరిమేయాలి - ఈ
ఇరులను పొడిచెయ్యాలి - ఈ
ఇలను దివిగ మార్చెయ్యాలి

... ॥దీపా॥

చరణం : 2 :

సంఘం కోసం సర్వం వదిలే
జనార్దనులు ఇటు రావాలి
హత్యలు చేసే కొడుకుల కూల్చే
సత్యభామ లిటు రావాలి - ఈ
సత్యం గమనించాలి - భయ
మృత్యువు నెదిరించాలి

... ॥దీపా॥

చరణం : 3 :

కలిమిరాసులను వండించే మన
కర్నకులందరు దీపాలే
సోమరితనమును సోకనివ్వని
శ్రామికులందరు దీపాలే - నవ
కళాకారులు దీపాలే - మన
ప్రగతికి ప్రతిరూపాలే

... ||దీపా||

చరణం : 4 :

శశిమండలమున చరణం మోపిన
శాస్త్రవీరు డొక దీపం
సరిహద్దులనూ పరిరక్షించే
సాహసికుడు ఒక దీపం - పరి
శోధన ప్రగతి స్వరూపం - ఈ
సాధన జగతికి దీపం

... ||దీపా||

పల్లవి :

స్వాగతం! సంక్రాంతీ!!
స్వాగతం!
స్వాగతం! విక్రాంతీ!!
స్వాగతం!

చరణం : 1 :

పీడలనూ నీడలనూ తరిమేసి
పీయాషం మా ఎదలో నింపేసి
కాంతుల విరిజల్లు ఇలను కురిశావు
శాంతుల హరివిల్లు వెలగజేశావు ... ||స్వాగతం||

చరణం : 2 :

మా కోసం తెరిచావు సురాలయం
మా కోసం మూశావు యమాలయం
మార్తాండుని పంపావు మకరంలోకి
మంచిని దింపావు మా మనసుల్లోకి ... ||స్వాగతం||

చరణం : 3 :

ముంగిళ్ళు ముత్యాల హారతు లివ్వ
గొబ్బిళ్ళూ బంతులు చేమంతులు చల్ల
హరిలో రంగ అని జియ్యరు పాటలు పాడా
గంగిరెద్దు గంతులేసి ఆటలు ఆడా ... ||స్వాగతం||

75

పల్లవి :

తెలియకనే అరిచాను శోకంలో
తెలియగనే మురిశాను లోకంలో
అణువు అణువులో విశ్వం అణిగి ఉందనీ
వరమాణువులో దైవం పలుకుతుందనీ

చరణం : 1 :

తీవ్రతల్లితో పూవుల పాపలు పలికే
తియ్యని చల్లని మాటలు విన్నాను
గల గల పారే నదులూ జలధీ కలిసి
కమ్మగ పాడిన పాటలు విన్నాను

... "తెలియ॥

చరణం : 2 :

మట్టితో చెట్టేమని పలికిందో
చెట్టుతో పిట్టేమని తెలిపిందో
మేఘంతో గిరిశిఖరం ఏం చెప్పిందో
జాబిలితో కలువచెలియ ఏం చెప్పిందో

... "తెలియ॥

చరణం : 3 :

గమనంలో చూశాను వవనభాషను
సత్యంతో రాశాను జ్వలనభాషను
పసిమిలోన వదివాను ప్రకృతిభాషను
జాలి ఎదను చూశాను సలిలభాషను

... "తెలియ॥

76

పల్లవి :

నా హృదయం పురులువిప్పి లేచింది
జగతిలోని సొగసులన్ని చూచింది
నేలదారి విడిచి
గాలిలోన కెగిసి

చరణం : 1 :

వరుగెత్తే కిరణాలకు
బాసలు నేర్పాలని
వడి లేచే కెరటాలకు
పాఠం చెప్పాలని

... ||నా||

చరణం : 2 :

నీలి నీలి మబ్బులతో
లీలగ మాటాడ
పాలవన్నె మెరుపులతో
పాటలెన్నో పాడ

... ||నా||

చరణం : 3 :

ఇంద్రధనువు అందాలు
చంద్రుని అనుబంధాలు
గగనసీమ సొగసులన్ని
కవితలలో దింపాలని

... ||నా||

77

పల్లవి :

సాగించు నీ కృషిని సోదరా!
సాధించు శేముషిని సోదరా!

చరణం : 1 :

భాను బింబమ్ములా
వరిధవిల్లిన వేశ
చందురుని మాత్రమ్ము
నిందసేయగ బోక

... ||సాగించు||

చరణం : 2 :

కొంతలో కొంత గో
రంత కాంతిని చిలుకు
చుక్కలను మాత్రమ్ము
వెక్కిరించగ బోక

... ||సాగించు||

చరణం : 3 :

జ్ఞాన నదులన్ని నీ
లోన లీనము గాగ
ఎడద నా సమయాన
కడలిగా మలచుకొని

... ||సాగించు||

గంగాతరంగాలు

చరణం : 4 :

ప్రగతి శిఖరము నెక్కి

జగతినే మరువకు

తీవతల్లని విడిచి

జీవించునే పువ్వు?

... ||సాగించు||

78

పల్లవి :

ఏ మేఘం ఏడ కురియునో
ఎవరికి తెలుసు?
ఏ దాత ఎవరి కిచ్చునో
ఎవరికి తెలుసు?

చరణం : 1 :

కొండను పుట్టిన ఏరు
కోనలు దాటి పారు
ఏ బీడును అది పండిస్తుందో
ఎవరికి తెలుసు?

... || ఏ మేఘం ||

చరణం : 2 :

ఎవడో నాటిన మామిడిని
ఎవడో అనుభవిస్తాడు
ఏ తరుఫలాలు ఎవరికందునో
ఎవరికి తెలుసు?

... || ఏ మేఘం ||

చరణం : 3 :

కవిలో కడిలిన భావాలే
రవళిస్తాయి గీతికలై
ఏ గీతం ఎవడు మెచ్చునో
ఎవరికి తెలుసు?

... || ఏ మేఘం ||

పల్లవి :

అందమైన వనమని
అనుకోకు
నలుదెసలు చూడకుండ
నడవకు

చరణం : 1 :

జింకలే ఉన్నాయని
చిందులు వేసేవు
నెమళ్ళే ఉన్నాయని
నృత్యం చేసేవు
అరెరే! ఓ అమాయకుడ!
అటు చూడు!

చిక్కుల్లో పడదోసే
నక్కలు ఉన్నాయి
పగబట్టి కాటేసే
పాములు ఉన్నాయి

... ||అంద||

చరణం : 2 :

చిలుకలే ఉన్నాయని
కులుకగ బోకు
పువ్వులే ఉన్నాయని
పొంగగ బోకు

అరెరే! ఓ అమాయకుడ!

అటు చూడు!

పొదల మాటుగా పులులు

పొంచి ఉన్నాయి

నెత్తురు తాగాలనీ

నిలిచి ఉన్నాయి

... "అంద॥

పల్లవి :

అందుకే నా జీవితం
అందరిదీ నా జీవితం

చరణం : 1 :

ఝరులు పారేది ఎందుకో!
విరులు నవ్వేది ఎందుకో!
గువ్వ ఎగిరేది ఎందుకో!
రవ్వ మెరిసేది ఎందుకో!

... ॥అందుకే॥

చరణం : 2 :

ఎండలు కాసేదెందుకో!
వెన్నెల విరిసేదెందుకో!
గాలి వీచేది ఎందుకో!
కవిత పూచేది ఎందుకో!

... ॥అందుకే॥

చరణం : 3 :

మేఘం కురిసేదెందుకో!
కోకిల పాడే దెందుకో
తరులు పండేది ఎందుకో!
నీరధి నిలిచే దెందుకో!

... ॥అందుకే॥

81 ✓

పల్లవి :

అన్నీ ఉన్నాయి - నీకు
ఎన్నుకునే కన్నుండాలి

చరణం : 1 :

వద్దాలున్న సరసిలోనే
వంకం ఉన్నదిలే
వరిమళాలు కావాలా? మరి
బురద నీరు కావాలా?

... "అన్నీ"

చరణం : 2 :

రతనాలున్న సంద్రంలోనే
మకరాలున్నాయి
ముగ్ధ మణులు కావాలా? మరి
మొసళ్ళు కావాలా?

... "అన్నీ"

చరణం : 3 :

చిలుకలు ఉన్న చెట్టుపైనే
చిలువలు ఉన్నాయి
చిలుక వలుకులు కావాలా? మరి
చిలువల విషమే కావాలా?

... "అన్నీ"

గంగాతరంగాలు

చరణం : 4 :

సారాకొట్టు వీధితోనే

క్షీరాగారం ఉంది

సారా కావాలా? నీకు

క్షీరం కావాలా?

... "అన్నీ"

82

పల్లవి :

చెట్టునె
పుట్టాలని ఉంది
వచ్చగా
బ్రతకాలని ఉంది

చరణం : 1 :

వేడిని భరియించి
నీడను పరిచేసే
వీడూ వాడూ చిన్నా పెద్దా
తేడా లన్నీ తుడిచేసే

... ||చెట్టునె||

చరణం : 2 :

తనను తాను మరిచి
జనుల కొరకు నిలిచి
ఏడాది పొడుగంతా - తన
ఎడదంతా పంచేసే

... ||చెట్టునె||

చరణం : 3 :

మట్టి లోలోన పుట్టినా
మహితాత్ముడిలా జీవించే
ముక్కు మేనిపై గుచ్చినా
పూలూ పళ్ళూ అందించే

... ||చెట్టునె||

పల్లవి :

మానవులందలి ప్రతిభలు
వేని కవే సాటి
ప్రతిభలన్నీ వేరు వేరు
వాటికి లేదు పోటి

చరణం : 1 :

శతవత్రం చూడు - దాని
సౌరభమే వేరు
సంపెంగను చూడు - దాని
ఇంపుసొంపులే వేరు

జలజంతో సంపెంగ
సాటి నిలిచేనా?
సంపెంగతో సరసీజం
సమానమయ్యేనా?

... ||మాన||

చరణం : 2 :

మందారం చూడు - దాని
గంధం చందం వేరు
మరుమల్లెను చూడు - దాని
పరీమళం వేరు

వన్నియలో వాసనలో
మిన్న అవునె మందారం?
హాసంలో విలాసంలో
చిన్న అవునె మల్లీసుమం?

... ||మాన||

చరణం : 3 :

ప్రతి హృదయంలో ఆ పరమాత్ముడు
ప్రతిభను వెల్గించాడు
ప్రతిభను చాటి మనిషి జగతిలో
ప్రగతిని సాధించాలి

పూవుల్లా తావులు చల్లి
పుడమిని వెల్గించాలి
ప్రతి గుండీయలో చివురించే
ప్రతిభకు గతి కల్పించాలి

... ||మాన||

పల్లవి :

అలసట లేని
నిలకడ లేని
నదివోలే కదలాలిరా! మనిషి!
ఎద పొంగి పారాలిరా!

చరణం : 1 :

పొదలు తరులు అడుగడుగున
ఎదురై నా
నింగినంటు గిరులు అడ్డు
నిలిచినా

తన గమనం ఆపకుండ
తన గమ్యం తప్పకుండ
కరశ్చేతి కదలాలిరా
గతిలోనె ప్రగతి ఉందిరా

... ||అలసట||

చరణం : 2 :

ఇరుకుదరుల నిరికినా
వరుల కొరకు పరుగిడుతూ
రాళ్ళు ఏలుతున్న బీళ్ళు
రవ్వలు నింపేస్తూ
ముళ్ళు నవ్వు చేలల్లో
ముత్యాలను పండిస్తూ
వేగంగా సాగాలిరా
త్యాగంలో సుఖముందిరా

... ||అలసట||

85

పల్లవి :

ఆశయమొకపైతే మనలో
ద్వేషం రగిలేనా?
కారు చీకటిని తరిమేసే
కాంతులు పోట్లాడేనా?

చరణం : 1 :

జ్వాలల నుమిసే సూర్యుణ్ణి
చంద్రుడు నిందించేనా!
సుధలను కురిసే జాబిలితో
చుక్కలు కలహించేనా!

... ||ఆశయ||

చరణం : 2 :

నిగనిగలాడే తారలతో
జగడమాడునా చంచలలు!
దూసుకుపోయే మెరుపులను
దూషించేనా దీపికలు!

... ||ఆశయ||

చరణం : 3 :

వెలుగులు పంచే హృదయాలన్నీ
కలిసే ఉంటాయి
ఎవరి కాంతి ఎంచుంటేనేమి
అవని కోసమే అంటాయి

... ||ఆశయ||

పల్లవి :

ఎక్కడ ఉంటే ఏమిలే
చక్కచక్కని పూలు
ఉన్నచోటే చిమ్ముతాయి
వన్నెలు వాసనలు

చరణం : 1 :

రాతిబొమ్మపై నిలిచినా
రకరకాల అందాలు
మగువ సిగలోన కులికినా
మధురమధురరాగాలు

... ||ఎక్కడ||

చరణం : 2 :

శివుని పాదాల నొదిగినా
చిందును మకరందాలు
శవం ఒంటిపై చెదిరినా
చల్లును పరీమళాలు

... ||ఎక్కడ||

చరణం : 3 :

కాటుక చీకటిలో ఉన్నా
కాంతి మేడపై ఉన్నా
మంచి మనస్సులు పూవుల్లా
పంచును అందాలు - ప్రస
రించు సుగంధాలు

... ||ఎక్కడ||

87

సల్లవి :

వల్లెకే పోదామురా మా(వా!
పట్నాలు మనకొద్దురా మా(వా!
ఇట్టంగ బతుకొచ్చు
కట్టాలు గెలువొచ్చు

చరణం : 1 :

రాళ్ళూ ఇసుకా మోసీమోసీ
రాతిరిపూట గుడిసెకొచ్చి
గంజీ తొక్కు రెండూ కలిపి
కడుపు నింపి వండకుంటే

ఒంటి నిండా దోమలు గుడ్డే
ఎట్టా వండేది?
కంటికి నిద్దర కరువై పోతే
ఎట్టా ఉండేది?

... ||వల్లెకు||

చరణం : 2 :

సడకు పక్కా సిన్న గుడిసెలో
ముడుచుకు ఒదిగి వండుకుంటే
వచ్చిపోయే మోటార్లన్నీ
సచ్చేటంత సప్పుడుసేతే

సెవులు రెండూ పగిలిపోయే
ఎట్టా ఉండేది?
పగలు రేయీ సప్పుడైతే
ఎట్టా బతికేది?

... ||పల్లెకు||

చరణం : 3 :

ఎండల్లో కరువాయే నీళ్ళు
జడి వానల్లో తడిసే ఒళ్ళు
ముక్కును ముప్పై ముక్కలు సేసే
మురికి కాల్యాల మురుగూ నీళ్ళూ

మంచిగాలిని పీల్చగలేని
మనువులు ఎందుకురా?
పైరగాలిని ఇవ్వగలేని
పైసాలెందుకురా?

... ||పల్లెకే||

88

పల్లవి :

ఎన్నెన్నో వింత లీ లోకంలో
ఎన్నెన్నో కాంతు లీ లోకంలో

చరణం : 1 :

వచ్చువచ్చని మొక్కల్లో
వకవక నవ్వే పువ్వులు
పువ్వులతో గుసగుసలాడి
పొంగిపోయే తుమ్మెదలు

పూలన్నీ తుమ్మెదలన్నీ
గాలిపడవలో తేలిపోయేలే

... ||ఎక్కడ||

చరణం : 2 :

నీలినీలి గగనంలో
నిగనిగలాడే తారలు
చక్కని చుక్కల సరసన చేరే
చల్లని చూపుల చంద్రుడు

తారాచంద్రుల నవ్వుల నదిలో
తానాలాడే ఈ జగమంతా

... ||ఎక్కడ||

చరణం : 3 :

ఉక్కులాంటి కొండ గుండెలో
ఉబికిం దదిగో! జలపాతం

గంగాతరంగాలు

రైయన సాగే జలపాతంలో
రాజహంసల కలగీతం

ఆ జలపాతం ఈ కలగీతం
ఆనందిస్తే జీవితం

... "ఎక్కడ"

89

పల్లవి :

ఓ జాబిల్లీ! చలువల వెల్లి!
ఓ జాబిల్లీ! మమతల మల్లీ!
కరుణంటే నీదేరా! కళానిధీ!
సమతంటే నీదేరా! దయానిధీ!

చరణం : 1 :

ఉన్నావు నీవేమో ఆకాశాన - ఏ
అన్నెం పున్నెం ఎరుగవు నీవు ఏ కోశాన;
వెన్నెల జల్లులు చల్లుతావు మాపైన - ఎ
న్నెన్నో ఊహలు మొలిపిస్తావు మాలోన

ఆనందం అంటే మరి నువ్వేలే!
అనుబంధం అంటే మరి నీదేలే! ... ||ఓ జాబిల్లీ||

చరణం : 2 :

కలువమ్మ పిలిచేను నినుజూచి - నువు
కలువకున్నా వలచేను ఎదచాచి
అణువణువూ పులకింప నిండుగ పూచి - నును
రేకుటద్దాల నీ అందాలను చూచి

వరవశాన మీదేను వలపువీణ
ప్రేమంటే నీదేరా ఓ నెరజాణ! ... ||ఓ జాబిల్లీ||

చరణం : 3 :

మందే ఎండలు నీ గుండియలో నింపేసి - వానిని
మమతలు ఊరే వెన్నెలగా మార్చేసి
మేడల్లో మిడిసిపడే శ్రీమంతులకు
గుడిసెల్లో కుతకుతలాడే నిరుపేదలకు

పంచుతావు సమతతో నీ కళలను

వండిస్తావు మాలో బంగారు కలలను ... ॥ఓ జాబిల్లీ॥

ప్రణయం

వల్లవి :

వలపు తోటలో పువ్వులు రువ్వే
వన్నెకాడా! ఈ
అందం చందం బంధం నీదే
అందుకోరా!

చరణం : 1 :

మిలమిల మెరిసే వెన్నెలలోన
కిలకిల నవ్వే కలువనురా
నిండు పున్నమి చంద్రుడ వీవే
నీవు లేనిదే నిలువనురా

నేలకు నింగికి తేడా లేదు
నిర్మల ప్రణయంలో
నీవూ నేనూ ఒకటే కాదా
జీవనరాగంలో

... ||వలపు||

చరణం : 2 :

జలపాతంలా గలగల పారే
జవరాలిని కానా
జలనిధి నీవై నన్ను రాచుకో
కలకాలం నీలోన

దూరాలన్నీ కరిగిపోవుతే
ప్రేమసుధాధునితో
అలలం కాదా మనమిద్దరము
అనురాగాంబుధిలో

... ||వలపు||

పల్లవి :

ఓ చెలీ! ఓ సఖీ!
కన్నుల్లోన ఎన్నడు లేని
వెన్నెల నిలిపావు;
తళతళలాడే ఆ వెన్నెలకు
తావులు పులిపావు;

చరణం : 1 :

శూన్యం లోపల సృష్టించా వొక
సుందరసదనం
ఆ సదనంలో వెల్గించా వొక
ఆరని దీపం

ఆ సదనం నిలిచిపోవులే
అవని నిలుచుదాక
ఆ దీపం వెలుగు చిమ్ములే
ఆకాశం దాక

... ||ఓ చెలీ||

చరణం : 2 :

అందాలన్నీ పూదీపలుగా
వందిరి వేశావు
వందిరిలోపల ప్రణయసుగంధం
పానుపు వేశావు

ఆ పందిరి పలు వన్నెలీనులే
ఆవని నిలుచుదాక
ఆ సుగంధమే గుఱాళించులే
గాలి కదలు దాక

... ||ఓ చెలీ||

92

పల్లవి :

నీ కన్నుల్లో ఏముందో చెప్పలేను - ఆ
వన్నెల్లోని అనుబంధాలు విప్పలేను.

చరణం : 1 :

ముళ్ళేమో పువ్వులాయె
శిలలేమో శిల్పాలాయె
వగలేమో వెన్నెలాయె
కలలన్నీ నిజమాయె

శిశిరం వైపు చూపు విసరగా
చివురుల తోడ వసంతమాడె

... ॥నీ కన్నుల్లో॥

చరణం : 2 :

ఆశలేమొ మోసులువేసె
వలపులేమొ చివురులువేసె
భువియేమో దివియైపోయె
అనురాగం సుధయైపోయె

కిరణంలా నీవు చూడగా
హరిణంలా నా మనసే ఆడె

... ॥నీ కన్నుల్లో॥

93

పల్లవి :

ఎవరవో ఓ యువతీ!
ఎవరవో!
ఎవరవో ఓ తరుణీ!
ఎవరవో!

చరణం : 1:

దివినుంచి దిగివచ్చిన
దేవతవో
రమ్యకవిత రూపెత్తిన
రాగిణీవో
నరలోకం కనవచ్చిన
నాగకన్యవో
ఏమని ఊహింతు నిన్ను
ఏమని వర్ణింతు

... ||ఎవరవో||

చరణం : 2 :

నీ చరణమ్ముల నాడెను
యువహరిణాలు
నీ వదనమ్మున మెర సెను
శశి కిరణాలు

గంగాతరంగాలు

నీ పెదవులలో తొణికెను
సుధారసాలు
నీ హృదయమ్మున తోచెను
నవరాగాలు

... ||ఎవరవో||

చరణం : 3 :

కమలాలు విరిసినవి
నీ కన్నులలో
సిరిమల్లెలు కురిసినవి
నీ నవ్వులలో
నీ ఆందం నీ చందం
నను పిలిచేను
నీ వన్నెలు వాసనలు
నను నిలిపేను

... ||ఎవరవో||

94

పల్లవి :

ఏమిచ్చానా? నే
నేమిచ్చానా?

తొలి చూపుతే కలవరపడగా
వలపే ఇచ్చాను - వలపుల
మనసే ఇచ్చాను

చరణం : 1 :

మిన్నుల కన్న ఉన్నతమైన
వెన్నెల కన్న చల్లగ నున్న
మల్లెల కన్న తెల్లగ నున్న
పిల్లల ఎదలా కల్లు లేని

మనసే ఇచ్చాను - బంగారు
మనసే ఇచ్చాను

... ||ఎమి||

చరణం : 2 :

కొండవాగులా వరుగులు తీసే
కోయిల లాగా తీయగ పాడే
జలదం లాగా జలజల కురిసే
తారక లాగా తళతళ మెరిసే

మనసే ఇచ్చాను - రవ్వల
మనసే ఇచ్చాను

... ||ఎమి||

చరణం : 3 :

స్వర్గంలోని సౌందర్యాన్ని
మనుషులలోని మంచితనాన్ని
జలధుల లోపల కల మణులన్నీ
తనువులోని అణువణువున దాచిన

మనసే ఇచ్చాను - మమతల
మనసే ఇచ్చాను

... "ఏమి"

95

పల్లవి :

హాయిగ కలిసి ఉందామా!
తీయని కలలే కందామా!
భువినే దివిగా మలిచే రసమయ
నవగీతాలు విందామా

చరణం : 1 :

ఆమె : పల్లవి లాగా మన అనురాగం
వల్లవించాలి
అతడు: చరణాలా మన జీవితమంతా
విరులు పూయాలి
ఆమె : వలపు సరసిలో కలహంసలమై
వయనం సాగించాలి
అతడు: కెరటాలాగా మన కోరికలు
తీరం చేరాలి

... ||హాయిగ||

చరణం : 2 :

ఆమె : ఇంద్ర ధనువులో రంగుల్లాగా
నీలో ఒదిగిపోతాను;
అతడు: వీణీయలోని నాదం లాగా
నీలో దాగిపోతాను;
ఆమె : పవనంలోని వరీమళంలా
వరుగులు తీద్దామా,
అతడు: కవనంలోని పదములవోలె
కాపుర ముందామా

... ||హాయిగ||

పల్లవి :

అతడు: ఎదురుగ నీవుంటే చెలీ!

ఎందుకు బృందావని?

ఆమె : ముందుగ నీవుంటే ప్రియా!

ఎందుకు చందురుడు?

చరణం : 1 :

అతడు: పలికే కళ్ళు వలపులు చిలుకగ

పద్మా లెందుకులే;

మధుర మైన నీ నవ్వులుండగా

మల్లియ లెందుకులే

... ||ఎదురుగ||

ఆమె : చల్లని నీ ఎద పానుపు కాగా

వెన్నెల ఎందుకులే;

అమల మధురానురాగం ఉంటే

అమృతం ఎందుకులే

... ||ఎదురుగ||

చరణం : 2 :

అతడు: కోమలగీతం నీవు పాడగా

కోయిల ఎందుకులే;

మంజుల నృత్యం నీవే కాగా

మయూర మెందుకులే

ఆమె : అమవసరేని జాబిలి నీవు

ఆ శశి ఎందుకని?

నీవే నాకు తోడుగ ఉంటే

జీవితమంతా ఆమని

... ||ఎదురుగ||

97

పల్లవి :

ఎన్నో ఆశలు పెంచుకొంటినే
ఎందమావులేనా
కన్నుల మెదిలిన వలపుల మేడ
గగన కుసుమమేనా

చరణం : 1 :

పట్టిన దంతా వసిడే అవునని
బాసలు చేశాడు
పలికిన దంతా పాటే అవునని
పల్లవి రాశాడు
ముట్టిన దంతా మట్టెపోగా
మోసం మిగిలినది
పల్లవి తోచే పాటే ఆగెను
బ్రతుకే రగిలినది

... "ఎన్నో"

చరణం : 2 :

మూలకు ఉన్న వీణను మీటి
మోహన రాగం పలికించాడు
నిగ్గులు చూసి బుగ్గులు నిమిరి
మొగ్గును ముద్దుగ నవ్వించాడు
వీణీయ తీగలు తెగిపోయే - ఇక
గానం సాగేనా
లేనెలు తాగి తుమ్మెద పోయెను
ప్రాణం ఆగేనా

... "ఎన్నో"

పల్లవి :

రంగడు: ఓ ఎల్లీ! పోదామే జాతరకు - మన
మెల్లిపోదామే జాతరకు
బండీ ఎద్దులు కట్టుకొని
గుండెలు రెండూ కలుపుకొని

చరణం : 1 :

ఎల్లీ : రంగుల సీరలు కొనియి తేనే
రైకలు రెండూ కుట్టి తేనే
లంగా లెన్నో కొనియి తేనే
బంగరు గాజులు ఏయి తేనే

రంగా నేనొస్తా జాతరకు - ఆ
లింగంపల్లి జాతరకు

... || ఓ ఎల్లీ ||

రంగడు: గాజులెన్నో తొడితాను - నీ
మోజులన్నీ తీరుతాను
రామసిల్కలా నువ్వు కుల్కుతుండు - ఈ
రంగని తడాకా సూతుండు
పల్లె పదాలు పాడుకుంటూ
ఎల్లీ పోదామే జాతరకు

... || ఓ ఎల్లీ ||

చరణం : 2 :

ఎల్లీ : మాట నిల్చితే ఎల్లీ మల్లెతోటరా
మాట తప్పితే ఇది ముళ్ళఈదెరా

వలపైనా అలకైనా ఈ
 సిలక సంగతి తెలిసిందేగా
 రంగా! పోదాము జాతరకు - ఆ
 తింగంవల్లి జాతరకు

రంగడు: ఎల్లి! నువ్వు నవ్వితే మల్లెపూవువు
 నువ్వు కన్నెర్రసేతే నిప్పురవ్వువు
 నీ వుంటే నా బతుకు బంగారం
 నీ వుంటేనే కద సింగారం

ఎద్దులు రెండైనా బండి ఒక్కటి-మన
 మిద్దరమైనా గుండె ఒక్కటి

... ||ఓ ఎల్లి||

పల్లవి :

ఓళ్ళంత అలిసిపోయే
సల్లంగ సెమటలువెట్టె
ఎంతసేపు మా(వా! నే
నెదురు సూసేది?
ఎన్నాళ్ళ కొత్తావో
ఎట్టా యేగేది?

చరణం : 1 :

సక్కెర కేళి సేతికి యిచ్చి
సక్కిలిగింతలు సేసూకుంటూ -
వక్కకు మనుసులు లేందీ సూసి
సెక్కిలి అంతా నిమరుకుంటూ -
ఏటిగట్టున నీల్లను సల్లి
ఏమేమో సూసుకుంటూ -

వాడా వాడా తిప్పావు
బెజవాడలో
సిత్రాలెన్నో సూపావు
ఎల్లరు మేడల్లో

... ||ఓళ్ళంత||

చరణం : 2 :

బదరబాదకు తీసుకుపోయి
సారుమినారును ఎక్కితానని -

సూడి బాజారు సందులు సూపి
కొత్తగాజులు తొడిగితానని
గండిపేట మక్కామసీదు
గోలకొండ సూపితానని

ఊరించి రేయంత
ఒరి మా(వా! - నా
మేనంత కాజేకాపు
మేనమా(వా!

... ||ఒక్కంత||

చరణం : 3 :

పగలంత తామరపువ్వు
సూరీణ్ణి సూసింది
రేయంత కలువ పువ్వు
ఎన్నెలతో కులికింది
సిలకతో వగలారేయీ
గోరొంక ఆడింది

రేయీ పగలు నీవు లేక
ఓయి మా(వా! నా
మేనంత ఉడికిపోయె
మేనమా(వా!

... ||ఒక్కంత||

ప ర మార్థం

100

వల్లవి :

విద్యాదాయక! వినాయకా!
విశ్వప్రదీప! గణాధిపా!
భయమును బాపి - జయము నొసంగే
భవనాశంకర! కృపాకరా!

చరణం : 1 :

చదువులు నేర్చే బాలకుడై నా
కదనము చేసే పాలకుడై నా
పొలమును దున్నే హలికుడై నా
మాయదారి కాపాలికుడై నా

నిన్నే మొదట ధ్యానించు
నీ చరణములనె పూజించు

... ॥విద్యా॥

చరణం : 2 :

నవకవనమునకు నాంది పలికినా
భవ్యసదనమున పదము మోపినా
రెండు గుండెలను ఒకటి చేసినా
పుట్టిన శిశువుకు పేరు పెట్టినా

నిను మొదటే ధ్యానిస్తాము
నీ పదములె పూజిస్తాము

... ॥విద్యా॥

చరణం : 3 :

తెల్లని వలువలు ధరియించేవు
తెల్లని ఉల్లము విరియించేవు
భుజములు నాలుగు సారించేవు
పురుషార్థములను పాలించేవు

ఆరాధనలో ఆద్యుడవు
పూజ్యులకివే పూజ్యుడవు

... ||విద్యా||

చరణం : 4 :

బుద్ధిని సిద్ధిని కలిగించెదవు
ధనధాన్యములను అందించెదవు
ఎదురూ బెదురూ తొలగించెదవు
ఇడుమల కుడుములు నమిలెదవు

పావన చరితము నీదయ్యా!
దీవనలను మా కీవయ్యా!

... ||విద్యా||

101

పల్లవి :

పలికించవా భారతీ! మధుగీతి
రసికుల హృదయాలు రవళించురీతి

చరణం : 1 :

సుందరనందనసుమగంధాలు
చందనగంధుల సింగారాలు
డెందంలోవల
చిందులు వేయగ
అందాలన్నీ
విందులు సేయగ

... ||వలి||

చరణం : 2 :

శారదావేశానవచంద్రికలు
గిరిగళ సీమల జలమాలికలు
హృదయ పేటిలో
సుధలు చిందగా
నయన వాటిలో
నటన మాడగా

... ||వలి||

చరణం : 3 :

నలినజురాణీ! నతశర్వాణీ!
విమలస్వరాంచితవీణాపాణీ!

క విలాపులకితసకలక్షోణీ!
నారదతుంబురనుతకల్యాణీ!
శ్రావణనీరదభావధారతో
జీవనవనములు చివురు తొత్తగా

... ||పలి||

చరణం : 4 :

భావమేషుములు నినాదించగా
శబ్దమయూరిక పురులు విప్లగా
అణవణువూ వనహరిణంలా
ప్రతి తనువూ రవి కిరణంలా
పరుగుతీయగా వెలుగు చిమ్మగా
వవనం భువనం కవనం కాగా

... ||పలి||

102

పల్లవి :

మొర వినలేవా పరమేశ్వరా,
శరణము దేవా! కరుణాకరా!!

చరణం : 1 :

గరళమునంతా గళమున నిలిపి
సురలను గాచిన శుభంకరా!
అసురులకైనా వరముల నొసగి
ఆ రిని పొందిన అభవ! హరా!

దక్షిణమునకు గంగను పంపి
దాహం తీర్చవయా
ఉప్పనీటిని తాగలేము - ఈ
ముప్పును బాపవయా

... ||మొర||

చరణం : 2 :

శిరమున దాల్చితి జాబిలిరేకను
మురువున నిలిపితి వేలుపు వాకను
నీ తలపులలో వెలుగులు నిండెను
నీ చేతలలో చలువలు పండెను

జోతుల నార్చి జాతిని గూల్చే
చోరుల చూడవయా!
ఫాల నేత్రాన్ని కీలలతో - ఈ
పాపుల కాల్యవయా

... ||మొర||

103

పల్లవి :

దశరథనందన! శ్రీరామా!
దశముఖుండన! శ్రీరామా!
పావననామా! రఘురామా!
ఇనకులసోమా! గుణధామా!

చరణం : 1 :

పలికిన మాటలు సత్యములై
నడిచిన బాటలు ధర్మములై
జన హృదయాలకు దీపికలై
సుఖశాంతులకూ సూచికలై

యుగయుగాలుగా వెలిగేను
తరతరాలనూ నడిపేను

... ||దశరథ||

చరణం : 2 :

నీ శిరస్సులో దినకరులు
నీ మనస్సులో హిమకరులు
నీ ధీరతలో మేరువులు
నీదు కరుణలో నీరధులూ

ప్రతి క్షణం భాసించేను
ప్రజావళిని రక్షించేను

... ||దశరథ||

గంగాతరంగాలు

చరణం : 3 :

నీ జననముతో జననీ జనకులు
నీ స్నేహముతో సోదరహితులు
నీ వీరముతో శాత్రువులు
నీ త్యాగముతో సర్వ మానవులు

పుణ్యమూర్తులై పులకించారు
ధన్యజన్ములై తరియించారు

. . . ||దశరథ||

104

పల్లవి :

నల్లనివాడా! మనసున
తెల్లనివాడా!
చల్లనివాడా! అమృతం
చల్లేవాడా!

చరణం : 1 :

నిన్ను కొలిచిన వారిని కాచే
వాడవు నీవయ్యా!
చీకటి చిక్కిన వారికి వెన్నెల
వాడవు నీవయ్యా!

... ||నల్లని||

చరణం : 2 :

నువ్వుంటేనే యమునాతీరం
పువ్వు నవ్వేను
పువ్వుల్లాంటి మా మనసుల్లో
మువ్వలు మోగేను

... ||నల్లని||

చరణం : 3 :

మొరళీగానవాహినిలో - మము
ముంచేశావు
దేహం మోహం లాహిరి నుంచి
లాగేశావు

... ||నల్లని||

పల్లవి :

పిల్లన గ్రోవిని అల్లన ఊది
ఉల్లము చోచిన మోహన కృష్ణుడు
ఈ బృందావని ఎందు దాగెనో
ఓ మంవారమ! మారు పలుకవే?

చరణం : 1 :

వెన్నెల వేళల పొన్నల నీడల
ఎన్నో తీయని బాసలు సేయగ
నా ఆందాలను విందులు సేసితి
నా అనురాగము కానుక నొసగితి

... ||పిల్లన||

చరణం : 2:

దవ్వల నున్న పువ్వుల పొదలను
చల్లగ చూసి మెల్లగ వచ్చిన
ఓ మారుతమా! నా మాధవుడు
ఏడ దాగెనో జాడ తెలుపవే!

... ||పిల్లన||

చరణం : 3 :

నును తిన్నెలపై నను బిగికొగిలి
కరిగించిన నా కాంతుని - అలలను
కన్నుల గాంచిన ఓ యమునా! నా
కాంతుని చూపవో నీ వయినా

... ||పిల్లన||

106

పల్లవి :

పిలిచిన వలికే ఓ శ్రీనివాసా!
కరుణించవయా తిరుమలేశా!

చరణం : 1 :

కొండలపై నీవుంటేమి? మా
గుండెలలో నిలిచేవు
కలుములలో తేలిననేమి? మా
కన్నీటిని తుడిచేవు

... ||పిలిచిన||

చరణం : 2 :

మొక్కిన చాలు మము వేధించే
చిక్కులు తొలగించేవు
భక్తులు కురిసిన ధనధారలతో
ప్రగతిని పండించేవు

... ||పిలిచిన||

చరణం : 3 :

దోచేవారిని దాచేవారిని
కాచే వెందుకయా!
నీ దరిజేరే నయవంచకులను
నిలుపుదోపిడి సేయవయా!

... ||పిలిచిన||

పల్లవి :

నారాయణా! శ్రీమ
న్నారాయణా!
నారాయణా! భక్త
పారాయణా!

చరణం : 1 :

నాదము నీవే వేదము నీవే
రాగము నీవే భావము నీవే
శ్రవ్యము నీవే కావ్యము నీవే
నయనమనోహరనాట్యము నీవే

... ||నారాయణా||

చరణం : 2 :

కర్తృవు నీవే భర్తృవు నీవే
శక్తివి నీవే ముక్తివి నీవే
కరణము నీవే కారణ మీవే
తరణనిరంతరతరణివి నీవే

... ||నారాయణా||

చరణం : 3 :

సత్యము నీవే పథ్యము నీవే
నిత్య శివంకర కృత్యము నీవే
విద్యయు నీవే వేద్యము నీవే
హృద్యము చోద్యము సౌధ్యము నీవే

... ||నారాయణా||

108

పల్లవి :

ప్రభో!
నీ నీడలోనే ఉన్నానురా
నీ మేడలో ఆడుతున్నానురా
ప్రభో!

చరణం : 1 :

ఈ లోయలు చెవుతాయి
నీ మనసు లోతులు
శిఖరాలు చెవుతాయి
నీ ఎడంద ఎత్తులు
సంద్రాలు నీ నయన
సానంద బాష్పాలు
నీ మందహాసాలు
సంపుల్ల పుష్పాలు

... ||ప్రభో||

చరణం : 2 :

భూగోళ మంతా
నీ భోగసదనం
ఆకాశ మంతా
నీ భావనిలయం

ప్రతిచోట ముత్యాల
ద్వారాలు తోచేను
అణువణువు రతనాల
హారాలు చూచేను

... ||ప్రభో||

డా॥ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య
ఎం.ఏ.; పి. హెచ్.డి

ఆంధ్రశాఖాధ్యక్షులు, సర్దార్ పటేల్
కళాశాల, సికింద్రాబాదు

జననం : 1938, నారాయణపురం,
కరీంనగర్ జిల్లా, ఆం.ప్ర.

మృతి : 1959 నుంచి ఆంధ్రభాషా
సాహిత్యాధ్యాపనం.

భాషా పరిచయం : సంస్కృతం, హిందీ, ఆంగ్లం.

భాషాసేవ : 1975 నుంచి 'యువభారతి'కి ఉపాధ్యక్షులుగా
వ్యవహరిస్తున్నారు.

ముద్రిత రచనలు :

- (1) ఉదయరాగం - ఖండకావ్యం
- (2) జీవనస్వరాలు - ఖండకావ్యం (సహరచయిత)
- (3) కిరణాలూ కెరటాలు - ఖండకావ్యం
- (4) 'నారాయణరెడ్డి సాహితీమూర్తి' - సాహిత్య విమర్శ.
1982లో ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారిచే ఉత్తమ
సాహిత్య విమర్శ గ్రంథంగా బహుమతి నందుకున్నది.
- (5) తెలుగులో గేయనాటికలు - సిద్ధాంత వ్యాసం.
- (6) తెలుగు రుజాయీలు - ముక్తకమంజరి.
- (7) గంగాతరంగాలు - లలితగీతికా సంకలనం.

హిందీన అవార్డులు :

- (1) ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ అవార్డు (1982)
- (2) వరదాచార్య స్మారక బహుమతి (1989)

చిరునామా : డాక్టర్ తిరుమల శ్రీనివాసాచార్య

'సుదర్శనం' 8-73, గౌళమ్ నగర్ కాలనీ,

దిల్ సుఖ్ నగర్ - హైదరాబాదు-500 660.